

**REALITEETTIEN JA ODOTUSTEN RISTIAALLOKOSSA -
VASTAAVAN KURAATTORIN TYÖNKUVA**

Maria Indola
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Maria Indola	
Työn nimi Realiteettien ja odotusten ristiaallokossa – vastaavan kuraattorin työnkuva	
Ohjaaja Sirkka Alho, YTT	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 66+ 11
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuskohteena pro gradu -tutkielmassa on vastaavan kuraattorin työnkuva. Tavoitteena on kuvailla vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa on käytetty aineistona vastaavien kuraattoreiden haastatteluita sekä Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) ja lain valmistelun esitöistä syntyneitä dokumentteja. Haastatteluaineisto on kerätty talvella 2023. Tuolloin oppilashuollon toimijat olivat juuri vuoden vaihteessa siirtyneet kunnilta hyvinvointialueiden työntekijöiksi.</p> <p>Sisällönanalyyssissä on hyödynnetty Derek Layderin sosiaalisten tasojen teoriaa. Sosiaalisissa tasoissa tarkastellaan vastaavan kuraattorin työnkuvaa yhteiskunnallisesta kontekstista, toimintaympäristöstä, tilannesidonnaisesta toiminnasta ja minuudesta käsin. Yhteiskunnallisella tasolla työtä määrittää Oppilashuoltolaki (1287/2013) sekä sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Työtä muovaavat tässä ajassa oppilashuollon siirtyminen hyvinvointialueille sekä ajankohtaiset ilmiöt. Toimintaympäristön puitteet muodostuvat koulusta, hyvinvointialueesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Tilannesidonnaisia toimintoja ovat vastaavan kuraattorin ammatillinen toiminta työmenetelmineen sekä hänen roolinsa ja positionsa oppilashuollossa. Vastaavien kuraattoreiden minuuden taso pitää sisällään heidän oman identiteettinsä sekä heidän kokemuksensa itsestään sosiaalityöntekijänä.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat, että vastaavalla kuraattorilla ei ole yhtenäistä työnkuvaa. Työ pitää sisällään kuraattorin perustyötä sekä vastaavalle kuraattorille osoitettuja erityistehtäviä, jotka vaihtelivat alueittain. Laajimmillaan erityistehtäviin sisältyi kehittämistä, koordinointia, tiimien vetämistä ja konsultatiota, niukimmillaan vain konsultoinnin mahdollisuus. Tyytymättömyyttä työnkuvaan oli tilanteissa, joissa vastaavalle kuraattorille oli määritelty vain vähän erityisiä työtehtäviä.</p>	
Asiasanat vastaava kuraattori, sosiaalityöntekijä, ammatti-identiteetti, Layderin sosiaalisten tasojen teoria	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVIOT

KUVIO 1	Sosiaalisen toiminnan tasot.....	11
KUVIO 2	Opiskeluhuollon kokonaisuus.....	14
KUVIO 3	Sosiaalityöntekijän koulutukseen pohjautuvat osaamisalueet.....	19
KUVIO 4	Lain käsittelyn eteneminen.....	30
KUVIO 5	Vastaavan kuraattorin työnkuvan tasot.....	56

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Tilastokeskuksen palkkatilasto 2018 ja 2021.....	5
TAULOKKO 2	Käytännön työn peruskysymyksiä.....	24
TAULUKKO 3	Vastaavan kuraattorin työnkuvan muotoutuminen ajassa.....	57

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TAUSTOITUS	3
2.1	Koulun sosiaalityötä ohjaava lainsäädäntö	3
2.2	Tilastotiedot	5
3	AIEMMAT TUTKIMUKSET	6
4	TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS	9
4.1	Kriittinen realismi	9
4.2	Layderin sosiaalisten tasojen teoria	10
4.3	Vastaava kuraattori	13
4.3.1	Vastaava kuraattori osana oppilas- ja opiskeluhuoltoa	13
4.3.2	Kuraattoripalvelut	15
4.3.3	Vastaavan kuraattorin työn erityispiirteet	17
4.4	Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti	19
4.4.1	Sosiaalityöntekijäisyys	19
4.4.2	Työidentiteetti	23
4.4.3	Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti	24
5	TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus	27
5.2	Tutkimusaineistot	27
5.2.1	Haastattelut aineistona	27
5.2.2	Laki ja sen valmisteluun liittyvät asiakirjat aineistona	29
5.3	Sisällönanalyysi	32
6	TUTKIMUSTULOKSET	34
6.1	Yhteiskunnallinen konteksti	34
6.1.1	Vastaavan kuraattorin työnkuva lainsäädännön kehyksessä	34
6.1.2	Sote-uudistuksen vaikutus vastaavan kuraattorin työhön	37
6.1.3	Ajankohtaiset ilmiöt	38
6.2	Toimintaympäristö	39
6.2.1	Koulu toimintaympäristönä	39
6.2.2	Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut toimintaympäristönä	40
6.2.3	Hyvinvointialue toimintaympäristönä	41
6.2.4	Vastaavan kuraattorin työn resurssit	42
6.3	Tilannesidonnainen toiminta	44

6.3.1	Yksilökohtainen työ	44
6.3.2	Yhteisöllinen ja ennaltaehkäisevä työ	45
6.3.3	Konsultointi ja asiantuntijarooli	46
6.3.4	Ero kuraattoriin.....	47
6.3.5	Rakenteellinen sosiaalityö	48
6.4	Minuus.....	49
6.4.1	Odotuksiin vastaaminen	49
6.4.2	Sosiaalityöntekijän identiteetti	51
6.4.3	Motiivit.....	52
6.4.4	Minäidentiteetti	53
7	YHTEENVETO.....	55
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	59
9	POHDINTA.....	64

LIITTEET

LIITE 1 Haastattelupyyntö Facebookin Koulukuraattorit – skolkurator -ryhmään

LIITE 2 Tiedote tutkimuksesta

LIITE 3 Teemahaastattelurunko

LIITE 4 Suostumus tieteelliseen tutkimukseen

LIITE 5 Tietosuojailmoitus

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielman aihe oli jo mielessäni, kun viimeistelin kandidaatin tutkielmani keväällä 2021. Tuolloin olin tehnyt kirjallisuuskatsauksen liittyen oppilashuoltoon ja vakuutuin siitä, että tuleva pro gradu -työnikin tulisi liittymään vahvasti samaan aihepiiriin. Tässä tutkielmassa tutkin vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Pyrkimyksenäni on avata sitä todellisuutta, jossa sosiaalityöntekijän pätevyyden omaavat vastaavat kuraattorit työskentelevät. Onko se työskentelyä realiteettien ja odotusten ristiaallokossa? Asian selvittämiseksi haastattelin seitsemää vastaavaa kuraattoria. Haastattelut toimivat tutkimukseni primaariaineistona. Sen lisäksi täydensin aineistoa Oppilas- ja opiskelijahuoltolailla (1287/2013) ja sen valmisteluun liittyvillä asiakirjoilla. Oppilas- ja opiskeluhuoltolaista käytän tutkielmassani vakiintunutta nimitystä Oppilashuoltolaki (Finlex 2023) ja oppilas- ja opiskeluhuoltopalveluista käytän nimitystä opiskeluhuoltopalvelut.

Oma kiinnostukseni vastaavan kuraattorin työnkuvaan nousee vahvasti omasta työelämästä. Olen syksystä 2009 toiminut kuraattorina sekä peruskoulussa että toisella asteella ammattiopistolla. Syksyllä 2022 valmistelin hankekoordinaattorin roolissa oppilashuollon siirtymää Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soiteen organisoinnilla ja integroimalla siirtyvien kuntien opiskeluhuoltopalveluja osaksi tulevan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluja. Hankkeeni tiimoilta osallistuin marraskuussa 2022 opiskeluhuollon kehittäjien verkostoon, jossa keskusteltiin vastaavan kuraattorin työnkuvasta. Tuolloin Johanna Jahnukainen ja Taina Huurre Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta kertoivat, että vastaavan kuraattorin tehtävän kuvan epäselvyys on viety Sosiaali- ja terveysministeriöön ja ministeriöstä on tulossa linjaus työnkuvaan. Vielä keväällä 2023 pro gradun valmistuessa, linjausta ei ollut tullut. Immonen, Huurre ja Leskelä (2023) nostivat kuitenkin edelleen työn kuvan teemaa esille THL Blogissa, koska heidän mukaansa hyvinvointialueelle siirtymisen myötä tehtäväkuviin tulee kuraattoripalveluissa kiinnittää erityistä huomiota.

Vastaavan kuraattorin nimike on verrattain uusi. Ammattinimike tuli Oppilashuoltolakiin (2013/1287) 7 §. Lain mukaan vastaavan kuraattorin palveluja tulee olla

käytettävissä jokaisella oppilaitoksella. Yleisessä käytössä ovat sekä vastaava kuraattori- että vastaava koulukuraattori -nimikkeet. Tutkielmassani käytän nimitystä vastaava kuraattori, koska se on nimike, jolla ammattiryhmän edustajia kutsutaan Oppilashuoltolaissa (2013/1287) sekä kuraattori -nimikettä, kun puhun henkilöstä, joka on kelpoinen toimimaan kuraattorina (Laki oppilas- ja opiskeluhuoltolain muuttamisesta 1146/2021 7 §). Vastaavan kuraattorin kelpoisuutta on tarkennettu myöhemmin (16.12.2021) Oppilashuoltolain 7 § 4 momentissa viittaamalla Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevan lain (2015/817) 7 §. Tässä laissa määritellään sosiaalityöntekijäksi henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon Suomessa, joka on sisältänyt sosiaalityön pääaineopinnot, ja jolla on Valviran myöntämä laillistus. Tämä määritelmä on ohjannut tutkielmassa aineiston hankintaa osuudessa.

Oppilashuoltolain 9 a § tuli lisäys (1146/2021), joka astui voimaan vuoden 2022 alusta. Sen mukaan yhdellä kuraattorilla voi olla enintään 670 opiskelijaa. Hämmennystä ja sekavuutta aiheutti mielestäni se, että laissa ei määritelty lainkaan, mitä tämä tarkoittaa vastaavien kuraattoreiden kohdalla. Tämä mielestäni kertoo siitä, että myöskään laissa ei ole nähty vastaavan kuraattorin roolia kovinkaan selvästi. Vastaavan kuraattorin nimike vaikuttaa jopa päälle liimatulta ja hätiköidysti tehdyltä nimikkeeltä. Koska ennakoajatukseni oli tämä, tutkin lain valmistelua ja siihen liittyviä esitöitä. Vastaava kuraattori oppilashuollon toimijana on mielestäni kuitenkin merkityksellinen. Tämän päivän lapset ja nuoret tarvitsevat tuekseen vahvaa asiantuntemusta. Viime vuosien aikana monet kansalliset ja globaalit ilmiöt ovat olleet vaikuttamassa lasten ja nuorten elämään. COVID-19-pandemian jälkimainingit ovat nähtävissä (esim. Hauhio, Jahnukainen & Mölläri 2022, 5) ja turvallisuuden tunnetta ovat heikentäneet myös muut uhkatekijät (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 7).

Tämän tutkielman tavoitteena on olla merkityksellinen niille sosiaalityöntekijöille, jotka työskentelevät vastaavina kuraattoreina. Toivon, että tutkielman olevan suuntaa antava niille johto- ja esihenkilötehtävissä toimiville, jotka rekrytoivat henkilöstöä. Tavoitteenani on lisäksi, että tutkimuksesta olisi apua henkilöille, jotka toimivat oppilashuollon kehittämistehtävissä.

Teoreettis-käsitteellisenä viitekehyksenä on Derek Layderin (2006, 269) sosiaalisten tasojen teoria. Tieteenfilosofisesti työ asemoituu kriittiseen realismiin. Olen taustoittanut tutkimukseni oppilashuoltoon vaikuttavalla lainsäädännöllä ja tilastotiedoilla, josta näkee vastaavien kuraattoreiden määrää. Avaan teoriaosuudessa lisäksi vastaavan kuraattorin, sosiaalityöntekijän sekä ammatillisen identiteetin käsitteet. Aineiston koskien vastaavan kuraattorin työnkuvaa olen analysoinut Layderin sosiaalisen tasojen mukaisesti.

2 TAUSTOITUS

2.1 Koulun sosiaalityötä ohjaava lainsäädäntö

Ymmärtääkseen vastaavan kuraattorin työnkuvan nykytilannetta palataan ensin kuraattorin työn alkuaikoihin. Kuraattorin työ tuli esiin ensimmäisen kerran lainsäädännön tasolla vuonna 1990, kun se lisättiin Lastensuojelulakiin asetuksella (Asetus lastensuojelulain muuttamisesta 546/1990). Aiemmin Lastensuojelulaissa (683/1983) oli vain viitattu koulutoimeen ja kunnan tarjoamiin sosiaali- ja terveystalviin. Asetuksessa lastensuojelulain muuttamisesta (546/1990) 2 a § tuotiin tuolloin esiin, että kuraattorin palvelut järjestetään ottamalla huomioon paikallisuus, oppilasmäärä ja saatavilla olevat palvelut. Asetus myös asemoi, että kuraattori työskentelee koulussa ja, että kuraattorin tehtäviin sisältyvät kehittäminen ja suunnittelu. Sen lisäksi korostettiin yhteistyön tekemistä monialaisesti yhdessä vanhempien kanssa.

Samana vuonna kuraattorin kelpoisuusvaatimus määriteltiin lisäyksellä Asetuksessa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muuttamisesta (491/1990) 4 a § 1 momentissa. Asetuksessa nähtiin sosiaalityöntekijän kelpoisuus sopivaksi kuraattorille. Näiden edellä olevien lisäksi Laki ammatillisesta koulutuksesta, Perusopetuslaki, Lukiolaki sekä opetussuunnitelmat ohjasivat kuraattorin työtä koulussa (Wallin 2011, 94). Esimerkiksi Perusopetuslaissa (628/1998) 2 § mainittiin, että oppimisen lisäksi tavoiteltiin, että oppilaasta tulisi eettinen vastuukykyinen kansalainen ja että hän saisi tukea ihmisyyteen kasvamisessa. Näiden ohella Opetushallituksen ja Terveystalviin ja hyvinvoinnin laitoksen suositukset antoivat ohjeellisia säädöksiä (Wallin 2011, 95).

Eduskunta esitti lain säätämistä (HE 67/2013), koska aiemmin sen sisältöjä oli sisällytetty muihin lakeihin. Oppilashuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan vuonna 2014

ja on tällä hetkellä voimassa oleva laki, joka toimii tutkimuksessa yhtenä aineistona. Oppilashuoltolaki (1287/2013) kumosi muun muassa kuraattorin pätevyyttä koskevan asetuksen. Se määritteli kuraattorin työn ennen kaikkea tukena ja ohjauksena. Työn haluttiin edistävän koko koulun hyvinvointia. Tarkoituksena oli turvata opiskelijoille tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Araneva 2022, 209).

Laki (OpHL 1287/2013 7 § 4 mom.) otti kantaa myös vastaavan kuraattorin ja kuraattorin kelpoisuuteen. Kuraattoreille vaaimukseksi tuli sosiaaliohjaajan kelpoisuus (Laki sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) 6 §). Aiemmin oli vaadittu kuraattorilta sosiaalityöntekijän kelpoisuutta (Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muuttamisesta 491/1990 4 a § 1 mom.). Nyt laki roolitti sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaaville uuden roolin, niin että oppilaitosten käytettävissä tulisi olla sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavien vastaavan kuraattorin palveluja (OpHL 1287/2013 7 § 4 mom.). Eduskunnan esityksen toiveen mukaisesti kuraattorin kelpoisuus määriteltiin ja viitattiin Lakiin sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005 3 §). Vaikka laki ei ottanut kantaa, mikä oli vastaavan kuraattorin asema kuntaorganisaatiossa, vastaavan kuraattorin nimikkeellä tarkoitetaan kuitenkin vaativaa asiantuntijatehtävää. Jotkut vastaavista kuraattoreista toimivat esihenkilötehtävistä. Esihenkilötehtävien sisällyttämisestä päättää työnantaja. Vastaavan kuraattorin yhtenä tehtävänä nähdään konsultaation antaminen muille. Tarkemmista tehtäväkuvista on kuitenkin päätetty paikallistasolla. (Kuntainfo 13a/2015, 4-5)

Koulun sosiaalityön asiantuntijuutta ja tehtävää määrittävät tällä hetkellä siis Oppilashuoltolaki (1287/2013) sekä Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Tehtävistä säädetään lisäksi Perusopetus- (628/1998) sekä Lukiolaissa (714/2018) sekä Laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Oppilashuoltolaista (1287/2013) huolimatta koulussa toimitaan edelleen monissa tilanteissa Perusopetuslain (628/1998) ja Oppilashuoltolain (1287/2013) raja- ja yhdyspinnoilla (Sergejeff, Pilbacka-Rönkä & Palmu 2020, 47).

Lainsäädäntö- ja organisaatiotasolla tapahtui vuonna 2023 alussa suuri muutos, kun koulujen oppilashuoltopalvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden (Laki hyvinvointialueesta 611/2021) huolehdittaviksi. Muutos vaikutti opiskeluhoollon lainsäädäntöön lähinnä sanamuotojen tasolla. Silloin, kun viitattiin kuntaan puhutaan nykyisin hyvinvointialueesta. Oppilashuoltolain sisältö ei muuttunut vastaavan kuraattorin työn sisällön tai kelpoisuuksien osalta.

2.2 Tilastotiedot

Koulukuraattorit - Skolkurator ry. antoi vuonna 2020 kirjallisen asiantuntijalausannon eduskunnan sivistyslautakunnan kuulemistilaisuudessa (Koulukuraattorit -Skolkurator ry. 2020). Asiantuntijalausunnosta kävi ilmi, että vastaava kuraattori -nimikettä käytettiin vähänlaisesti.

TAULUKKO 1 Tilastokeskuksen palkkatilasto 2018 ja 2021

Nimike	2018	2021
vastaava koulukuraattori	21 kokoaikaista 4 osa-aikaista	25 kokoaikaista 3 osa-aikaista
vastaava kuraattori	34 kokoaikaista 5 osa-aikaista	37 kokoaikaista 8 osa-aikaista
koulukuraattori	558 kokoaikaista 94 osa-aikaista	616 kokoaikaista 109 osa-aikaista
kuraattori	235 kokoaikaista 30 osa-aikaista	306 kokoaikaista 25 osa-aikaista

Yllä olevasta taulukosta on vertailtavaksi laitettu Tilastokeskuksen palkkatilasto vuodelta 2018 (Koulukuraattorit -Skolkurator ry. 2020) sekä vuodelta 2021 (Tilastokeskus 2023). Tilastosta näkee vastaavien kuraattoreiden sekä vastaavien koulukuraattoreiden määrän suhteessa koulukuraattoreihin ja kuraattoreihin. Sen lisäksi voidaan nähdä kuraattoreiden kokonaismäärän hienoista kasvua.

Tilastokeskuksen palkkatilastosta käy hyvin ilmi se, että koulutuksen järjestäjät ovat palkanneet sosiaalityöntekijöitä sekä vastaavan kuraattorin että vastaavan koulukuraattorin nimikkeillä. Koulukuraattorit ry:n mukaan koulukuraattori-nimikettettä on nähtävissä enemmän perusopetuksen puolella kun taas toisella asteella käytetään yleisemmin nimikettä kuraattori. Näitä molempia nimikkeitä käytetään siitakin huolimatta, että jossain tilanteissa halutaan rekrytoida nimenomaan sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavia. Toisaalta kaikissa kunnissa ei myöskään lähdetty muuttamaan sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavien kuraattoreiden nimikkeitä vastaaviksi kuraattoreiksi, kun Oppilashuoltolaki (1287/2013) muuttui vuonna 2014, vaan ne ovat säilyneet kuraattori-nimikkeinä. (Koulukuraattorit -Skolkurator ry. 2020)

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkielman selkäranka tulee aiemmista tutkimuksista ja alan kirjallisuudesta. Aikaisempien tutkimusten perusteella voidaan perustella työn tarpeellisuus ja ajankohtaisuus. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 13–14) Oppilashuollosta on tehty Suomessa vähän väitöskirjatasoista tutkimusta, vaikka muita opinnäytetöitä löytyy aiheesta jopa runsaasti. Eräs mielenkiintoinen väitöskirja on Timo Suholan (2017) tekemä väitöskirja *“Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuolto prosessi systemisenä palvelukokonaisuutena”*. Mielenkiintoisen väitöskirjasta tekee se, että tehty Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa, joten tutkijan tutkimuksellinen asemoituminen on enemmän tuotantotaloudesta. Valitettavaa niin tässäkin kuin muissakin Suomessa tehdyissä väitöskirjoissa on, etteivät ne nosta vastaavan kuraattorin toimea lainkaan esille.

Suomalaisia vahvasti kuraattorin työhön liittyviä väitöskirjoja ovat Pirkko Sipilä-Lähdekorven väitöskirja *“Hirveesti tekijänsä näköistä” - Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla* (2004) sekä Rauno Perttulan väitöskirja *“Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskeluhuollon sosiaalityössä”* (2015). Sipilä-Lähdekorvan väitöskirja (2004) kuvaa oivallisesti sitä, minkälaista suomalainen kuraattorin työ oli vuosituhannen alussa. Perttulan (2015) väitöskirja esittelee muun muassa eri toimijapositioneja, joiden kautta kuraattori työskentelee: rinnalla kulkija, koordinoija, sillanrakentaja sekä tuloksija ja tukija (emt.,79).

Terhi Pippuri (2015) teki sosiaalityön ammatillisen lisensiaatintutkimuksen *“Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa”*. Tutkimus käsitteli oppilaita kuraattorin asiakkaina, asiakkaaksi ohjatumista ja asiakkuuden syitä. Pippurin (emt.) mukaan oppilaan käytös oli yleisin syy tilanteissa, joissa opettaja ohjasi oppilaan kuraattorin palveluiden piiriin. Oppilaat hakivat itse kuraattorilta apua, jos häntä kiusattiin tai jos hänellä oli ongelmia kavereiden kanssa. (Emt., 94) Pippuri (emt.) kuvaa kuraattorin työn olevan *“lasten ja nuorten yleissosiaalityötä”* (emt., 97).

Suvi Lakkala, Tuija Turunen, Laitinen Merja ja Arto Kauppi (2019) vertaisarvioitu artikkeli *”Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana – opettajat ja koulukuraattorit hyvinvointityön tarpeen tunnustajina ja koordinoijina”* käsittelee, miten erillään oppilashuolto on oppimisen tuesta (emt., 1). Kirjoittajat pohtivat, millaisia valmiuksia kuraattorit ja opettajat tarvitsisivat työnsä tueksi. Heidän mukaansa koulussa hyvinvointityö vaatii interprofessionaalista työotetta eli sitä, että toimijat ovat keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa. (Emt., 18)

Sosiaalityöntekijöiden ammattiryhmää on tutkinut Satu Vaininen (2011) väitöskirjassaan *”Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina – sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa”* sosiaalityöntekijöiden ammattilaisten toimintaa muuttuvissa toimintaympäristöissä hyödyntäen Layderin tutkimuskarttaa teoreettisena kehyksenä. Vainisen (emt.) mukaan sosiaalityöntekijän identiteetti oli moninaistunut vuosi vuodelta sisältäen monia eri identiteettejä. Mielenkiintoinen oli hänen huomionsa siitä, että sosiaalityöntekijöillä oli kilpailuasetelma suhteessa terveydenhoitajiin osaamisen osalta. (Emt., 7)

Ruotsissa tutkimusta koulukuraattorin työstä on muun muassa Åsa Backlundin *”Elevvård i grundskolan: resurser, organisering och praktik”* (2007) sekä Cristine Isakssonin *”Den kritiska gästen: en professionstudie om skolkuratorer”* (2016) väitöskirjojen muodossa. Backlund (2007) esittelee monipuolisesti oppilashuollollista työtä ja sen eri toimijoita Ruotsissa. Backlund toi esiin saman tyyppisen huomion kuin Vaininen siitä, että kuraattoreilla on kilpailuasetelma suhteessa muihin opiskeluhuollon toimijoihin. Kun kuraattoreilla ei ole omia menetelmiä, joita ei kukaan muu voisi käyttää, vaan päinvastoin ympärillä on toimijoita – esimerkiksi koulupsykologeja – joilla on vahvat omat menetelmänsä, työtä leimaa epämääräisyys suhteessa muihin opiskeluhuollon toimijoihin. (Backlund 2007, 285) Isaksson (2016) keskittyi väitöskirjassaan kuvaamaan hyvin kuraattorin työtä ja sen kehittymistä Ruotsissa. Vaikka Ruotsissa koulun sosiaalityö on vahvemmin kallellaan terapeuttiseen työhön, on lahden toisella puolella nähtävissä samanlaisia haasteita kuin Suomessakin. Myös siellä puhututtaa yhteistyö koulun toimijoiden kesken.

Kate L. Phillippo, Michael S. Kelly, Emily Shayman ja Andy Frey (2017) halusivat tutkimuksellaan *”School Social Worker Practice Decisions: The Impact of Professional Models, Training, and School Context”* kehittää syvempää ymmärrystä kuraattoreiden käytännön työhön. He halusivat tutkia asiaa, koska vaikutti siltä, että miten kuraattorit toimivat käytännössä, oli ristiriidassa näyttöön perustuvan tutkimustiedon kanssa. (Emt., 275) Heidän tutkimuksensa kohdistui yhdysvaltalaisiin kuraattoreihin. Heidän havaintonsa tutkimuksen perusteella oli, että kuraattorit mukauttivat jatkuvasti arjessa toimintojansa. Toimintatavat antoivat mahdollisuuden sopeutua, mutta käänköpuolena oli, että työskentely ei ollut kovinkaan johdonmukaista. Tutkijat näkivät

kiireellisen tarpeen riittävälle koulutukselle ja mentoroinnille, jotta arkeen saataisiin näyttöön ja tietoon perustuvia ennaltaehkäiseviä toimintatapoja. (Emt., 282)

Stephanie Cosner Berzin, Kimberly McManama O'Brien, Andy Frey, Michael S. Kelly, Michelle E. Alvarez ja Gary L. Shaffer (2011) selvittivät omassa "*Meeting the Social and Behavioural Health Needs of Students: Rethinking the Relationship Between Teachers and School Social Workers*" -tutkimuksessaan koulukuraattoreiden näkökulmasta yhteistyön tekemistä opettajien kanssa. Opettajat ovat koulun henkilökunnista niitä, joilta useimmiten tulevat yhteydenotot koskien oppilaita. Yhteistyötä tehtiin tuolloin kolmella eri tasolla. Koulukuraattori toimi joko yhteyshenkilönä, konsulttina tai järjestelmätason asiantuntijana. (Emt., 499) Cosner Berzin ja muut (emt.) nostivat artikkelissaan esille yhdysvaltalaisen lasten mielenterveysoireilun. He pitivät opettajia avainasemassa mielenterveyspalveluja tarvitsevien lasten tunnistamisessa, koska koulun on kautta lapset yleisimmin ohjautuvat mielenterveyspalvelujen piiriin. Yhdysvalloissa koulu toimii myös yleisimpänä mielenterveyspalvelujen tarjoajana. (Emt., 493)

Yhdysvaltalainen Marjorie McQueen Monkman (2016) on tarkastellut koulun sosiaalityötä artikkelissa "*The Characteristic Focus of the School Social Worker in the Public Schools*". Hän kertoo sosiaalityöntekijyyden tuovan koulukuraattorin työhön ammatillisen fokuksen, tiedon, arvot ja toiminnan, jotka vaikuttavat käytännön tilanteeseen. Koulukuraattorin rooli hänen mukaansa muodostuu näistä ominaisuuksista. (Emt., 26) Hän korostaa sosiaalityön perustietoalueen olevan tieto ihmisen tarpeista ja siitä, että miten nämä tarpeet täytetään. Toinen sosiaalityön tietoaalue on tietämys instituutioista ja yhteiskunnallisista resursseista, jotka ovat perustettu vastaamaan ihmisten tarpeisiin. Näin ollen kolmanneksi tärkeäksi osaamisalueeksi muodostuu näiden instituutioiden ja ihmisten tarpeiden välisen vastaavuuden tuntemus. Sosiaalityöllä on tietoa sekä tapahtumista että näiden tapahtumisen vaikutuksista yksilöille. (Emt., 31)

4 TEOREETTIS-KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS

4.1 Kriittinen realismi

Kriittisen realismin käyttäminen on yhteiskuntatieteissä hyvin yleistä (Kuorikoski & Ylikoski 2006, 1). Sen keskeisiä nimiä ovat Rom Harré ja tämän seuraaja Roy Bhaskar (Kuusela 2004, 127, 153; 2006a, 77; Mäntysaari 2006, 146). Näkemyksessä kerrosmaisesta ontologian merkitys korostuu, kun selvitetään yksilöiden, sosiaalisten organisaatioiden tai yhteiskunnan tasolla tapahtuvaa toimintaa (Kuusela 2006a, 222). Filosofisesti se sitoutuu realismiin. Kausaaliset vaikutukset korostuvat ontologisesti perustena realismille. Kriittinen realismi sisältää myös perustellun mallin sosiaalityönteorian metodologioille ja teorioille, jotka on perusteltu filosofisesti ja tieteellisesti. (Emt., 2004, 152)

Realismia käytettäessä tarvitaan tutkimuskohteen käsitteellistämistä (Kuusela 2006a, 10). Vastaavan kuraattorin lisäksi määrittelen tutkielmassani sosiaalityöntekijyyteen ja ammatti-identiteettiin liittyvät käsitteet vastaavan kuraattorin työnkuvan todellisuuden kuvaamiseksi. Kuuselan (2006a) mukaan todellisuutta tarkastellaan kerrostuneisuuden kautta, jonka takia teorian käyttäminen on välttämätöntä. Jotta voidaan muodostaa edellytykset selittää todellisuutta ja muotoilla siitä teorioita, ontologian kautta voidaan rakentaa perusteltu näkemys sosiaalisesta todellisuudesta. (Emt., 10) Todellisuuskäsitys on holistinen. Jokaisella yksilöllä, yhteiskunnalla ja luonnolla on siinä oma asemansa, ja nämä ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Realistit näkevät, että jokainen meistä voi muokata ympärillään olevaa sosiaalista todellisuutta. (Emt., 2004, 129)

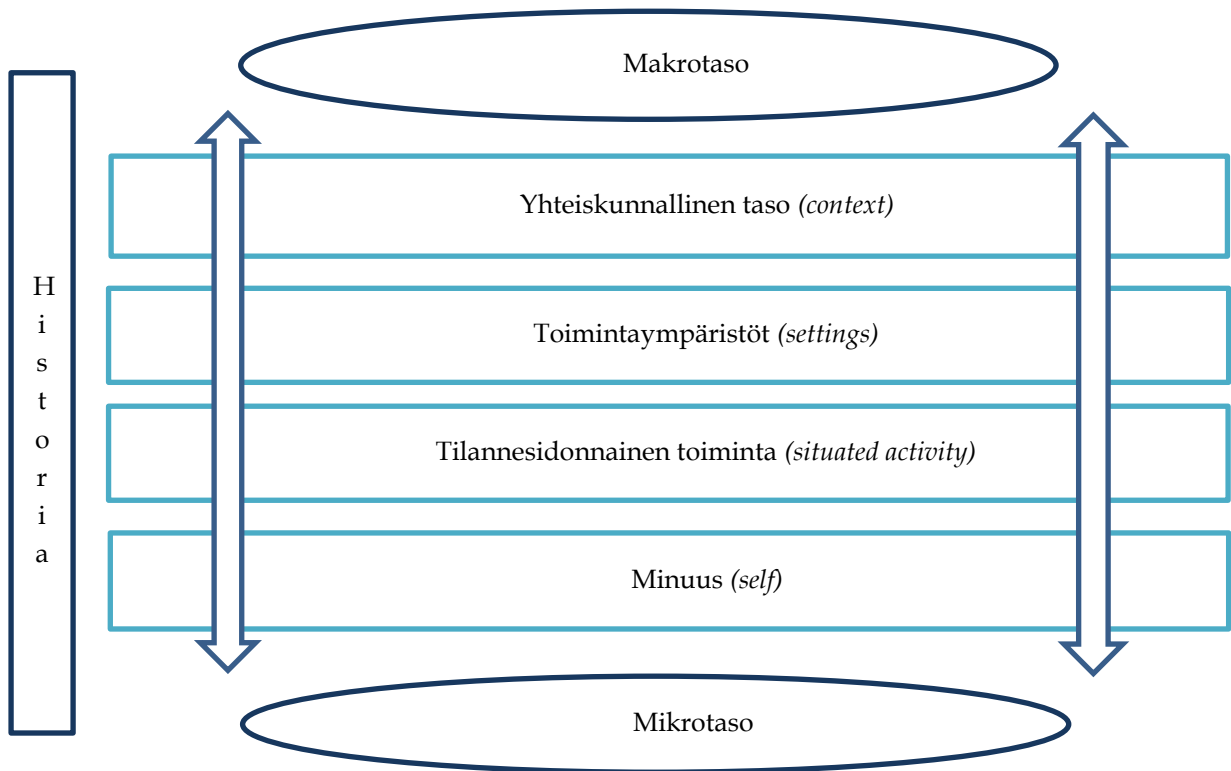
Kriittinen tieteellinen realismi sopii yhteiskuntatieteisiin. Tutkijat kehittävät teorioita selittämään ilmiöitä. Näitä teorioita testataan havaittavien tai eksperimentillisesti toteutettavien ennusteiden avulla. Edistymistä tapahtuu, kun uusilla korjatuilla

teorioilla päästään lähemmäksi todellista totuutta. (Niiniluoto 2006, 42) Tämä koettelu kuuluu sosiaalitieteeseen, joka on kriittisen realismin mukainen (emt., 74). Luonnontieteissä päätee tietyt säännönmukaisuudet, mutta sosiaalitieteissä ne ovat muutettavissa (Kuusela 2006b, 78). Sosiaalitieteilijät näkevät yhteiskunnan ilmiönä, joka jatkuvasti uusiutuu (emt., 88). Ei ole erillisiä ”maailmoja”, vaan sekä mikro- että makrotasot ovat yhteydessä keskenään jatkuvasti. Makrotasolla on systemisiä ominaisuuksia ja ne toimivat mikrotason vuorovaikutuksen pohjana. Näiden positioiden keskinäiset suhteet muodostavat rakenteita, jotka ovat olennaisia kysymyksiä sosiaalityön tutkimuksessa. (Mäntysaari 2006, 152–154)

Kriittisten realistien näkemys on, että tutkittavat asiat tuottavat sekä tapahtumia että tapahtumasarjoja, jolloin halutaan lähteä hahmottamaan rakenteita, jotka vaikuttavat tuloksiin (Kuusela 2004, 128). Omassa tutkielmassani vastaavan kuraattorin työnkuva jäsennellään rakenteiseksi neljälle eri tasolle hyödyntäen Derek Layderin (2006) sosiaalisten tasojen teoriaa. Sosiaalisten tasojen teoria ei sitoudu tiukasti kriittiseen realismiin, vaan olisi antanut mahdollisuuden käyttää myös muita ontologisia ja epistemologisia taustoja (emt., 293; kts. myös Vaininen 2011, 41). Tässä tutkielmassa tarkastelen todellisuutta kriittisen realismin kautta.

4.2 Layderin sosiaalisten tasojen teoria

Tutkielmassani käyttämäni Layderin (2006) sosiaalisten tasojen teoria (*the theory of social domains*) tarjoaa sosiaalis-analyttisen kehyksen, jolla voidaan ymmärtää toimijuuden ja rakenteiden yhteyksiä (emt., 298). Kirjallisuudessa Layderin sosiaalisten tasojen teoriasta käytetään myös tutkimuskartta nimitystä (Salonen 2007, 21; Vaininen 2011, 40). Layder on Kuuselan (2004) mukaan analysoinut tuotannossaan sosiaaliteiden yleisten kysymysten lisäksi ja yhteiskuntateorian perusteita. Mielenkiinnon kohteena hänellä on erityisesti ollut mikro- ja makrotason suhde. (Emt., 133) Teoria torjuu ajatuksen siitä, että sosiaalinen todellisuus voitaisiin ymmärtää kunnolla vain niiden teorioiden tai näkökulmien kautta, jotka yrittävät sovittaa yhteen toimijuutta ja rakennetta, mutta ainoastaan vain onnistuvat yhdistämään tai hajottamaan niiden erillisen luonteen. (Layder 2006, 272)

KUVIO 1 Sosiaalisen toiminnan tasot (mukaelma Layder 2006, 273; Vaininen 2011, 40)

Layder (2006) jaottelee teoriassaan sosiaalisen maailman kerrosmaiseksi tasomalliksi yllä olevan kuvion mukaisesti, jossa olen soveltanut Satu Vainisen (2011) tekemää kuviota sosiaalisen toiminnan tasoista (emt., 40). Sosiaaliseen maailmaan liittyvät vahvasti rakenteet. Tasomalli koostuu välittömästä mikrotasosta, organisaatioiden mesotasosta ja laajemmasta makrotasosta. (Emt., 273; Kuusela 2004, 133) Neljä tasoa esitetään vertikaalisesti sosiaalisen todellisuuden tasoina. Alemmat tasot kuvaavat välittömämpiä, henkilökohtaisia sosiaalisen todellisuuden näkökulmina, kun taas korkeammalla olevat ovat suhteellisesti yksilöä etäämmällä ja persoonattomimpia. Tämä vertikaalinen ulottuvuus Layderin (emt.) mukaan indikoi ontologista syvyyttä, koska toimijuuteen ja struktuuriin perustuvat teoriat ovat hänen mielestään liian litistettyjä kuvauksia sosiaalisesta todellisuudesta. Dualismi ei hänen mukaansa ole riittävä. Sosiaaliset prosessit eivät ole milloinkaan pysyviä, vaan ne ovat jatkuvasti liikkeessä läpi ajan ja tilan. (Emt., 273) Liikettä olen kuvannut kuviossa ylös ja alaspäin kulkevilla nuolilla, sillä kaikki neljä tasoa liittyvät läheisesti toisiinsa. Ne tuovat yhteen sosiaalisen todellisuuden ulkoiset ja sisäiset näkökohdat. Monitasoinen kokonaisuus muodostaa monimuotoisen kokonaisuuden. (Emt., 299)

Layder (2006) kuvaa yhteiskunnallisella tasolla (*context*) kontekstisidonnaisten resurssien (*contextual resources*) tarjoavan kaiken kattavan ominaisuuden sosiaaliselle ympäristölle yksilön kokemuksen näkökulmasta. Yhteiskunnallinen taso sisältää sekä materiaalisia että kulttuurisia ulottuvuuksia. (Emt., 281–282) Vainisen (2009) mukaan yhteiskunnallisena instituutiona sosiaalityö kuuluu tähän tasolle (emt., 41).

Kontekstuaaliset resurssit liittyvät niiden jakautumiseen. Resurssit eivät jakaudu aina oikeudenmukaisesti. Toinen kontekstuaaliseen resurssin elementti on kulttuuriset resurssit. Kulttuurisilla resursseilla on taipumus kasaantua historiallisesti. Muun muassa koulutus, arvo ja sosiaaliset tavat ovat esimerkkejä kumuloituvista seikoista. (Layder 2006, 299)

Layderin (2006) mukaan toimintaympäristötaso (*settings*) kuvastaa tapahtumien käytännönläheistä painopistettä (emt., 281). Se muodostaa sosiaalisen toiminnan välittömän ympäristön. Sosiaaliset ympäristöt ovat tietyn paikan koonteja uudelleenluoduista sosiaalisista suhteista, positioista ja käytännöistä. (Emt., 299) Erityisesti tällä tasolla välittyvät sekä omakohtaiset että objektiiviset ainekset. Toiminnan puitteet vaihtelevat organisatorisen muotonsa osalta. Jotkut, kuten esimerkiksi koulut, ovat tiukasti jäsenneiltyjä organisaatioita. Vaikka toimintaympäristön muodot vaihtelevat tiukoista rakenteista vähemmän tiukkoihin, ne ovat selkeästi erotettavissa muista ulottuvuuksista. Toimintaympäristön puitteet ilmentävät sosiaalisen elämän rakenteellisia puolia samoin kuin menneisyyden tapahtumat vaikuttavat nykyhetkessä. (Emt., 280–281)

Tilannesidonnaisen toiminnan (*situated activity*) välittömän ympäristön muodostavat systeemielementteinä toimintaympäristöt (Layder 2006, 280). Layderin (emt.) mukaan sosiaalinen vuorovaikutus on ensisijainen näyttämö merkitysten vahvistamiselle. Merkitykset vuorovaikutuksessa syntyvät ilmenevistä keskinäisistä reaktioista vastapainona sosiaalisrakenteellisille tai systeemisille tekijöille, kuten roolille, asemalle ja yhteiskuntaluokalle. (Emt., 277) Merkityksen luominen ei rajoitu tilannesidonnaisen toiminnan tasolle - se on eri tasojen vaikutusten yhdistelmä. Psykobiografisen luonteensa vuoksi merkitykset ovat henkilökohtaisia rakenneosia. (Emt., 287) Vainisen (2009) mukaan sosiaalityöntekijä valitsee itse toimintaroolinsa (emt., 42). Tilannesidonnainen toiminta on ennen kaikkea kasvokkain tapahtuvaa toimintaa, jossa käydään tiedonvaihtoa. Tilannesidonnainen toiminta muovaa näin tarkoitusta. Tarkoitus saa vaikutteita myös minuudesta ja yhteiskunnallisista tekijöistä. (Layder 2006, 299)

Alimpana tasona on minuus (*self*). Psykobiografinen taso eli minuus korostaa yksilön olemassaolon ja uran kehityskaarta ajassa ja tilassa. (Layder 2006, 274; 299) Tällä tasolla kartoitetaan yksilön omat kokemukset, sillä jokaisen kehityskaari on ainutlaatuinen. Jokaisen henkilökohtainen elämä kehittyy ainutlaatuisten suhdeasetelmien toimintaympäristössä. Tästä syystä on hyvä muistaa, että jokainen kokee eri tavalla samanlaisenkin tapahtuman. (Emt., 274.) Tämä taso jäljittää yksilön identiteetin ainutlaatuisuuden sosiaalisen osallisuuden kontekstissa (emt., 299). Vaikka sosiaaliset voimat eli ympäröivät yhteisöt vaikuttavat yksilöön, yksilö ei rakennu täysin sosiaalisuuden kautta. Sosiaaliseen toimijuuteen vaikuttavat myös oma identiteetti ja tunteet. Sosiaalinen toimijuus ei ole yleisluonteinen ominaisuus. Jokaiselta löytyy kyky

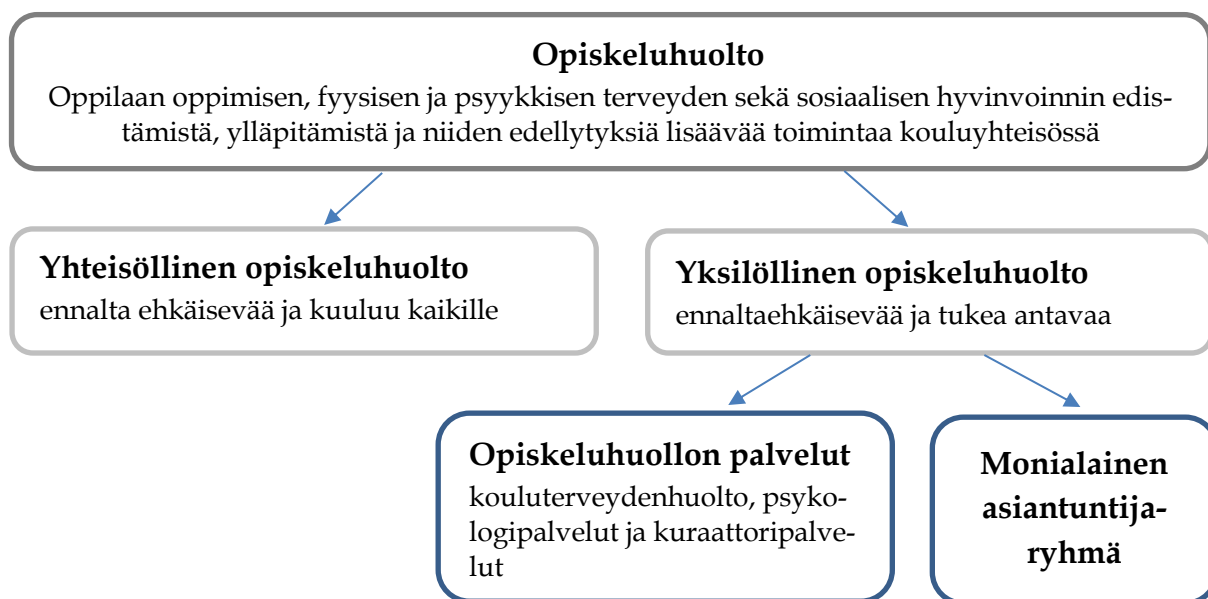
muuttua. Muuntautumiskykyä löytyy niin itseluottamuksessa kuin tunneälyssäkin. (Emt., 299)

Suomessa Layderia ovat Vainisen (2011) lisäksi soveltaneet muun muassa Katri Halen (2019), Sirkka Alho (2017) ja Kari Salonen (2007). Halen (2019) sovelsi Layderin sosiaalisten tasojen teoriaa tutkiessaan työssä jatkavia ja eläkkeelle siirtyviä työntekijöitä. Alho (2017) tutki kasvatus- ja perheneuvolatyön lisäksi kollektiivista identiteettiä asiantuntijoiden tulkitsemana väitöskirjassaan. Vainisen (2011) väitöskirjassa tutkimuskohteena oli sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Hän tutki sosiaalityöntekijöiden ammatillista toimintaa heidän itsensä ja yhteistyökumppaneiden käsitysten pohjalta. Salosen (2007) väitöskirjassa käsiteltiin vanhusten olomuotoisuutta haastatteleamalla avopalvelun työntekijöitä. Tästä käsin teorian käyttö tässä tutkielmassani on perustelua, koska haastattelen vastaavia kuraattoreita ja olen ennen kaikkea kiinnostunut heidän työstään ja ammatti-identiteetistään.

4.3 Vastaava kuraattori

4.3.1 Vastaava kuraattori osana oppilas- ja opiskeluhuoltoa

Koulu on yhteiskunnan tukipilari peruskouluikäisille suomalaisille lapsille ja nuorille, joka parhaimmillaan lisää valtavasti hyvinvointia (Wallin 2011, 27). Aila Wallin (emt.) onkin todennut, että mikäli koulua ei hyödynnetä riittävästi, yhteiskunta menettää mahdollisuuden kartuttaa lasten ja nuorten hyvinvointia. Hänen mielestään juuri koulun sosiaalityötä hyödynnetään osittain liian vähän. Koulun sosiaalityöllä voidaan koordinoita voimavaroja sekä yhteisöllisellä että yksilöllisellä tasolla. (Emt., 29)

KUVIO 2 Opiskeluhoollon kokonaisuus (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 9)

Vastaava kuraattori toimii osana koulun tai oppilaitoksen oppilas- ja opiskeluhoollon palveluja. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan kuraattorin, koulupsykologin sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja. Koulu- tai oppilaitoskohtaisen opiskeluhoolto-ryhmän tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa kyseisessä koulussa tapahtuvaa yhteisöllistä toimintaa. Ryhmä kokoontuessaan käsittelee asioita yleisellä tasolla. Yksittäisen oppilaan tai opiskelijan asioita käsitellään monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Opetushallitus 2023) Yllä olevasta kuviosta on nähtävissä, miten Suomessa opiskeluhoollon kokonaisuus on rakennettu. Vastaava kuraattori toimii näissä kaikissa osissa. Yhteisöllistä opiskeluhoolltoa hän toteuttaa yhdessä koulun muiden toimijoiden kanssa. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 9–10) Kuviosta on nähtävissä ennaltaehkäisevän työn asemoituminen. Koulu on ennaltaehkäisevän työn toteuttamisen suhteen joskus haastava, sillä päivät etenevät kuitenkin ensisijaisesti pedagogisista lähtökohdista käsin. Sen lisäksi haastetta tuo se, että sekä vastaavalla kuraattorilla että kuraattorilla on yleensä toimintaympäristönään useampi koulu. Muun ohella koulujen välillä on usein vaihtelevia käytäntöjä. (Laitinen ym. 2018, 164–165) Yhteisöllinen työote on nykyisin tyypillistä koulussa toteutettavalle sosiaalityölle. Yhteisöllistä työtä tehdään muun muassa työparityöskentelynä toisen ammattiryhmän edustajan kanssa. (Emt., 169) Tähän suuntaan kuraattorin työ on vuosi vuodelta muuttunut entistä enemmän (emt., 174).

Yksittäisissä oppilas- ja opiskelija-asioissa vastaava kuraattori toimii koulukuraattorin tapaan ja tarjoaa kuraattoripalveluja joko yksilökäynneillä tai osallistumalla monialaiseen asiantuntijaryhmään (Hietanen-Peltola ym. 2018, 9–10). Koulu on hyvä esimerkki monitoimijaisesta työskentely-ympäristöstä (Laitinen ym. 2018, 154).

Koulussa usein kuraattori koordinoi monialaista yhteistyötä (emt., 168). Monitoimisuus ei toteudu silloin, kun kuraattori on ikään kuin vierailijana koulussa. Tällöin opettaja saattaa tarkkaan harkita sitä, milloin hän käyttää vastaavan kuraattorin tai kuraattorin asiantuntijuutta. Vaarana on, että sosiaalityön asiantuntijuus jää tällöin hyödyntämättä. Kuraattorin rooli voi vaihdella opettajan kumppanista tai tukijasta promoottoriin. (Emt., 170) Promoottorin roolissa kuraattori johtaa ja edistää asiakasprosesseja (emt., 171). Häneltä vaaditaan monipuolista lainsäädännön osaamista (emt., 165).

Jokaisella koulutuksen järjestäjällä on lisäksi koottu opiskeluhuollon ohjausryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa, että opiskeluhuoltotyö toteutuu lain vaatimalla tavalla. Ryhmä vastaa siitä, että opiskeluhuoltoa kehitetään, suunnitellaan ja arvioidaan. Ryhmä koostuu eri toimialoista ja ammattiryhmistä, joita opiskeluhuolto koskee. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 11) Koulussa ja oppilaitoksessa oppilas- ja opiskeluhuolto tarvitsee hyvää johtamista eri hallinnon tasoilta. Keskeisessä roolissa joka koulussa ja oppilaitoksessa on rehtori. Parhaimmillaan oppilashuollon hyvä johtaminen mahdollistaa interprofessionaalisen asiantuntijuuden. (Laitinen ym. 2018, 156)

4.3.2 Kuraattoripalvelut

Ymmärtääkseen nykyisten kaltaisten kuraattoripalvelujen toteuttamista on hyvä katsoa hetkeksi taaksepäin nähdäkseen, mihin tarpeeseen kuraattorityö aikoinaan kehitettiin. Kuraattorityö sai Suomessa alkunsa 1960-luvun alussa. Kasvatusneuvolat eivät kyenneet yksin vastaamaan oppilaiden psykososiaalisiin tuen tarpeisiin. Syitä kasvavalle tarpeelle olivat muun muassa oppivelvollisuuden laiminlyönti sekä kotiolojen selvittäminen. Merkille pantavaa oli, että opettajat halusivat kuraattoreita kouluille. Mallia otettiin Ruotsista, jossa oli 1960-luvun lopussa jo käytäntö, että koulusosiaalityöntekijä tuli olla jokaisessa yläkoulussa. 1970-luvulla Suomessakin jo toteutettiin Tampereen yliopistossa sosiaalikuraattorin linjaa. Opinnot painottuivat nuorten kanssa työskentelyyn ja erityiskasvatukseen. (Wallin 2011, 42–44) Kuraattorin ammatin alkuvuosia leimasivat se, että kuraattoreina työskenteli ammattilaisia hyvin erilaisilla pohjakoulutuksilla (emt., 52; Sipilä-Lähdekorpi 2006, 30). Joukosta löytyi opettajia, sairaanhoitajia, nuorisotyöntekijöitä ja sosiaalityöntekijöitäkin. Koska kelpoisuutta ei määritelty, moni teki työtä parhaan taitonsa mukaan. (Wallin 2011, 52) Koulusosiaalityön näyttäytyi aikoinaan innovatiivisena sosiaalityön muotona. Se ei ollut perinteistä sosiaalityötä eikä myöskään perinteistä koulussa tehtävää kasvatustyötä, vaan ennemminkin ennakoivan lastensuojelun muoto. Innovatiivista oli palvelun jalkautuminen asiakkaiden luo. Perusorientaatio tuli sosiaalityöstä, mutta sitä toteutettiin usein itsenäisesti ja hyvinkin luovasti. (Wallin 2011, 165)

Yhdysvaltalainen Martell Teasley (2004) kuvaa koulukuraattorin työtä tehtäväkeskeiseksi. Luonteenomaista on se, että kuraattori on useassa eri roolissa. Hän

kuvailee kuraattorin puolustavan lasten hyvinvointia ja tarpeita. Yksilötyön lisäksi kuraattori osallistuu kehittämiseen ja tärkeiden arvojen, kuten moninaisuuden, edistämiseen. (Emt., 22) Yhdysvaltalainen Robert Constable (2016) on samoilla linjoilla. Hänen mukaansa kuraattori auttaa koulua toimimaan menestyksekkäästi valjastamalla lasten, perheen ja koko yhteisön resurssit käyttöön ja vastaamaan näin lapsen kehitystarpeisiin. Mikäli oppilaan koulunkäynti uhkaa keskeytyä, kuraattori auttaa tämän kaltaisissa tilanteissa. Kuraattori tekee työtä tiiviisti niin oppilaiden, perheiden kuin opettajien kanssa. Myös Yhdysvalloissa kuraattori työskentelee koko kouluyhteisön kanssa ja pyrkii vaikuttamaan koulutusohjelmiin ja politiikkaan. (Emt., 4) Sieläläkin on kuitenkin nähtävissä se tosi seikka, että suurin osa kuraattorin työajasta menee kuitenkin oppilas- perhe- ja luokkatason työskentelyssä, jotta oppimisen esteitä voitaisiin poistaa yksittäisiltä oppilailta. (Emt., 22)

Nämä samat tehtävät ovat nähtävissä myös Suomessa. Kouluun kuraattori tuo sosiaalialan osaamisen. Ydinosaamista on sosiaalinen vuorovaikutus. Tehtävänä on edistää kouluyhteisön hyvinvointia. Työskentelyn keskiössä on oppilaiden sosiaalisten taitojen vahvistaminen ja oppilaan kiinnittymistä koulu- tai luokkayhteisöön. Sen lisäksi kuraattori edistää kodin ja koulun välistä yhteistyötä. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 17–18) Hän antaa ohjausta ja tukea myös perhetilanteisiin (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schmidlechner, Haravuori & Marttunen 2020, 28). Koulun sosiaalityössä tarvitaan ennen kaikkea muutostyön osaamista (Laitinen ym. 2018, 167). Runsaisiin koulupoissaoloihin tulee ensisijaisesti puuttua koulun tukitoimien avulla, koska ne osoittavat lapsen tai nuoren tarvitsevan tukea (Araneva 2022, 210). Mikäli tilanteessa tarvitaan lastensuojelun apua, kuraattori toimii usein linkkinä koulun ja lastensuojelun välillä (Berg-Toroi 2012, 264). Kuraattori tapaa päivittäin oppilaita tai opiskelijoita kahdenkeskisissä tapaamisissa (Hietanen-Peltola 2019, 41). Käynnit kuraattorin luokse perustuvat aina vapaaehtoisuuteen. Jotta lapsilähtöisyys toteutuu, on tärkeää, että oppilaat tuntevat niitä ihmisiä, joiden kanssa he toimivat. Jotta oppilaat ja opiskelijat oppivat tuntemaan kuraattorinsa, kuraattorin osallistuminen koulun tapahtumiin, vieraileminen luokissa ja työskentely kokonaisten luokkien kanssa, on hyödyllistä. (Suhonen 2019, 57–59)

Opiskeluhoitopalvelujen OPA 2022 -tiedonkeruu antaa melko tuoretta tietoa opiskeluhoitopalvelujen tilasta. Mielenterveysongelmien osalta kuraattorit kertoivat käyttävänsä niihin puolet työajastaan. (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 31). Marke Hietanen-Peltola ja muut (emt.) näkevät, että opiskeluhoillon palveluissa on tarpeellista kehittää psykososiaaliseen tukeen perustuvia menetelmiä. Kyselyyn vastanneista kuraattoreista lähes puolet olivat käyneet IPC-menetelmäkoulutuksen ja noin kolmasosa Friends-koulutuksen. Näiden lisäksi muita mielenterveyteen liittyviä koulutuksia oli käynyt vajaa kolmasosa kuraattoreista. (Emt., 36–37) Kuraattorit kokivat auttamismahdollisuutensa liittyen väkivaltaan, seksuaaliseen

häirintään ja kiusaamiseen pääosin vähintään melko hyväksi. Tässä on nähtävissä se, että kun kuraattorit ovat tehneet yhteisöllistä työtä, se on tuonut tuttuutta ja madaltanut oppilaiden ja opiskelijoiden kynnyistä ottaa yhteyttä. (Emt., 60) Vaikka kaikki koulun opiskeluhuollon toimijat selvittelevät oppilaiden ja opiskelijoiden poissaoloja, kuraattorilla on lääkäreiden ohella eniten näihin liittyviä asiakkuuksia (emt., 65).

Tiedottaminen niin kuraattori- kuin muista opiskeluhuollon palveluista tulisi olla säännöllistä ja suunnitelmallista, jotta oppilaat, opiskelijat, vanhemmat ja muut viranomaiset saavat ajantasaisesti tietoa niistä palveluista, joita koulun tai oppilaitoksen kautta on käytettävissä. Kunkin opiskeluhuollon toimijan tarkan työnkuvan tietäminen ei ole tärkeintä, vaan se, että oppilas tai opiskelija tietää, miten opiskeluhuollon toimijaan saa yhteyden. (Rautava & Laitinen 2019, 61–62) Koulun sosiaalityön jääminen marginaaliin on osittain voinut johtua siitä, ettei sitä yksinkertaisesti tunneta tarpeeksi (Wallin 2011, 9).

Keskustelua tiedottamisen tärkeydestä ja kuraattorin työn epäselvyyksistä on käyty jo aikaisemmin. Wallinin (2011, 157) mukaan kuraattorit kokivat haasteelliseksi sen, että heidän työtään ei tunneta tarpeeksi eikä siitä tiedoteta. Sipilä-Lähdekorpi (2006, 11) on puolestaan tuonut esiin, että ongelma ei ulotu vain koulukontekstiin, vaan myöskään sosiaalialan muut ammattilaiset eivät tiedä, mitä kuraattori tekee. Noora Korpela (2012) on tuonut esille sen, miten koulukuraattorien työssä on suurta vaihtelua, mikä tekee kuraattorin roolista epäselvän (emt., 292). Roolin epäselvyyttä aiheuttavat muun muassa päällekkäinen työ muiden toimijoiden kanssa ja ylisuuret odotukset kuraattorin työtä kohtaan (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 24). Haasteellista on, että koulukuraattorin työ näyttäytyy koulun toimijoille sekä joskus myös kuraattoreille itselleenkin epäselvänä, koska on ikään kuin yleishenkilö, mutta toisaalta työntekijä, jonka töitä muutkin koulun toimijat voivat tehdä (Laitinen ym. 2018, 165). Kristiina Laitinen ja muut (emt.) tähdentävät, että sosiaalityöntekijöiden on tärkeää tuoda itse omaa asiantuntijuuttaan esille (emt., 166). Sosiaalityön ammattikäytäntöjen tulisi olla mahdollisimman läpinäkyviä ja sellaisia, että sekä asiakkaille että yhteistyökumppaneille avautuu niiden sisältö (emt., 156).

4.3.3 Vastaavan kuraattorin työn erityispiirteet

Vastaavan kuraattorin työnkuvaa ei ole juurikaan Suomessa määritelty. Tarkimman määritelmän on tehnyt Sosiaalityön korkeakoulutettujen ammattiliitto Talentia (2022a). Talentia (emt.) erottaa määritelmässään vastaavan kuraattorin työn kuraattorin työstä liittämällä siihen rakenteellisen työn elementin. Vastaava kuraattori on koulussa sosiaalityön asiantuntija monella eri tasolla. Talentia (emt.) painottaa vastaavan kuraattorin muutostyön ennakointiosaamista ja vahvaa kehittämisotetta esimerkiksi hyvien käytäntöjen osalta. Ylemmän yliopistollisen korkeakoulututkimuksen omaaminen näkyy siinä, että vastaavalta kuraattorilta odotetaan tutkivaa työtettä ja tutkitun

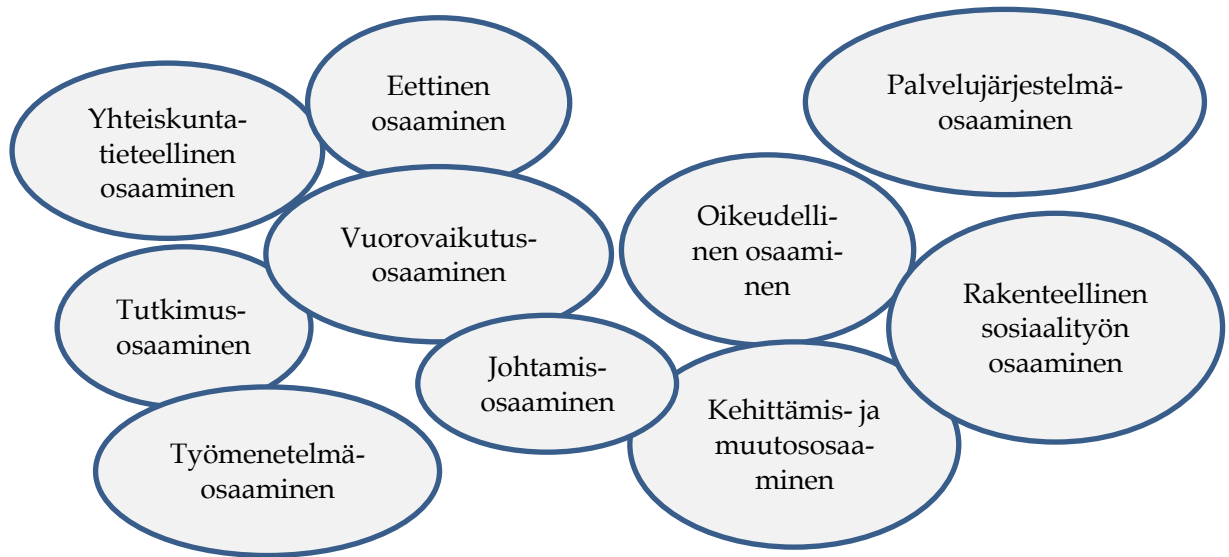
tiedon soveltamista sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi. Ammattiliitto nostaa myös sosiaalisen raportoinnin vastaavan kuraattorin tehtäväkuvaan sopivaksi. Konsultoinnin antaminen kuraattoreilla ja muille toimijoille on myös liiton nostama työtehtävä liittäen sen osaksi rakenteellista työtä. Laadun edistämiseksi liitto peräänkuuluttaa yhteiskunnallista vaikuttamista. (Emt.) Koulu-ympäristö toimii oivana rakenteellisen työn toimintaympäristönä sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijä voi omalla asiantuntemuksellaan muuttaa koulun toimintapolitiikkaa. Koulun sosiaalityön keinoin voidaan edistää taitoja, joita nuoret voivat hyödyntää myöhemmin elämässään. (Laitinen ym. 2018, 170)

Vastaavan kuraattorin tulee olla perehtynyt erityisesti lainsäädäntöön, joka ohjaa sekä koulua että sosiaalialaa. Hän on koulun sosiaalityön erityisasiantuntija, joka osaa sosiaalityön sisällöt laaja-alaisesti sekä myös sosiaalityössä käytettävät menetelmät. (Talentia 2002a) Talentia (2021) on kuitenkin huolissaan siitä, että vastaavan kuraattorin roolia ei ole määritelty laissa koulun sosiaalityöntekijänä eikä vastaavalle kuraattorille ole määritelty omaa oppilasmitoitusta. Kouluissa ja oppilaitoksissa on oppilaina ja opiskelijoina erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria. Talentian (emt.) mukaan heidän osaltaan olisi otettava huomioon, että Sosiaalihuoltolain (589/2022) 36 §:n mukaan sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluisi palvelutarpeen arviointi sekä tuen tarpeisiin vastaavista palvelukokonaisuuksista päättäminen. (Emt.)

Keväällä 2018 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti tiedonkeruun koskien kuraattorien työtä. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun tällainen tiedonkeruu tehtiin. Vastaavilta kuraattoreilta tiedusteltiin heidän työnkuvaansa. Tuloksista kävi ilmi, että pienellä osalla vastaavista kuraattoreista on esimiestehtäviä. Työhön sisältyi kriisi-työtä ja ammatillisen tuen antamista muille kuraattoreille. Muutoin heidän työnsä näyttäytyi hyvin samanlaisena kuin kuraattorin työ. (Hietanen-Peltola, Vaara & Laitinen 2019, 1-2)

4.4 Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti

4.4.1 Sosiaalityöntekijäisyys

KUVIO 3 Sosiaalityöntekijän koulutukseen pohjautuvat osaamisalueet (muokattu Lähteinen ym. 2017, 14)

Yllä oleva kuvio (KUVIO 3) kuvaa eri osaamisalueita, joista vastaavan kuraattorin sosiaalityön osaaminen koulutuksen kautta koostuu. Vastaava kuraattori on koulutukseltaan sosiaalityöntekijä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 7 §). Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ainoastaan sosiaalityöntekijöillä on vaatimuksena yliopiston opinnot (Lähteinen ym. 2017, 6; Suonio 2011, 197). Näin ollen sosiaalityöntekijöillä itsellään on vastuu sosiaalityön kehittämisestä ja tutkimukseen perustuvasta tiedonmuodostuksesta (Lähteinen ym. 2017, 8). Kyösti Raunio (2009) nostaa tutkimustiedon merkityksen sosiaalityön käytännön työhön (emt., 125). Jo sosiaalityöntekijöiden koulutuksena aikana yhdistetään tiede ja tutkimus työelämysuhteissa tapahtuvaan oppimiseen (Lähteinen ym. 2017, 8). Tiedolla on kahtalainen rooli. Se on tietoa ilmiöistä, mutta myös tietoa käytännön toiminnasta (Sipilä 2011, 144). Ammatillaiset kokevat usein käytännön- ja tutkimustiedon olevan erillään toisistaan (Raunio 2009, 126). Teija Karttusen ja Johanna Hietamäen (2014) mukaan yleistä tutkimustietoa hyödynnetään kuitenkin vähänlaisesti (emt., 323). Työmenetelmän käyttäminen perustuu parhaimmillaan tutkimusnäyttöön (Pohjola, Kemppainen & Väyrynen 2012, 348). Tutkimusnäyttöön perustuvat työmenetelmät parhaimmillaan jäsentävät sosiaalityön ja tieteen välistä dialogia (Niemi 2014, 301).

Koulutus antaa valmiudet toimia sosiaalityön asiantuntija-ammattissa. Jo opiskeluvaiheessa perehdytään sosiaalisiin ilmiöihin, palveluiden ja toiminnan vaikuttavuuteen sekä yhteiskunnalliseen toimintaan tieteellisen tiedon perustalta. Koulutus

tavoittelee sitä, että tulevat sosiaalityöntekijät omaavat laajan yhteiskuntatieteellisen osaamisen, ja että heillä on valmiuksia tehdä työtä niin rakenteellisella kuin yksilö-, perhe ja yhteisötasolla. (Lähteinen ym. 2017, 8–10) Sipilän (2011) mukaan eniten tietoa sosiaalityöntekijöillä on yhteiskunnallisista asioista (emt., 137). On tyypillistä, että sosiaalityöntekijä kohtaa työssään monimutkaisia tilanteita ja muutoksia. Nämä tilanteet vaativat sosiaalityöntekijältä reflektiivisyyttä (Raunio 2009, 156). Reflektointitaito tarkoittaa käytännön tasolla sitä, että työntekijä tarkastelee asioita kriittisestä näkökulmasta (Karttunen & Hietamäki 2014, 330). Toimintatapojen muuttamiseen reflektoinnin kautta, tarvitaan kuitenkin aikaa (Heinonen 2007, 117).

Asiakassuhteet ovat vuorovaikutussuhteita (Pohjola 1993, 85). Vuorovaikutuksellisessa asiakassuhteessa työskentelyn lähtökohta perustuu asiakkaan ymmärryksestä suhteesta tilanteeseensa sekä tilanteen ratkaiseminen (Raunio 2009, 166). Vuorovaikutustaidot ovat sosiaalityön tietämisen kohde ja ne koetaan hyvin merkitykselliseksi (Karttunen & Hietamäki 2014, 329). Ammattimaisesti työskentelevä sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan voi unohtaa organsatorista kontekstia asettuessaan dialogiseen vuorovaikutukseen asiakkaansa kanssa (Raunio 2009, 167).

Työ on palvelutyötä, jossa parhaimmillaan yksilökohtaisella palveluohjauksella järjestetään asiakasta tukeva kokonaisuus monitoimijaisista ja -tahoisista palveluista (Sipilä 1989, 218; Raunio 2009, 175; Araneva 2022, 112). Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tukea asiakasta toimimaan palvelujärjestelmässä (Lähteinen ym. 2017, 15). Asiakkaan näkökulmasta käsin asioiminen palveluissa on monimutkaista (Pohjola 1993, 85). Näin ollen tarvitaan sosiaalityöntekijän koordinoitua (Araneva 2022, 112). Sosiaalityöntekijän tulee ymmärtää riskejä, joita liittyy ihmisten elämäntilanteisiin ja miten palveluilla voidaan auttaa. Sosiaalityöntekijöiden on tuotava epäkohdat esiin ja kehitettävä palveluita niin, että ne vastaavat asiakkaiden todellisiin tarpeisiin. Pystyäkseen kehittämään palvelujärjestelmää ne tulee hallita sekä itse järjestelmä ja siihen liittyvä tieto. (Lähteinen ym. 2017, 15) Näin ollen sosiaalityössä tarvitaan työprosessin hallinnan osaamista, johon vuorostaan tarvitaan moniammatillisen työn osaamista (Sipilä 2011, 146; Araneva 2022, 112). Sosiaalityöntekijän rooli on usein ollut olla asiakkaan kokonaistilanteen hallitsija, sillä palvelusysteemi on usein pilkkoutunut erikoistumisalueittain (Pohjola 1993, 85). Sosiaalityöntekijä vastaa ammatillisesta johtamisesta. Hänen velvollisuutenaan on huolehtia, että asiakkaat, heidän perheensä ja yhteisöt saavat tarvitsevansa sosiaalisen tuen ja palvelut. Asiantuntijana hän vastaa vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. (Lähteinen ym. 2017, 7) Arviointi on yksi sosiaalityön ydintehtävistä (Araneva 2022, 112).

Sosiaalityö on muutostyötä (Araneva 2022, 112; Karttunen & Hietamäki 2014, 327; Pohjola ym. 2012, 347–348). Tärkeä edellytys sille, että sosiaalityöntekijä pystyy auttamaan asiakastaan kohti muutosta, on se, että asiakas kykenee kertomaan elämästään (Raunio 2009, 180). Nykyisin asiakkaan katsotaan olevan kumppani tiedon

tuottamisessa (Laitinen ym., 2018, 158; Sipilä 2011, 149). Sosiaalityöntekijöillä on melko laajasti tietoa sekä psyykkisestä että fyysisestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä (Sipilä 2011, 137). Sosiaalityöntekijöille itselleenkin asiakkaan tilanteen paraneminen on työssä palkitsevaa. Tavoitteena on, että asiakkaalle tulee kokemus siitä, että häntä on ymmärretty. Ymmärryksen saamisen lisäksi asiakkaan odotus yleensä on, että hän saa asiantuntevaa apua ja ennen kaikkea tukea. Tiivis vuorovaikutus voi kuitenkin olla työntekijälle joskus rasite, kun hän joutuu tekemään sen rinnalla lainsäädäntöön perustuvaa byrokratiatyötä. (Raunio 2009, 182–183) McQueen Monkman (2016) huomauttaa, että sosiaalityöntekijät tuovat itsensä resursseiksi muutosprosessiin, sillä kuten asiakkailla, myös heillä on taustatietoa, aikaisempia kokemuksia toiminnan seurauksista. Sosiaalityöntekijän vastuulla on, että he ovat valmiita muuttamaan käsityksiään tutkitun tiedon valossa. Yksittäisen työntekijän vastuulla on arvioida, miten hänen tyyliinsä tehdä työtä vaikuttaa lopputulokseen. Muutosta voidaan tehostaa tekeillä yhteistyötä. (Emt., 42–43)

Sosiaalityöntekijän työhön liittyy tiiviisti myös psykososiaalisen tuen antaminen (Raunio 2009, 178). Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan laajimmassa merkityksessä sitä, että sekä psyykkiset että sosiaaliset kysymykset otetaan asiakkaan tilanteessa huomioon (Granfelt 1993,177). Psykososiaalista otetta sosiaalityöntekijä tarvitsee tehdäksään mahdollisimman asiakaskeskeistä sosiaalityötä (emt., 223). Psykososiaalinen tieto on laaja tietokokonaisuus. Tiedot koostuvat psyko- ja sosiaaliteorioista sekä ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvointiin. (Sipilä 2011, 137) Myös Leena Leinonen (2018) tuo esille sosiaalityön terapeuttisen asiantuntijuuden (emt., 135). Asiakastyö vaatii menetelmäosaamista sekä etenkin osaamista tilannearviointiin (Lähteinen 2017, 15). Työmenetelmien avulla voidaan jäsentää asiakastyön prosessia ja tehdä siitä järjestelmällisempää (Karttunen & Hietamäki 2014, 329).

Tärkeäksi työn osaksi Sipilä (2011) nostaa työn eettiset lähtökohdat, sillä sosiaalityöntekijällä tulee olla vahva ammattietiikka (emt., 146). Osaaminen kytkeytyy arvoihin ja etiikkaan (Lähteinen ym. 2017, 15). Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia (2022b) on laatinut sosiaalialan ammattihenkilöille eettiset ohjeet, joissa tärkeiksi arvoiksi nostetaan muun muassa ihmisoikeudet ja osallisuuden edistäminen. (Emt.,10–25) Sosiaalityössä edellytyksenä on, että työntekijä tuntee perus- ja ihmisoikeudet. Hänen tehtävänä on varmistaa, että asiakkaiden oikeusturvan toteutuu. (Lähteinen ym. 2017, 15) Eettiset periaatteet itsessään edellyttävät, että asiakkaan ongelmiin haetaan aidosti ratkaisuja. Jotta työtä voi tehdä eettisesti, pitää asiakkaan yksilöllinen erityisyys hänen elämäntilanteessaan tulee huomioida. (Pohjola ym. 2012, 347–348) Ammattitaitoa on nähdä yleistettävyyys ja työmenetelmän sopivuus kuhunkin tilanteeseen (emt.; Karttunen & Hietamäki 2014, 329).

Rakenteellisen sosiaalityön mahdollistaa sosiaalityöntekijöiden yhteiskuntatieteellinen koulutus. Koulutuksensa ansiosta he osaavat tutkimusperustaisesti tuottaa

ja analysoida tietoa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022) Jo Sosiaalihuoltolain valmistelussa (HE 164/2014) huomioitiin se, että yksilöiden kanssa työskentelemällä ei poisteta rakenteellisen tason ongelmia. Rakenteellisten ongelmien esiin nosto nähtiin vahvasti sosiaalityön tehtäväksi (Kivipelto 2021, 6). Rakenteellisesta sosiaalityöstä säädetään Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja se kuuluu sosiaalihuollossa kaikille (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Rakenteellista sosiaalityötä on se, että nostetaan esiin sosiaalisia kysymyksiä sekä sitä, että tunnistetaan, minkälaiset mekanismit yhteiskunnassa niihin vaikuttavat. Olennaista on tietysti se, että pyritään lähteä muuttamaan epäkohtia. (Laitinen ym. 2018, 156) Sari Laakkonen (2012) huomauttaa, että jokaisella sosiaalityöntekijällä löytyy riittävä kyky tuoda esiin arjessaan kohtaamiaan ilmiöitä ja nostaa niitä esille (emt., 57). On tärkeää, että tiedetään, miten palvelut soveltuvat asiakkaiden tarpeisiin, ja millaisia vaikutuksia palveluilla on (Kivipelto 2021, 7). Sen lisäksi olisi tehtävä konkreettisia toimintaehdotuksia siitä, miten ongelmiin tulisi puuttua tai niitä voitaisiin ennaltaehkäistä (Kivipelto 2021, 7; Lähteinen ym. 2017, 16). Sosiaalityön vahvuus on siinä, että se tunnistaa prosesseja ja ongelmakohtia, jotka yhteiskunnassa syrjäyttävät osan sen kansalaisista. Sen tehtävänä on näiden kansalaisten aseman parantaminen. (Lähteinen ym. 2017, 16)

Sipilän (2011) mukaan sosiaalityöntekijöillä on melko vähäiset mahdollisuudet tehdä rakenteellista sosiaalityötä (emt., 144). Myös Minna Kivipellon (2021) mielestä mahdollisuudet vaikuttaa rakenteellisiin hyvinvoinnin epäkohtiin näyttävät kohtalaisen vähäisiltä. Rakenteellinen työ jää useasti sivuosaan, koska sen täytäntöönpanoa ei juurikaan seurata. Myöskään sen tekemättä jättämisestä ei koidu seurauksia. (Emt., 7) Sipilä (2011) epäilee syyksi asiakastyötä, joka usein vie työajan rakenteellisen työn jäädessä sivuosaan. Myöskään sosiaalityöntekijöiden osaaminen ei tule aina esille, sillä työssä ei ole aina tilaisuuksia hyödyntää osaamista. Toisaalta osaamisesta saattaa olla puutetta silloin, kun työtä tekee epäpätevä sosiaalityöntekijä. Edelleen on nähtävissä pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. (Emt., 144–145)

Lähteinen ja muut (2017) uskovat, että tulevaisuuden toimintaympäristöt tulevat muuttumaan ja näillä muutoksilla on vaikutusta sosiaalityöntekijöiden työnkuviin. Muutokset synnyttävät osaamistarpeita väestön ikääntyessä, maahanmuuton kasvussa sekä globalisaation ja digitalisaation lisääntyessä. Tarvitaan kykyä kohdata ihmiset uudenlaisissa ongelmatilanteissa. Jalkautuva työ tulee lisääntymään edelleen. (Emt., 6) Lähteinen ja muut (2017) otaksuivat sote-uudistuksen muuttavan koko sosiaali- ja terveydenhuollon organisoinnin. He epäilivät, että sekä palveluiden järjestäminen että niiden tuottamisen logiikka tulee muuttumaan. Sosiaalityö on ollut perinteisesti vahvaa kunnallista palvelua. (Emt., 7) Kun sosiaali- ja terveystaloudet integroidaan, on entistä tärkeämpää tunnistaa ammattilaisten erot ja tehtäväalueet. Tämä edellyttää, että jokainen sosiaali- ja terveysalan toimija omaa vahvan ammatti-identiteetin, jotta pystyy rajaamaan ja tarvittaessa joustamaan tehtäväalueissaan.

Professioiden roolia tulee siis kirkastaa entisestään, jotta yhteistyöllä asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan oikea-aikaisesti. (Emt., 17)

Tulevaisuudessa tarvitaan enenevässä määrin monialaista ja -ammattillista yhteistoimintaa, jotta sosiaalista hyvinvointia voidaan edistää kokonaisvaltaisesti. Toimintakulttuuriin tulisi juurruttaa yhteisösosiaalityön työmuotoja. Valitettavaa on, että sosiaalisten riskien hallinta saa yleensä enemmän huomiota työskentelyssä kuin yhteisössä tehtävä ennaltaehkäisevä työ. (Savolainen & Suonio 2011, 11) Sosiaalityössä voitaisiin rakentaa yhteisöllisiä työmenetelmiä hyödyntäen toimivia yhteisöjä, jotka tukisivat jäseniään toteuttamaan omaa yksilöllisyyttään (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen & Ojaniemi 2017, 321).

4.4.2 Työidentiteetti

Työidentiteetillä tarkoitetaan yleisellä tasolla ihmisen ja työn välistä suhdetta (Eteläpelto 2007, 90). Työn tekeminen itsessään vaatii kuitenkin sen, että ammattilainen on löytänyt itselleen työidentiteetin (Räsänen & Trux 2012, 35). Työidentiteetti rakentuu kahdesta osasta (emt.; Eteläpelto 2007, 90). Yksi osa on yksilön ulkopuolelta tuleva. Ammattialan käytännöt yhteiskunnallisella ja sosiaalisella tasolla rakentavat työkulttuuria. (Eteläpelto 2007, 90) Sosiaalisella tarkoitetaan muiden tunnistamaa ja tunnustamaa suhdetta yksilön ammattillisuuteen (Räsänen & Trux 2012, 35). Sosiaaliseen puoleen kuuluu myös se, että ammattilainen haluaa kiinnittyä yhteisön jäseneksi. Jotta hän kykenee kiinnittymään, hän omaksuu yhteisön arvoja ja toimintatapoja. Lyhyet työsuhteet haastavat tämän yhteisöön kiinnittymisen. (Emt., 228)

Toinen osa on yksilön oma käsitys omasta työstään (Eteläpelto 2007, 90). Persoonallisuudella tarkoitetaan käsitystä myös omasta itsestä (Räsänen & Trux, 35). Siihen kietoutuvat arvot ja eettisyys. Yksilötasolla rakentuvat myös työn merkityksellisyys ja arvo. (Eteläpelto 2007, 90) Identiteetti muotoutuu yksilöllä useasti uudelleen (Räsänen & Trux 2012, 35). Se ei ole vapaasti valittavissa ja sovittavissa millaiseksi hyvänsä, vaan sitä koetellaan alati sosiaalisessa kanssakäymisessä (Eteläpelto 2007, 140). Yksilö lähtee rakentamaan identiteettiään aluksi omaksumalla. Tällä tarkoitetaan sitä, että yksilö sisäistää olemisen mallia ympäröivästä todellisuudestaan. Kun omaksuttu aines yhdistetään omaan elämäkokemukseen, alkaa identiteetin muuntaminen. Konventionalisoitumisvaihe alkaa kun, kun yksilö on valmis julkaisemaan oman identiteettinsä muille. (Räsänen & Trux 2012, 231–232)

Nykyisin työntekijän on oltava hyvin tietoinen omasta työidentiteetistään. Työelämän vaatimukseksi on tullut, että oma osaaminen pitää saada näkyväksi ja esille. Työn tulokset täytyy dokumentoida sekä tavoitteita asetettava. Itsensä markkinoimisesta on tullut edellytys jokaiselle työntekijälle (Eteläpelto 2007, 94). Räsänen ja Trux (2012) näkevät, että persoonallisuuteen kuuluu se, että ihminen haluaa olla myös yksilöllinen itsensä. Tätä kautta hän rakentaa omalaatuisen suhteen sekä työyhteisöön

että työhön. (Emt., 228) Identiteetti-käsite onkin noussut eri tieteenaloilla kiinnostuksen kohteeksi – mukaan lukien yhteiskuntatieteissä (Eteläpelto 2007, 97).

Ammatillisella identiteetillä tarkoitetaan työn vaikutusta tekijäänsä. Sen avulla voidaan tarkastella, minkälainen ammattilainen hänestä tulee ja millaiseksi ammattilainen itse haluaa tulla. Ammattilainen tulkitsee kokemuksiaan tietyn työn tekemisen kautta, mikä ei ole kovin vakaalle pohjalle rakennettua. (Räsänen & Trux 2012, 34) Ammatti-identiteetti syntyy vasta työtä tehdessä. Työyhteisö ja sen toimintatavat rakentavat identiteettiä. (Emt., 36)

TAULUKKO 2 Käytännön työn peruskysymyksiä (Räsänen & Trux 2012, 36)

Keinot	Kuinka ammattilainen tekee työtään?
Tavoitteet	Mitä hän pyrkii saamaan aikaan ja saavuttamaan työssään?
Motiivit ja oikeutukset	Miksi hän tekee työtään?
Tekijä	Kuka ja millainen ammattilainen hän uskoo ja esittää olevansa?

Yllä olevassa taulukossa (TAULUKKO 2) on esitelty, millaisten kysymysten kautta käytännön työtä voi lähestyä (Räsänen & Trux 2012, 36). Räsänen ja Truxin (emt.) mielestä yksilön ammatillinen identiteetti on yleensä löytynyt, kun hän osaa vastata näihin yllä olevien peruskysymyksiin. Se vaatii, että työntekijä on löytänyt oman porukansa, asemansa työkentällä ja oman tavan toimia. (Emt., 233)

Tässä ajassa on kuitenkin nähtävissä ammatti-identiteetin haurastumista. Tähän vaikuttavat sekä yhteiskunnan että työelämän muutokset. Eteläpelto (2007) pitää sen vuoksi työidentiteettiä parempana käsitteenä, koska se hänen mukaansa kuvaa paremmin sitä, millainen suhde meillä on tänä päivänä työhön. Toisin kuin ammatti-identiteetti työidentiteetti kattaa myös sidokset ja suhteet, jotka liittyvät työorganisaation arvoihin, tavoitteisiin ja palkkaukseen. (Emt., 139)

4.4.3 Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti

Raunion (2009) mukaan ammatillistumisesta voidaan puhua silloin, kun jokin tehtävä on siirtynyt yhteiskunnan hoidettavaksi joko lähimaisilta tai vapaaehtoisilta. Ammatista voidaan puhua, kun työtehtävän hoitamisesta saa palkkatuloa ja toisaalta työtehtävän hoitaminen vaatii myös tietotaitoa ja professiosta silloin, kun ammattiin liittyy myös koulutus ja siihen tarvitaan tietoperustaa. Sosiaalityöntekijän kohdalla tämä tarkoittaa nykyisin sitä, että hän on saanut yliopistotasaisen koulutuksen. (Emt., 32–34) Tietoperusta on kuitenkin monenkirjavaa ja jännitteistä, vaikka sen avulla sosiaalityöntekijät kokevat voivansa parantaa ammattikuntansa asemaa (emt., 121). Sosiaalityöntekijän kohdalla korostuu tiedon ohella eettisten toimintaperiaatteiden

omaksuminen (emt., 34). Eettisiin toimintaperiaatteisiin vaikuttavat sekä yhteiskunta että ammattikunta itsessään (emt., 121).

Johanna Kallio, Helena Blomberg ja Christian Kroll (2021) ovat tutkineet sosiaalityön opiskelijoiden ammatinvalintamotiiveja. Heidän mukaansa siihen, että sosiaalityötä lähdetään yleensä opiskelemaan, vaikuttavat sekä ideologiset että sisäiset motiivit, jotka myöhemmin ovat myös työn pitovoimatekijöitä. Suomalaiset sosiaalityön opiskelijat motivoituvat auttamisesta, mutta myös yhteiskunnallisten epäkohtien muuttamisesta. Merkityksellistä heille on myös se, että sosiaalityön opinnoista pätevytyy sosiaalityöntekijäksi. (Emt., 504-505) Ammatillinen kasvu muodostuu pätevyyden omaksumisesta sekä henkilökohtaisesta reflektiosta (Suonio 2011, 196). Sosiaalityöntekijän ammatillinen identiteetti perustuu reflektiivisyyteen, jonka kautta omaa ammatillista identiteettiään rakennetaan prosessissa (Miehls & Moffatt 2000, 346). Opiskeluvaiheen käytännön jaksolla alkaa opiskelijan sosiaalistuminen sosiaalityöntekijän ammattiin ammatillisen kasvun ohella (emt., 211). Ammatti-identiteetin kehittymiselle on tärkeää, että opiskeluvaiheessa opitaan tuntemaan tieteelliset käsitteet ja teoriat. Teoreettista osaamista tarvitaan lisäksi työelämässä. Valmis yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisteri omaa laajan yhteiskuntatieteellisen tietopohjan ja hänellä on valmiudet työskennellä asiantuntevana sosiaalityöntekijänä. (Lähteinen ym. 2017, 8) Vahvan asiantuntijuuden saavuttaminen on opintojen tavoite (emt., 13). Tietoperusta vaikuttaa ammatti-identiteettiin ja sosiaalityön ammatillisuuteen (Karttunen & Hietamäki 2014, 322). Stephen A. Webb (2015) on kuitenkin sitä mieltä, että sosiaalityön ammatillisen identiteetin kysymyksiä ovat kiusanneet käsitteellinen epäselvyys, yksimielisyyden puute keskeisistä ominaisuuksista ja ongelmat identiteetin rakenteessa tärkeiden asioiden tunnistamisessa.

Sosiaalityöntekijöillä ammatillinen identiteetti harvoin perustuu tutkittuun tietoon, vaan ennemminkin käytännön kautta tulleeeseen tietoon (Raunio 2009, 127). Tämä tuo osaltaan jännitettä tieteellisen tiedon ja käytännön tiedon välille (emt., 121). Tämä hiljainen tieto liittyy yleensä taitoon tehdä työtä tehokkaasti ja oikeanlaisilla toimintatavoilla (emt., 151). Tämä tuo sosiaalityöhön juuri sitä epämääräisyyttä, joka vie pohjaa sen tutkimusperustaisuudesta (emt., 155). Lisäksi työ sisältää reflektiivisyyden elementin. Oma toimintaa on jatkuvasti pohdittava ja sitä, millaisia seurauksia siitä tulee. (Emt., 158-159) Reflektiivisyys ammattikäytäntönä on suhtautumistapa työhön. Sen avulla pyritään tajuamaan, minkälaiset vaikutteet vaikuttavat tilanteeseen. (Räsänen & Trux 2012, 34)

Sosiaalityöntekijät kokevat työtahdin ja -määrän liian suureksi. Ala kärsii kroonisesta työvoimapulasta, johon vaikuttanee juuri edellä mainitut seikat. Tästä kertoo muun muassa julkisen alan eläkevakuuttaja Kevan (2023) tuore analyysi, jonka mukaan viimeisten vuosien aikana työvoimapula on vain kasvanut entisestään. Yksi ratkaisu olisi osaamisen kohdentaminen asiakasprosessista vastaamiseen ja poistaa

sellaiset työtehtävät, jotka ovat epätarkoituksenmukaisia tai eivät vaadi yliopistokoulutusta. (Raunio 2009, 43–45) Jiang, Wang, Chui ja Xu (2019) tutkivat sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteettiä ja työpaikan vaihtoaikaita Pekingissä ja totesivat, että ammatillinen identiteetti on tärkeä tekijä, joka vaikuttaa työntekijöiden vaihtuvuuteen (emt., 146). Ammatti-identiteetti oli voimakkaampi pitovoimatekijä kuin työtyytyväisyys (emt., 157). On syytä kuitenkin huomata, että korkeampi työtyytyväisyys johtaa yleensä korkeampaan organisaatioidentiteettiin ja näin vähentää aikeita vaihtaa työpaikkaa (emt., 158).

Wallinin (2011) mukaan kuraattorin ammatillista identiteettiä on nakertanut vuosien saatossa muun muassa hajanainen lainsäädäntö. Hänen mukaansa kuraattorit itse kokivat sosiaalityöntekijä -nimikkeen tuovan heille paineita eivätkä tämän vuoksi ole olleet valmiita hyväksymään sitä ammatti-identiteetikseen. (Emt., 23) Sipilä-Lähdekorven (2006) mukaan kuraattorit ovat kokeneet itsensä ennemminkin kasvattajiksi (emt., 24).

5 TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä todellisuutta, jossa vastaavat kuraattorit toimivat. Tavoitteeni on selvittää, millaiseksi vastaavan kuraattorin työnkuva on muodostunut lain ja lain valmisteluun liittyvien esitöiden kautta. Tutkimuksen sisällönanalyysi keskittyy tutkimaan vastaavan kuraattorin työnkuvaa ja ammatti-identiteettiä. Sen avulla pyrin saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiiviin kuvauksen. Tutkimuskysymykseni on:

Minkälainen on vastaavan kuraattorin työnkuva?

Pyrin saamaan vastaukset tutkimuskysymyksiini niin vastaavien kuraattoreiden haastatteluista kuin Oppilashuoltolaista (1287/2013) ja sen valmisteluun liittyvien esitöiden asiakirjoista. Haluan selvittää dokumentoituja, kirjoitettuja kuvauksia ja pohdintoja vastaavan kuraattorin työnkuvasta sekä vastaavilta kuraattoreilta saatua hiljaista tietoa, joka kuvaa työn muotoutumista käytännön tasolla.

5.2 Tutkimusaineistot

5.2.1 Haastattelut aineistona

Tutkielma on laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty sekä haastatteluja että lakia (OpHL 1287/2013) ja lain valmistelun esitöistä syntyneitä asiakirjoja. Haastatteluaineiston syntyyn vaikuttaa luonnollisesti, ketkä haluavat

osallistua haastatteluun (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänen & Paavilainen 2014, 109). Haastattelun valitsin yhdeksi aineistonhankintamenetelmäksi sen vuoksi, että haastelu antaa kontekstin ihmisen toiminnalle. Sen avulla tutkijana voin paremmin ymmärtää, miksi ihminen toimii niin kuin toimii. (Seidman 1998, 4)

Vastaavat kuraattorit ovat tässä tutkimuksessa perusjoukko (Ronkainen ym. 2014, 148). Vastaavat kuraattorit ovat tutkimuksessa asiantuntijan roolissa, eivät organisaation työntekijänä. Haastatteluaineiston kerääminen on aloitettu tammikuun 2023 alussa tavoittelemalla vastaavia kuraattoreita yksityishenkilöinä hyödyntämällä aluksi omaa olemassa olevaa verkostoa. Sen lisäksi tavoittelin vastaavia kuraattoreita sosiaalisen median kautta hyödyntämällä Facebookin ja Instagramin ryhmiä, joissa arvelin olevan vastaavia kuraattoreita jäseninä. Vastaavia kuraattoreiden tavoittelemisessa sain apua ryhmien ylläpitäjiltä, muun muassa Koulukuraattorit ry:ltä. Yhden haastateltavan kohdalla hyödynsin haastateltavien hankinnassa niin sanottua lumipallo-otantaa. Lumipallo-otannalla tarkoitetaan sitä, että ensimmäisiä haastateltavia hyödynnetään uusien haastateltavien hankinnassa (Tuomi & Sarajärvi 2006, 88). Kontaktointivaiheessa välitin tiedotteen tutkimuksestani (LIITE 2), jotta haastateltava sai käsityksen siitä, mihin hän on lupautumassa. Tiedotteessa tuotiin esille vapaaehtoisuus ja tietoturvallisuus. Kun haastateltava oli lupautunut haastatteluun, toimitin suostumuslomakkeen (LIITE 4) sekä tietosuojailmoituksen (LIITE 5) hänelle sähköpostitse samalla, kun sovittiin haastattelu-aika. Samassa yhteydessä lähetin haastateltavalla myös teemahaastattelurungon (LIITE 3). Yhteydenpitokanava oli tässä vaiheessa puhelin tai sähköposti haastateltavan toiveen mukaisesti.

Tavoitteena oli saada haastateltavaksi kuudesta seitsemään vastaavaa kuraattoria mahdollisimman laajalla kattauksella eri puolilta Suomea. Haastattelin tähän tutkimukseen seitsemää vastaavaa kuraattoria kuudelta eri hyvinvointialueelta. Litteroitua tekstiä kertyi haastatteluissa 52 sivua. Arvioni mukaan tällä määrällä sain riittävästi tietoa saadakseni vastauksen tutkimuskysymykseeni ja toisaalta ajallisesti haastatteluihin ei mennyt kohtuuttoman paljon aikaa, joka on yksi haastattelun heikkous verrattuna kyselyyn (Tuomi & Sarajärvi 2006, 76). Rajasin haastateltavat vastaavat kuraattorit niin, että heillä oli sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Sen lisäksi halusin, että heillä on vähintään puolen vuoden työkokemus vastaavana kuraattorina. En rajannut haastateltavista niitä, jotka ovat hiljattain vaihtaneet työpaikkaa, vaan annoin painoarvoa enemmän heidän työkokemukselleen. Vastaavista kuraattoreista osa työskenteli peruskoulussa ja osa toisella asteella. Yksi vastaavista toimi esimiesasemassa. Yksi oli hiljattain vaihtanut työpaikkaa eikä toiminut näin ollen haastatteluhetkellä vastaavana kuraattorina.

Koska Suomessa on vastaavan kuraattorin tai vastaavan koulukuraattorin tittelillä toimivia sosiaalityöntekijöitä suhteellisen vähän, pyrin suojelemaan heidän tunnistettavuuttansa huolellisesti. Analysoinnissa olen numeroinut haastateltavat (esim.

H1). Haastatteluvien anonymisoinniseksi en kerro enkä kerännyt heistä mitään taustatietoja. Haastattelutilanteessa kysyin, mistä hyvinvointialueelta kukin haastatettava oli. Tämä oli mielestäni merkityksellistä tutkimuksen kannalta, koska luotettavuuden takia on tärkeää tietää, että haastateltavia on saatu laajasti eikä vain tutkijan lähipiiristä.

Haastattelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa haastattelija kysyy ääneen kysymyksiä haastateltavalta. Vastaukset haastattelija kirjaa itselleen muistiin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75) Ohjeistin haastateltavia, ettei haastatteluun tarvinnut etukäteen valmistautua. Teemahaastattelurungon toimittaminen etukäteen sekä puhelut ja sähköpostit auttoivat siinä, että haastattelijana olin jo etukäteen hiukan tutumpi. Tuomen ja Sarajärven (emt.) mukaan eettisyys toteutuu paremmin, kun haastateltavat tietävät etukäteen, mitä aiheita haastattelussa tullaan käymään läpi.

Toteutin yksilöhaastattelun Jyväskylän yliopiston Zoom-palvelun kautta. Haastattelijan on oltava hiukan aktiivisempi etäyhteyksien kautta toimittaessa kuin kasvokkain tapahtuvassa haastattelutilanteessa. Zoom-palvelu kuitenkin mahdollisti sen, että sain haastateltavia laajalta alueelta ympäri Suomen. Käytin Zoom-palvelussa tallennustoimintoa. Tallensin tallenteet salasanalla suojattuun Jyväskylän yliopiston *Moniviestin*-palveluun. *Moniviestin*-palveluun voi tallentaa mediaa tilapäiseen käyttöön. Videot poistuvat automaattisesti 180 vuorokauden kuluttua julkaisusta.

Haastattelun toteutin teemahaastatteluna. Teemahaastattelu oli puolistrukturoitu, jossa etukäteen oli suunniteltu ja hahmoteltu pääkysymykset, mutta se antoi tilaa esittää tarkentavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2006, 77; Hirsjärvi & Hurme 2014, 47). Kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä. Teemat kuitenkin raa-mittivat haastattelutilannetta niin, ettei tilanne ollut vapaa samalla tavoin kuin syvähaastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48).

Olin laatinut teemat (LIITE 3), ja pyrin siihen, että haastattelutilanteessa säilyi tietynlainen vapaamuotoisuus. Teemat toimivat minulle ikään kuin muistilistana. Teemat tarkentuivat kysymyksillä haastattelutilanteessa. Myös haastateltavan oli mahdollista esittää teemasta tarkentavia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 66) Haastattelijana pyrin pysymään sivuroolissa. Seidman (1998, 63) muistuttaa tutkijaa siitä, että haastattelijan tärkein taito on kuunteleminen. Haastattelut raportoin mahdollisimman läpinäkyvästi luotettavuuden lisäämiseksi.

5.2.2 Laki ja sen valmisteluun liittyvät asiakirjat aineistona

Haastatteluaineiston lisäksi hyödynsin Oppilashuoltolakia (1287/2013) ja sen valmisteluun liittyvää aineistoa. Lain valmistelun pohjana ovat olleet hallituksen esitys (67/2013), Sivistysvaliokunnan mietintö (14/2013) sekä eduskunnan vastaus (218/2013 vp). Hallituksen esityksen (67/2013) pohjana ovat olleet Sosiaali- ja

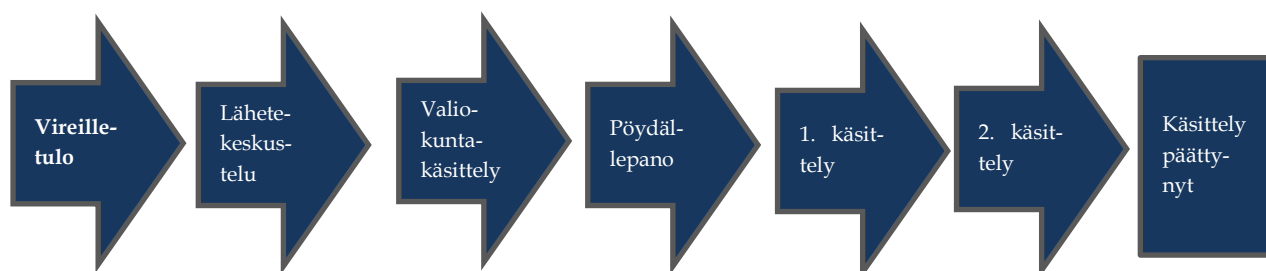
terveysministeriön selvityksiä 2006:33 sekä Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:34. Kyseisissä selvityksissä valmisteltiin hallituksen esitystä 67/2013.

Oppilashuoltolaissa (1287/3013) viitataan myös muihin lakeihin (esim. Laki Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 7 §), mutta ne olen rajannut tästä tutkimuksesta pois. Rajauksen olen tehnyt sen vuoksi, että näissä muissa laissa ei avata tutkimuskysymyksen kannalta tärkeää seikkaa eli vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos teki myös tuolloin kyselyjä ja arviointeja (HE 67/2013, 6). Näitä kysely en myöskään sisällyttänyt tutkimukseeni, koska niissä kerätyt tiedot ja arviot eivät olleet relevantteja tutkimuskysymyksen kannalta. Kuraattorin kelpoisuudesta ja henkilöstömitoituksesta tehtiin hallituksen esitys (HE 165/2021 vp) ja lakimuutos (2021/1146) astui voimaan joulukuussa 2021. Tämä on kuitenkin rajattu myös pois tutkimuksestani, koska se ei koskenut vastaavaa kuraattoria, vaan kuraattoria.

Tutkimuksessani on siis käytetty aineistona seuraavia lain valmisteluun liittyviä asiakirjoja ja itse lakia:

- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:33 (Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä)
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:34 (Oppilas- ja opiskeluhuoltotyöryhmä)
- Hallituksen esitystä, HE 67/2013
- Sivistysvaliokunnan mietintöä, SiVM 14/2013
- Eduskunnan vastausta, EV 218/2013
- Oppilashuoltolaki (1287/2013)

Tutkimukseni kannalta on merkityksellistä avata sitä, mitkä seikat ovat vaikuttaneet vastaavan kuraattorin nimikkeen muodostamiseen ja tarpeeseen. Tutkimusongelmani ratkaisun kannalta lain valmistelutöihin liittyvillä dokumenteilla saadaan täydennettyä hyvin aineistoa. Nämä jo tuotetut aineistot avaavat mahdollisuuden ymmärtää, miten vastaavan kuraattorin nimike kehittyi. (Kananen 2017, 121) Lain valmisteluun liittyviä asiakirjoja käytin haastattelujeni tukena ja täydentäjänä. Kirjalliset aineistot tuovat tutkimukseen luotettavuutta, sillä ihminen muistaa asioita valikoidusti ja rajallisesti (emt., 122).

KUVIO 4 Lain käsittelyn eteneminen (Eduskunta 2023a)

Vireilletulosta puhutaan, kun eduskunnassa lakialoite etenee siten, että valmistelutyö aloitetaan siinä ministeriössä, jonka alaan asia kuuluu. Kun lakialoite eli hallituksen esitys on saatu valmiiksi, annetaan se eduskunnalle, jossa se etenee edellä esitetyn kuvion mukaisesti. (Eduskunta 2023a) Oppilashuoltolain vireilletulo käynnistyi, kun Opetus- ja kulttuuri ministeriö antoi esityksen (HE 67/2013 vp) eduskunnalle 6.6.2013 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi.

Ennen lain vireilletuloa Sosiaali- ja terveysministeriö ja Opetusministeriö olivat yhteistyössä asettaneet kaksi työryhmää selvittämään tulevaa Oppilas- ja opiskeluhuoltolakia ja sen tarvittavuutta. Ensimmäinen *Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä* aloitti toimintansa vuonna 2006. Seuraava *Oppilas- ja opiskeluhuoltotyöryhmä* aloitti 1.12.2008. Jälkimmäinen työryhmä päivitti edellisen työryhmän työskentelyä ja kannanottoja. (Eduskunta 2023b)

Lähetekeskustelu aloittaa lakiesityksen käsittelyn eduskunnassa. Keskustelu käydään täysistunnossa (Eduskunta 2023a). Oppilas- ja opiskeluhuoltolain hallituksen esityksestä (67/2013) ilmoitettiin ensimmäisen kerran eduskunnan täysistunnossa 7.6.2013 (PTK 66/2013). Tässä täysistunnossa ilmoitettiin asian käsittelyn siirtyvän seuraavaan täysistuntoon. Lähetekeskustelussa (PTK 68/2013) lakia kannatettiin niiden osalta, jotka pitivät puheenvuoron. Kuraattorin pätevyyteen tai työnkuvaan ei otettu kantaa. Päätöksenä oli, että asia lähetetään ”sivistysvaliokuntaan, jolle sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto”. (Eduskunta 2023b)

Valiokuntatyöskentely pyritään aloittamaan mahdollisimman nopeasti täysistunnon jälkeen. Suurille lainsäädäntöhankkeille on tyypillistä, että niiden käsittely vie useampia kuukausia. (Eduskunta 2023a) Lakia alettiin valmistella sivistysvaliokunnassa (SiVM 14/2013 vp), mutta myös sosiaali- ja terveysvaliokunta antoi lausunnon (StVL 16/2013 vp) sivistysvaliokunnalle. Sivistysvaliokunnan mietintö valmistui joulukuussa 2013. (Eduskunta 2023b)

Sivistysvaliokunnan työskentelyn jälkeen Oppilashuoltolain käsittely jatkui täysistunnossa 11.12.2013. Tässä vaiheessa tuli pöydällepano, jota perusteltiin eduskunnan työtilanteella. Käsittely kuitenkin jatkui vielä saman päivän aikana pidetyssä toisessa täysistunnossa. Ensimmäinen käsittelyssä (PTK 128/2013) keskustelua ei syntynyt. Lakiehdotus hyväksyttiin sellaisenaan Sivistysvaliokunnan mietinnön (14/2013) mukaisesti. Toinen käsittely oli 16.12.2013. (Eduskunta 2023b) On hyvä muistaa, että tässä vaiheessa lain käsittelyä voidaan päättää vain lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta sen sisältöön ei tässä vaiheessa enää puututa (Eduskunta 2023a). Kansanedustajat esittivät kuitenkin kannanottoja Oppilashuoltolain merkityksellisyydestä. Puheenvuorojen jälkeen eduskunta hyväksyi Sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvän lausumaehdotuksen. Eduskunnan vastaus (218/2013) laadittiin lain hyväksyminen jälkeen. (Eduskunta 2023b) Oppilashuoltolaki (1287/2013) astui voimaan 1.8.2014. Se on laki, jossa on ensimmäisen kerran

määritelty vastaava kuraattori. Tuon jälkeen laki on pysynyt muuttumattomana vastaavan kuraattorin määritelmän osalta.

5.3 Sisällönanalyysi

Tutkimukseni on abduktiivinen eli teoriaohjaava analyysi, joka on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimuodoista (Tuomi & Sarajärvi 2006, 101). Layderin sosiaalisten tasojen teoria toimi minulla apuna analyysin tekemisessä. Aikaisemman tiedon vaikutus tulee olemaan tunnistettavissa ja parhaimmillaan se avaa uusia ajatusuria (emt., 98). Viitekehystenä tällöin on se, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään (emt., 100). Teoriaohjaavaa analyysiä tehdään samoilla periaatteilla kuin aineistolähtöistä analyysiä eli eteneminen tapahtuu aineiston ehdoilla (emt., 116). Aineistoa analysoin prosessimaisesti aloittaen pelkistämällä eli redusoidulla, jatkaen ryhmittelyyn eli klutterointiin ja lopettaen abstrahointiin (emt., 111–112).

Aineistonani on sekä luonnollista että tutkimusta varten synnytettyä aineistoa. Tutkimukseni synnyttämää aineistoa ovat haastatteluaineistot ja luonnollista aineistoa ovat lain valmistelusta keräämäni aineistot. (Ronkainen ym. 2014, 108) Aloitin sekä haastatteluaineiston että lain valmisteluun liittyvien esitöiden läpikäymisen merkittävällä ne kohdat, joista olen tutkijana kiinnostunut. Tätä toiminnan vaihetta voidaan nimittää koodaamiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2006, 95). Se, miten koodaus on tehty eli koodausluettelo, merkitsin tarkasti muistiin. (Ronkainen ym. 2014, 121). Koodaamiseksi perustui Layderin sosiaalisten tasojen teoriaan. Vaikka tarkoitukseni ei ollut litteroida haastatteluja kokonaisuudessaan, kirjoitin auki haastattelut lähes kokonaisuudessaan. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu mahdollisimman yksityiskohtainen raportointi, josta halusin pitää tutkimuksessani kiinni. Noin tunnin kestävät haastattelut olivat myös sisällöltään melko tiiviitä, mikä toimi perusteluna melko yksityiskohtaiselle litteroinnille. Yksityiskohtaisuutta haastatteluista tuon esille tuloksissa sitaattien myötä. Tutkimuksen validiteettia pyrin lisäämään mahdollisimman avoimella raportoinnilla (emt., 152). Litterointivaiheessa huomioin myös muutamilta haastateltavilta tullutta toivetta siitä, että häivyttän tutkimuksessani julkaistuista sitaateista mahdolliset murteet tai kielivirheet, mikäli suomi ei ole äidinkieli.

Redusoin aukikirjoitetut haastattelut niin, että nostin haastatteluista niitä seikkoja, jotka ovat olennaisia tutkimuskysymykseni kannalta (Tuomi & Sarajärvi 2006, 112). Käsitellessäni aineistoa käytin apuna eri värisiä alleviivauksia, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2006, 112) aloittelevaa tutkijaa ohjeistavat. Alleviivausten värikoodit perustuivat Layderin sosiaalisiin tasoihin. Lähdin etsimään ensin yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyviä seikkoja ja etenin sitten taso tasolta. Olin tehnyt teemahaastattelurunгон Layderin sosiaalisten tasojen mukaan, joka helpotti tässä vaiheessa hyvin

systemaattista etenemistä haastatteluaineiston suhteen. Tämän jälkeen toistin saman lainvalmisteluun liittyvien asiakirjojen osalta. Aloin aineiston pelkistämisen jälkeen yhdistelemään havaintojani ja toisaalta etsimään niistä myös eroavaisuuksia. Tässä klutterointi-vaiheessa sain näkyviin aineistosta nousseiden ilmaisujen samankaltaisuudet ja toisaalta myös eroavaisuudet (Tuomi & Sarajärvi 2006, 112). Tämä vaihe auttoi hahmottamaan koko tutkimuksen perusrakenteen. Alasuutari (1994, 31) kuvaa tämän vaiheen havaintoja ”raakahavainnoiksi”, mikä mielestäni oivallisesti kuvaa tätä vaihetta. Aineistosta perkasin pois kaiken epäolennaisen ja sellaisen, josta en ole tässä tutkimuksessani kiinnostunut. Havaintoja yhdistämällä saan näytteitä samasta ilmiöstä (emt.). Abstrahoimalla yhdistin teoreettisena viitekehyksenä käyttämäni Layderin sosiaalisen toiminnan tasoja aineistosta nousseisiin havaintoihini (emt., 113). Käsitteitä yhdistämällä saan toivottavasti vastauksen esittämäni tutkimuskysymykseen (emt., 114). Laadullisen analyysin tavoite on, että pystytään formuloida sellaisia sääntöjä, jotka pätevät koko aineistoon (Alasuutari 1994, 32). Poikkeukset kuitenkin muistuttavat, että sääntöä pitää miettiä uudelleen. Havaintoja ei voida pelkistää, mikäli on tapauksia, jotka sotivat sitä vastaan. (Emt., 33)

Tutkimustulokset ovat jäsennelty Layderin sosiaalisten tasojen mallin mukaisesti. Tutkimuksessani ylimmän yhteiskunnallisen kontekstin muodostavat vastaavan kuraattorin työnkuvaan vaikuttavat ilmiöt, sote-uudistus ja lainsäädännön asettamat reunaehdot työlle. Tähän liittyy läheisesti lainsäädännössä määritelty vastaavan kuraattorin kelpoisuus. Tuloksissa nostan esille myös niitä pääpäämääriä ja arvoja, joita haluttiin lakiehdotuksella tavoittaa. Toimintaympäristöinä vastaavilla kuraattoreilla on koulut, mutta myös hyvinvointialue ja siihen sisältyvät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut. Sen alapuolella on tilannesidonnainen toiminta, jota on vastaavan kuraattorin yksilökohtainen asiakastyö, yhteisöllinen työ, konsultointi ja asiantuntijuus sekä rakenteellinen työ. Tutkimuksessani on mikrotasolla minuus, joka tässä tutkimuksessani on vastaavan kuraattorin ammatti-identiteetti, joka nousee sosiaalityöntekijän koulutuksen kautta. Ammatti-identiteettiin liittyy vastaavan kuraattorin oma arvomaailma ja tavoitteet, joita hän haluaa työssään saavuttaa.

Tuloksissa olen käyttänyt sitaatteja, kun minulla on suoria, pidempiä lainauksia joko laista tai haastateltavilta. Lyhyet sitaatit ovat sisällytettyinä tekstiin kursivoineilla ja lainausmerkeillä. Kunkin haastateltavan olen merkannut H-merkillä. H:n perässä oleva numero erottaa kunkin haastateltavan toisistaan. Mikäli puheenvuorosta on jätetty jotain pois, se on merkattu --- -merkillä. Mikäli puheessa on ollut pieni tauko, se on merkattu kolmella peräkkäisellä pisteellä. Hakasulkuja on käytetty, kun olen halunnut selkiyttää sitaatin sisällä, mihin haastateltava viittaa. Puhuessani laista viitataan silloin Oppilashuoltolakiin (1287/2013).

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Yhteiskunnallinen konteksti

6.1.1 Vastaavan kuraattorin työnkuva lainsäädännön kehityksessä

Oppilashuoltolaki (1287/2013) antaa kontekstin opiskeluhuollolle sekä myös vastaavan kuraattorin nimikkeelle. Laissa mainitaan vastaava kuraattori ainoastaan yhden kerran. Tuolloin todetaan, että *”jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava --- sellaisen vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö”* (OpHL 1287/2013 7 § 4 mom.) Koska lainsäädäntö kuvaa työn sisältöä ja tarkoitusta niukasti, haastateltavat vastaavat kuraattorit olivat lähes yksimielisiä siitä, että laki raamitti vastaavan kuraattorin työtä melko huonosti, jos lainkaan. H2 kuvaa lakia väljäksi, koska laki ei anna vastauksia siihen, miten käytännön työtä pitäisi tehdä. Samoilla linjoilla on myös H3. Hän kertoo, että vastaavan kuraattorin työhön laki *”antaa tosi vähän”*. Hänen mukaansa eri kunnissa on paljon eroja siinä, miten vastaavan kuraattorin tehtävänkuva on sisällytetty opiskeluhuollon palveluihin. Osassa kunnissa on vain nimetty joku sosiaalityöntekijä tehtävään, osassa oli perustettu uusi virka vastaavalle kuraattorille. H6 ja H7 kuvaavat saman suuntaisesti vastaavan kuraattorin tilannetta. He kokevat, että vastaava kuraattori pitää olla ilman, että siihen on sisällytetty mitään erityisiä työtehtäviä. H3:n vastauksesta käy ilmi myös se, että asia on mietityttänyt vastaavien kuraattoreiden keskuudessa.

”No, eihän se hirveesti mun mielestä avaa, että mitä se... täytyy vain olla vastaava koulu-kuraattori. --- Sehän mun mielestä jää vähän tulkinnanvaraseksi. Sehän on se koulutus-tausta, mikä siinä on se ehkä asiantuntijarooli, mikä siinä on sitten niinku se juttu.” H6

Lain väljyys on H2:n mukaan problemaattinen myös siinä suhteessa, että siihen ei voida vedota, kun kyseessä on työnkuva. Koska vastaavan kuraattorin työnkuvaa ei ole määritelty lainsäädännössä, myös yhteistyötahoille voi jäädä epäselväksi vastaavan kuraattorin työnkuva ja toisaalta eri työntekijät voivat rajata työtä eri tavoin.

”Tavallaan se rajanveto jää paljon sen yksittäisen työntekijän tai koko sen ammattikunnan vastuulle, kun laki ei sitä juuri rajaa tai määritä.” H2

H5 kuitenkin muistuttaa, että vaikka laki ei anna vastauksia vastaavan kuraattorin työn sisältöön, laki on onnistunut opiskeluhoitotyön määrittelyssä. Vastaavan kuraattorin asiantuntijuutta voidaan hyödyntää lainsäädännön tuntemuksessa.

”Laki itsessään, niin sehän ei kerro mitään. Musta se ongelma on vähän siinä. Se ei kerro mitään. Se antaa puitteet sille oppilashuoltotyölle, mutta ehkä siinä on kuitenkin se, että jos vastaavan kuraattorin tehtävä on sitä oppilashuoltolakia niin kuin viedä sinne käytäntöön.” H5

Poikkeuksena oli H1, joka koki, että laki raamitti vastaavan kuraattorin työtä hyvin.

”Mää ajattelen, että se [laki] raamittaa tosi hyvin... Antaa niitä raameja, rakenteita sille työlle. Ohjaa sitä suuntaansa ja paikkaansa, paitsi siellä kouluyhteisössä niin suhteessa muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin” H1

Kun vastaavan kuraattorin työnkuvan määrittäminen on jäänyt kuntien harteilla, vastaavan kuraattori työnkuvan aukikirjoittaminen jäänyt joillakin alueilla niin väljäksi, että se ei ole auennut vastaavan kuraattorin työtä tekeväälle sosiaalityöntekijälle. H7 tuo hyvin esille sen, että selkeä työnkuva toisi työhön merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä.

”Kun tulin valituks vastaavaks koulukuraattoriks, niin odotukset oli sitä, että saisin myös... Sitä, että ois joku toimenkuva antaa mulle... Selkeen kuvan omasta työstäni, mutta sitä ei ollu. --- Tai mä aattelen, että se niinku se tois sitä mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä tähän työhön toisella tapaa, kun se ois niinku kirjattuna.” H7

Lain valmistelun esitöissä ei ollut mitään mainintaa vastaavasta kuraattorista, vaan punnittiin kuraattorilta vaadittavaa kelpoisuutta. Nimikkeeksi Gråsten-Salonen esitti koulukuraattorille koulusosiaalityöntekijää (STM 2009: 43, 34). Vastaava kuraattori -nimike tuli vasta hallituksen esityksessä (HE 67/2013 vp, 51). Lakia valmistelleissa työryhmissä ei ollut mietitty lainkaan sitä, että kuraattoripalvelut jaettaisiin kahteen osaan – vastaavaan kuraattoriin ja kuraattoriin.

Lakia valmistellessa Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa (16/2013 vp) esitettiin lisättäväksi, että myös opiskeluvaikeudet voisivat olla peruste päästä kuraattorille. Tätä ehdotusta puolsi myös sivistysvaliokunta lausumaehdotuksessaan (14/2013 vp). Lopullisessa laissa työ kuvattiin, että kuraattoripalveluilla ”edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa; tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä

valmiuksia” (OpHL 7 §). Lain henki ja tavoiteltavat arvot nousevat esille paremmin mietinnöissä kuin itse laissa. Oppilas- ja opiskeluhuoltotyöryhmän muistiossa kuvataan koulukuraattorin työtehtävien painottuvan ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin edistämiseen. (STM 2009:34, 32).

”Koulukuraattorin tulee hallita sosiaalialan lainsäädännön, -palvelujen ja sosiaalityön menetelmien mahdollisuudet lapsen tai nuoren ja perheen tuen tarpeen mukaisten toimenpiteiden järjestämisessä ja tunnistaa kriisien vakavuusaste sekä se, milloin tilanteet eivät enää ole koulun keinoin hoidettavissa. Tärkeänä työmuotona on myös edistää koulun aikuisten kanssa lasten ja nuorten oppimisympäristön sosiaalista turvallisuutta.” (STM 2009:43, 33)

Sosiaalityö-termillä viitataan sosiaalityöntekijän tekemään työhön. Oppilas- ja opiskeluhuoltotyöryhmän (STM 2009:34, 34; emt., 32) muistiossa tuotiin esille, että *”koulussa tehtävää sosiaalityötä ei voi korvata muiden ammattiryhmien työllä”*. Lopullisen lain valmistuessa 2013 sosiaalityöntekijöiden rinnalle nousivat kuraattorit, joilla oli sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 6 §).

Sosiaali- terveysministeriön työryhmä (2006, 61) ehdotti, että *”koulukuraattorin tehtävään edellytetään sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai ylempi ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy riittävästi lapsi-, nuoriso- ja perhetyön opintoja”*. He esittelivät muistiossaan kaksi muutakin vaihtoehtoa koskien koulukuraattorin pätevyyttä. Vuonna 2008 aloittanut työryhmä toi muistiossaan kuitenkin esiin, että *”kuraattorin kelpoisuus määräytyisi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetyn lain 3 §:n mukaisesti.”* (STM 2009, 31). Myöhemmin hallituksen esityksessä (HE 67/2013) pohdittiin edelleen koulukuraattorin kelpoisuutta, koska voimassa olevassa laissa ei määriteltä ennen Oppilashuollonlain voimaan tuloa kuraattorin tehtävään vaadittavasta kelpoisuudesta. (Emt., 12) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa (16/2013 vp) ehdotettiin kuraattoreiden kelpoisuudeksi vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa, mutta vastaavalle kuraattorille sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Kun Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki oli eduskunnassa toisessa käsittelyssä (16.12.2013) keskustelussa Kokoomuksen kansanedustaja Anu Urpalainen toi esille, että valiokuntakäsittelyssä oli muokattu koulukuraattorin kelpoisuusehtoja. Myös Sosiaalidemokraattien Anneli Kiljunen toi esille kelpoisuuden. Hänen mukaansa *”kyse on monella tapaa vaativasta työstä, joka vaatii hyvää sosiaalityön asiantuntemusta ja osaamista”*. Hän toi esille, että kuraattori kohtaa työssään erittäin vaativia tilanteita, joissa tarvitaan erityistä asiantuntemusta. Keskustan Anne Kalmarilla oli myös huoli kelpoisuudesta. Hän esitti huolensa siitä, että *”ennen pätevät ihmiset eivät saa muuttua epäpäteviksi”*.

Valmiissa laissa mainitaan, että lailla pyritään takaamaan opiskeluhuoltopalvelujen laatu (OpHL 2 § 4 mom.). Laadulla viitataan ennen kaikkea kelpoisuuteen. Hallituksen esityksessä (67/2013 vp) määritellään vastaavan kuraattorin tarvetta ja

tavoitetta. Siinä tuodaan esille, että kunnat saavat halutessaan ratkaista vastaavan kuraattorin saatavuuden hyödyntämällä olemassa olevia sosiaalityöntekijöitä.

”Vastaavan kuraattorin tehtävää voivat hoitaa kunnassa jo olevat sosiaalityöntekijät. Olenaista on, että oppilaitosten käytettävissä olisi tarpeen mukaan sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen kuraattorin palveluja. Ehdotetun lain keskeinen tavoite on opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen opiskeluhuoltoon vahvistamalla, varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn avulla. Tavoitteena on vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta ja lastensuojeluasiakkuuksien määrää.” (HE 67/2013 vp, 51)

Yhteenvedon voidaan siis todeta, että laki ei määrittele vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Lain väljyys vaikutti siihen, että kunnat pystyivät hyvin eri tavoin ratkaisemaan vastaavan kuraattorin olemassaolon. Vastaavat kuraattorit itse toivovat, että laki olisi määritellyt tehtävää enemmän. Kelpoisuudesta käytiin paljon keskustelua ennen lain voimaantuloa varsinkin Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmässä (STM 2006:33). Loppujen lopuksi kelpoisia olivat sekä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet kuraattoreina ja sosiaalityöntekijät vastaavina kuraattoreina.

6.1.2 Sote-uudistuksen vaikutus vastaavan kuraattorin työhön

Nykytilanteeseen ison uuden muutoksen opiskeluhuollon toimijoille on tuonut sote-uudistus (Sote-uudistus 2023). Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueet ovat vastanneet opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä (OpHL 9 § 2. mom.). H1 kertoo, että vastaavien kuraattoreiden toimiessa kunnan alaisuudessa ”oma esihenkilö oli paljon lähempänä”. Hyvinvointialueelle siirtymisen myötä on muuttunut koko organisaatorakenne ja usein myös esihenkilöiden alaisuudessa olevien alaisten määrä lisääntynyt. Esihenkilöt eivät tällöin pysty olemaan niin paljon läsnä alaisten arjessa kuin mitä aiemmin on totuttu. Nykyisessä tilanteessa korostuu vastaavan kuraattorin rooli.

”Esihenkilöt ei pysty niin usein, vaikkapa vierailemaan meidän omissa tiimeissä, vaan enemmän korostuu se tiimivastaava ja vastaavan kuraattorin rooli siinä tavallaan linkkinä. Elikä esihenkilö tapaa vastaavia kuraattoreita ja tuo sitten jotain siitä tietoa johdon tai organisaation niinku puolelta. On tavallaan vastaavan kuraattorin tehtävä viedä sitä tiimille päin ja sitten myös niinku toisin päin. Eli mä uskon, että se merkitys tulee lisääntymään ja korostumaan.” H2

Hyvinvointialueelle siirtyminen tuo myös mahdollisuuden miettiä, mikä on vastaavan kuraattorin rooli, mikäli se vaatii työstämistä. H3 ja H7 pitävät tärkeänä sitä, että vastaisuudessa vastaavan kuraattorin roolia mietitään ja sitä kehitetään.

”Nyt on tärkeä miettiä, et mikä on tää vastaavan kuraattorin rooli.” H3

Tässä vaiheessa ei ole kuitenkaan tiedossa, tuleeko rooliin mitään muutosta. H5 kertoo, että heidän hyvinvointialueellaan on työnkuva laadittu vastaavalle kuraattorille eikä niitä tässä vaiheessa tulla muuttamaan, vaikka yhdenmukaistamisen tarvetta varmasti tulevaisuudessa onkin. H6 toivoo, että toimintatavat yhdenmukaistuisivat. H4 toivoo vastaavan kuraattorin työnkuvan selkiytyvän hyvinvointialueella, koska hänen mukaansa nyt on käynyt ilmi, että kaikilla vastaavilla kuraattoreilla on erilainen työnkuva. Hänen mielestään tarvitaan *”tarvittais tosi paljon ja sitä linjaa, että mikä se on se vastaavan kuraattorin työnkuva”*.

*”Ehkä se sit tulevaisuudessa toivon mukaan tuo semmosia yhdenmukaisempia toimintatapoja ja keskustelua siitä, että mitä työn sisältö on... ja niinku jotakin yhdenmukaisuutta sen kirjavuuden rinnalle.”*H6

H4 tuo esille, että työskentelyalueita ei voida lähteä muuttamaan tai rajaamaan, mikäli ei tiedetä vastaavan kuraattorin työnkuvaa.

”Se pitää ensin miettiä, että mitä se vastaava kuraattori tekee, että mikä se työnkuva on ennen kuin lähetään miettimään sitä minkälaisen alueen se voi hyvinvointialueella hoitaa tai onko se koulukohtanen.” H4

H4 kertoo, että hänen kunnassaan kuraattorit ovat jo entuudestaan olleet osa sosiaali- ja terveystalvueluita. Tällöin kokemus - varsinkin yhteistyön toimivuudesta - on ollut myönteinen.

”Mää oon itse ollut nyt semmosella paikalla nyt töissä, että kuraattorit ovat jo olleet sosiaalipuolen alla eikä sivistystoimen alla, niin se ei ole ollut tavallaan semmonen iso muutos. Ehkä siinä onkin ollut se... Tavallaan se yhteistyö on sujunut nimenomaan sen sosiaalipuolen kanssa niinku saumattomammin jotenkin kuin mitä koulujen kans, koska on ollut eri esimies niinkö kouluväen kans.” H4

Yhteenvetona voidaan todeta, että siirtymiseen liittyy haastatelluiden vastaavien kuraattorien taholta paljon toiveikkuutta, mutta myös epäilyksiä. Hyvinvointialueelle siirtyminen nähtiin mahdollisuutena kehittää vastaavan kuraattorin työnkuvaa siirtäessä lähemmäksi muita sosiaali- ja terveystalvueluita.

6.1.3 Ajankohtaiset ilmiöt

Vastaavien kuraattoreiden työhön lasten ja nuorten kanssa vaikuttavat paljon ilmiöt, joita on tässä ajassa. H1 kertoo, että yhteisöllisyys väheni vuonna 2020 alkaneen COVID-19-pandemian myötä. H7 tuo esille, että kun ei olla saatu harjoitella sosiaalisia taitoja, se näkyy lapsissa ja nuorissa.

”Yhteisöllisyyden väheneminen [COVID-19:n myötä] ja sitten myös semmosen yksilökohtaisen kulttuurin lisääntyminen ylipäättänsä ---” H1

”Eskareissa näkyy tämmönen, että ei oo saatu harjoitella sosiaalisia taitoja niin paljon kuin aikaisemmin. --- Puhutaan nuorten pahoinvoinnista, niin --- jotenkin eristäydettiin jossain

kohtaan ja tota...Nyt sitten onkin taas, että on vapaampaa, niin sitten ollaan ehkä enempi hukassa. Ja voidaan huonommin tai onko se sitten, että tulee tässä kohtaan näkyviin." H7

Ilmiönä näkyy vanhempien kuormittuminen. H3 toi esille vanhempien kuormittumisen isona asiana. H4 kokee, että vanhemmat eivät uskalla asettaa rajoja, josta voi seurata koulupoissaoloja. Myös perheen hyvinvoinnin horjumisen voi näyttäytyä koulupoissaoloina, kuten H4 kertoo. Myös H6 näkee poissaolot ilmiönä, joka näkyy työssä.

"Oman työn osalta täällä näkyy semmonen koulun laiminlyönti, ko koululla tietenkin työskentelen. Poissaoloasiat on tosi paljon pinnalla. --- Yhä enemmän semmosia lapsia ja nuoria, jotka on niinku ihan jättäytyy pois kouluarjesta. --- Siellä voi olla taustalla mielen-terveysyitä ja päihdeasioita ja vaikka mitä." H6

Kolme haastateltavista (H5, H2, H4) mainitsi sosiaalisen median ilmiönä, joka vaikuttaa lapsiin ja nuoriin ja heidän hyvinvointiinsa. Kun lapsen tai nuoren hyvinvointi järkkyy sosiaalisen median vaikutuksesta, ilmiö näkyy vastaavan kuraattorin työssä.

"Sitten some. Some on todella raaka. Se on kyllä niin raaka näille nuorille että... Ja se, mitä niinku se some-kiusaaminen on. Ja tavallaan tämmöset odotukset, kun kaikessa pitäis niinku pärjätä. --- On niinku hirveitä paineita meidän lapsilla ja nuorilla myös. --- Se aiheuttaa sitten näitä psyykkisiä haasteita aika kovastikin. Kyllähän se tosi paljon on niinku sen psyykkisen hyvinvoinnin tukemista ja arvioimista tällä hetkellä." H4

Ilmiöistä on nähtävissä, millaiseen työhön on tarvetta. COVID-19:n vaikutus ja seuraukset näkyvät, eivät vain lasten ja nuorten, vaan vahvasti koko perheen elämässä kuormittumisena. Eristyneisyyden vaikutus näkyy yhteisöllisyyden vähenemisenä ja sosiaalisten taitojen kehittymättömyytenä.

6.2 Toimintaympäristö

6.2.1 Koulu toimintaympäristönä

Tutkimuksen vastaavan kuraattorin työn puitteina ovat koulu, hyvinvointialue, työyhteisö sekä toimintatavat ja -käytänteet. Näiden lisäksi työaika ja oppilasmäärä nousivat yhdeksi työtä raamittavaksi tekijäksi. Koulu antaa hyvin vahvasti leimansa siellä tehtävälle sosiaalityölle. H3:n mukaan koulu eroaa paljon muista sosiaalityön paikoista. Hän on huolissaan siitä, ymmärretäänkö uudessa organisaatiossa opiskelu- huollon työn luonne. Verrattuna sosiaalitoimen työhön, vastaavan kuraattorin työssä *"koko ajan joku on oven takana tai koko ajan tapahtuu jotain"*, kun taas sosiaalitoimessa tavataan suunnitellusti esimerkiksi neljä asiakasta tai perhettä päivässä. Koska työtä tehdään ennaltaehkäisevästi, *"kaikki ei oo sitä, että on jotain isoja lastensuojelujuttuja"*, vaan *"suurin osa työstähän ihan tämmöstä matalan kynnyksen asioita, mihin lapsi tarvitsee jonkun aikuisen, jonka kaa pystyy puhuu"*. Toisaalta työssä kohdataan tilanteita

laidasta laitaan: *"Et se voi yhtä hyvin olla, että poikaystävä on sanonut, et ei halua olla enää yhdessä ku sitä, et on raiskattu edellisenä iltana."* H3 kokee, että tällaiset tilanteet vaativat osaamista monelta eri osa-alueelta. H3 mukaan myös oppiminen vaikuttaa työhön ja myös se, että kuraattorinpalvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen.

H4 kertoo, että koulussa toimiminen on siinä haastavaa, koska hän on ainoa sosiaalialan toimija koulussa. Koulumaailmaan sisällä pääseminen vaatii paljon työntehtäjältä ja siihen sisälle pääseminen vaatii myös aikaa. Opettajilla voi olla myös omia käsityksiä siitä, mikä on kuraattorin työnkuva. H4 näkee, että vastaavan kuraattorin rooli voi olla koulun sosiaalityön äänitorvena toimiminen.

"Jos mentäis kysymään koululta, mikä on kuraattorin työnkuva, niin vastauksia olis yhtä monta kuin opettajia." H4

Hallituksen esityksessä (HE 67/2013 vp) painotettiin moniammatillisen työn tärkeyttä (emt., 51). Tavoitteeksi hallitus asetti, että korjaavia toimenpiteitä voitaisiin vähentää moniammatillisella yhteistyöllä, niin että yhteistyötä tekisivät sosionomin (AMK), sosiaalityöntekijän ja psykologin pätevyyden omaavat henkilöt.

"Ehdotettu sääntely merkitsisi käytännössä sitä, että opiskeluhuollossa voitaisiin hyödyntää sekä sosionomi (AMK) tutkinnon tuottamaa osaamista että ylemmän (AMK) tutkinnon tuottamaa osaamista varmistuen samalla, ettei psykologien ja sosiaalityöntekijöiden osaaminen rajautuisi ainoastaan lastensuojeluasiakkaiden käyttöön, vaan olisi tarpeen mukaan käytettävissä jokaisen oppilaitoksen opiskeluhuollossa." (HE 67/2013 vp, 51)

Tiivistetysti voidaan todeta, että koulussa ei aina ymmärretä sosiaalityön sisältöä eikä muissa sosiaalityötä tekevissä yksiköissä koulussa tehtävää sosiaalityötä. Lähtötilanne koulussa on, ettei eri taustoista käsin tulevat opettajat aina oikein tiedä sitä, mikä rooli koulun sosiaalityöllä on.

6.2.2 Sosiaali- ja terveystalvelut toimintaympäristönä

Vastaavan kuraattorin työ on sosiaalihuollon palvelua ja linkittyy muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Työskentely tapahtuu yhteistyötä tehdessä joko koulun ulkopuolelle tai vastaavasti sosiaali- tai terveydenhuollon palveluista tulee toimijoita koulun tiloihin. H5 pitää hyvänä, kun *"kutsu tulee siihen yhteistyöhön"*. Ylipäätään H5 pitää tärkeänä sitä, että yhteistyötä tehtäisiin. H6 kuvailee, että yhteistyö *"on nyt jo tiivistä ainakin tossa ihan normityön tasolla"*.

Yhteistyö on parhaimmillaan, kun päästään yhteiseen palaveriin keskustelemaan perheen kanssa yhdessä lapsen ja nuoren tilanteesta, toteavat kolme haastateltavaa (H1, H7, H6). H1 toteaa, että selkeä työnjako edistää selkeän kokonaisuuden luomista.

"Parhaimmillaan silloin, kun istutaan yhteisen pöydän ääreen eli silloin, kun meillä oppilaitoksissa pidetään niitä monialaisia palavereita eli päästään siihen, että laajennetaan sitä

kokoonpanoa ja sitte ollaan yhdessä sitten miettimässä sitä tilannetta. Ja ehkä sitten sitä, mikä on se tehtäväjako sen saman yhteisen asian äärellä. Mitä tehdään missäkin ja miten se tuki muodostaa kokonaisuuden.” H1

Huolta nousee joillakin haastateltavilla (H5, H3) on päällekkäisen työn tekemisestä. Koulussa ei tiedetä, mitä tehdään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja päinvas-
toin. Toisaalta on myös tilanteita, kuten H7 tuo esille, että perheet haluavat pitää opiskelu-
huollon ja esimerkiksi erikoissairaanhoidon erillään toisistaan.

”Ei välttämättä oo sitä tietoo, tekeekö tässä joku muukin töitä kuin minä. Joo, että jotenkin
mää huomaan, että oon törmänny, --- on perheitä, jotka haluaa pitää erikoissairaanhoidon
hyvin visusti erillään koulumaailmasta, koska siinä niinku jotenkin ajatellaan, että ne, mitä
tapahtuu erikoissairaanhoidossa tai siellä, niin ne on jotenkin niinku aika herkkiä asioita.”
H7

Hallituksen esityksessä tavoiteltiin lastensuojeluasiakkaiden määrän vähentämistä
(HE 67/2013 vp, 51). Tällä perusteltiin sitä, miksi sosiaalityöntekijöiden asiantunte-
musta tarvitaan opiskeluhuollossa. Sääntelyllä tavoiteltiin myös sitä, että opiskelija
saisi apua mahdollisimman nopeasti ja sitä, että lastensuojelua ei kuormitettaisi las-
tensuojelun tarpeen selvityksillä sellaisissa tilanteissa, kun tukea voisi antaa lapselle
kevyimmillä toimenpiteillä (emt., 63).

Voidaan siis sanoa, että huolta on päällekkäisen työn tekemisestä. Parhaimmil-
laan yhteistyö oli silloin, kun päästiin yhdessä tapaamaan oppilasta tai opiskelijaa ja
hänen perhettään yhdessä niiden toimijoiden kanssa, jotka kuuluivat hänen verkos-
toonsa. Yhteiset tapaamiset ehkäisevät päällekkäisen työn tekemisen.

6.2.3 Hyvinvointialue toimintaympäristönä

Hyvinvointialueelle siirtyminen on sen verran tuore asia, ettei sen vaikutus näy vielä
selkeänä vastaaville kuraattoreille. Ajantasaiseen Oppilashuoltolakiin on kirjattu,
että *”kuraattoripalvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa (OpHL 9 § 3
mom.)*. Helpolla saatavuudella tarkoitetaan, että palvelut sijaitsevat oppilaitoksessa.
Kuraattoripalvelujen sijaitseminen oppilaitoksessa tarkoittaa myös sitä, että ne ovat
fyysiseltä sijainniltaan eri paikassa kuin muut sosiaalihuollon palvelut, kuten H6 ker-
too.

”Se on vähän eri juttu toisaalta, kun täällä ollaan näin erillään, kun työpaikka on täällä
koululla. Se ois vaikka eri asia, jos ois jotenkin samassa paikassa enemmän, mutta en tiää
miten se niinku onnistuis. H6

H1 kertoo, että heillä koulun sosiaalityö on kuvattu yhteisösosiaalityönä ja rakentei-
den luomisena. Hyvinvointialueen valmistelutyötä on hyödynnetty vastaavan kuraat-
torin työn kirkastamiseen. Vastaavan kuraattorin asiantuntijuus on kohdistettu toi-
mintaympäristöön, jossa hän toimii. Yhteisösosiaalityön painopisteellä erotetaan

vastaavana kuraattorina toimivan sosiaalityöntekijän työ yksilökohtaisesta ja perhesosiaalityöstä. Kuraattoripalveluissa on mahdollista tunnistaa sosiaalipalveluiden tarpeet.

”Mutta se, mitä me valmistelutyössä ollaan kuvattu, niin koulun sosiaalityö on kuvattu sen yhteisösosiaalityön kautta ja nimenomaan niitten rakenteitten luomisena. Ja sosiaalityön asiantuntijuus kohdistuu nimenomaan sinne toimintaympäristöön ja niihin yhteisöihin. Se vastaavan kuraattorin rooli, niin me nähään, että se on se yhteisösosiaalityö ja sitte se eroaa siitä yksilökohtaisesta ja perhesosiaalityöstä.” H1

Hyvinvointialueelle siirtyminen aiheuttaa myös huolta. H2 on huolissaan siitä, että kuraattoripalvelut alkavat ”*paikkaamaan muita sosiaalipalveluita*”. H2 kertoo, että heillä on keskusteltu palvelutarpeenarviosta ja siitä, kuuluuko se kuraattoreiden työhön. Hänen mielestään ei, vaikka tilanteen arvioiminen on kuraattorin työnkuvaan kuuluvaa.

”Niin ne on varmaan ne, että annetaanko meidän tehdä niinku oppilashuoltoa vai onko paine, että meitä aletaan niinku siirtämään. Että paikataan enemmän muitten palveluitten ehkä kriisiytynyttä tilannetta.” H2

H5 tuo esille hyvinvointialueelle siirtymisen yhden tavoitteen eli ihmisten yhdenvertaisuuden palveluiden saatavuudessa.

”Se voi olla pitkä tie ja varmasti onkin, että se palvelu ois tasalaatuista ja yhtä helposti saatavilla niinku kaikille.” H5

Hyvinvointialueeseen suhtaudutaan odottavasti ja toiveikkaasti. Koulun sosiaalityössä nähdään sosiaalihuoltopalveluiden elementtejä. Toisaalta uuden edessä ollaan myös epävarmoja. Huolta on sen suhteen, että opiskeluhuolto ei olekaan enää tulevaisuudessa sellaista, mitä sen ajatellaan olevan. Kun alueilla on heterogeenisyyttä, palvelun saatavuus ja tasalaatuisuus ovat haastavia saavutettavaksi.

6.2.4 Vastaavan kuraattorin työn resurssit

Vastaavan kuraattorin työn puitteita määrittää myös käytettävissä oleva työaika. H3:n mielestä työajan käyttäminen vastaavan kuraattorin tehtäviin ei ole selkeää, vaikka hänen alueellaan työaika on määritelty. H4, H6 ja H7 kertovat, ettei vastaavan kuraattorin työtehtäviin työaika oltu resursoitu lainkaan.

”Vaikka on sellanen työnkuva, niin ei se [työajan käyttö] niin selkee oo. --- Siinä mä nään, et puolet työajasta tai kaks päivää viidestä päivästä. Sen mä nään, et on kyllä tarpeeks, mitä nään täs meidän seudul.” H3

H1 ja H2 kokivat, ettei työaika ole riittävästi vastaavalle kuraattorille määriteltyihin työtehtäviin. H1 kertoo, että resurssia vie kouluissa tapahtuva perustyö. H2:n kohdalla oppilasmäärää on vähennetty, jotta vastaavan kuraattorin tehtäviin jäisi

enemmän aikaa. H5 kokee, että koska työtä tehdään pääosin yksin, niin työajan jakaminen vastaavan kuraattorin perustehtävien ja kuraattorin perustehtävien välillä on haastavaa.

"No, ei siihen varmaa oo sillä lailla ole, jos siihen [vastaavan kuraattorin työhön] oikein nyt oikein lähtis paneutumaan, että mitä kaikkea se vois olla, niin kyllähän se semmonen arjen ja siellä niitten koulujen ja yksilöitten haasteisiin vastaaminen on sitä. Sehän veis niin paljon aikaa, kun vain haluais vain antaa, vaikka kaiken ajan. Se on varmaan haaste meidän työssä, että sää oot työssä aika lailla yksin siinä, miten sitten työaika jaetaan että." H5

Vastaavalla kuraattorilla on joskus itselläänkin vaikutusmahdollisuuksia siihen, miten työaikaansa käyttää, toteaa H3. H2 kertoo priorisoivansa asiakastyön rakenteellisen työn edelle. H5 kokee, että hän voi itse päättää oman aikataulunsa käytöstä. H6 kokee myös, että työn sisällön suhteen hänellä on vapautta.

"Sisällön on saanut suunnitella aika tavalla ite eikä oo vastaavan kuraattorin vaatimuksia ollu siihen." H6

Jokainen haastateltava kertoi, että heille sisältyi yksilötyötä. H1 kertoi, että heillä oppilasmäärä oli mitoitettu pienemmäksi työajan riittämiseksi.

"Vastaavalla kuraattorilla on yksilötyötä. Meillä siis on ajateltu niin, että vastaavilla kuraattoreilla on myös oma oppilaitos, millä toimii, mutta se mitoitus on ajateltu pienemmäksi kuin kuraattoreilla, että jää tähän vastaavan tehtävään aikaa." H1

Mikäli vastaavan kuraattorin työnkuvaa ei ole määritelty kyllin tarkasti, ei siihen ole myöskään resursoitu työaika.

"Kun ei oo sitte selkeesti auki kirjoitettu sitä toimenkuvaakaan, niin sitte...Joo, että se [työajan käyttö] on vähän hankala." H7

H3 kertoo, että vastaavaa kuraattoria voidaan hyödyntää myös niissä tilanteissa, kun työntekijävajetta täytyy paikata

"Kun mää nää myös ehkä tän vastaavan kuraattorin roolina, et joku on pitkällä sairauslomalla, et jokainen koulu pystyy konsultoida ja parhaimmissa tapauksissa pystyy käymään siellä auttamassa ja näin." H3

Haastateltavat kertoivat, että työaika oli liian vähän käytettävissä vastaavan kuraattorin työhön. Joillakin hyvinvointialueilla oli sovittu työajan käytöstä, mutta joillakin alueilla vastaavan kuraattorin työtehtäviin ei ollut määritelty työaika. Joillakin alueilla vastaavan kuraattorin työhön oli resursoitu niin, että vastaavan kuraattorin oppilasmäärää oli pienennetty. Työaika vei työ omilla kouluilla, mutta vastaavan kuraattorin työnkuvan mukaisiin tehtäviin ei aina aikaa juurikaan liikene. Toisaalta oli myös vastaavasta kuraattorista itsestään kiinni, millä lailla hän priorisoi esimerkiksi vastaavan kuraattorin työnkuvaan liittyvät rakenteellisen sosiaalityön tehtävät. Resursointia edistää vastaavan kuraattorin työnkuvan määrittely.

6.3 Tilannesidonnainen toiminta

6.3.1 Yksilökohtainen työ

Vastaavan kuraattorin tilannesidonnaiseen tasoon liittyvät tässä tutkimuksessa hänen työmenetelmänsä, ammatillinen toiminta, subjektiivinen positio ja hänen omat toimintatapansa. Lakia valmistellessa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön työryhmä (STM 2006, 18) kuvasi koulukuraattorin antavan yhdessä koulupsykologin kanssa psykososiaalista tukea, jolla viitattiin heidän toteuttamaansa yksilökohtaiseen asiakastyöhön. Lopullisessa laissa psykososiaalisen tuen sijasta puhutaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisesta sekä sosiaalisten ja psyykkisten valmiuksien tukemisesta. (OpHL 7 § 3 mom.). Hallituksen esityksessä mainitaan, että *”kuraattorityössä pyritään asiakkaiden tilanteita jäsentämällä lisäämään heidän voimavarojaan ja etsimään myönteisiä ratkaisuja”* (HE 67/2013 vp, 14).

Psykososiaalinen työote näkyy nykyisin varsinkin menetelmissä, joita vastaavat kuraattorit käyttävät työssään. H1 kertoo, että heillä osa on käynyt IPC-koulutuksen (*Interpersonal counseling*). H2 mainitsee IPC-menetelmän lisäksi Friends-materiaalin, menetelmäkortit ja materiaalin, joita kuraattorit ovat itse tehneet työnsä tueksi *”arvoihin ja motivaatioon ja arjen hallintaan”*. H4 kokee, että IPC-menetelmä on ollut hyödyllinen ja hän on saanut muutakin koulutusta liittyen mielenterveyden haasteisiin ja neuropsykiatriasiin asioihin.

”Osahan on semmosta tutustumismateriaalia sen oppilaan kanssa aluks ja sitte semmosta yhteistä tavoitteenasettelua, ja mihin haluaa muutoksen ja mikkä on ne keinot saaha se muutos siihen arkeen. Ja toki välillä ihan se keskustelu ja unohtamatta varmaan Yatsia ja Unoa ja muuta, --- jotka on vähintään yhtä tärkeessä roolissa.” H2

Kohtaamisessa menetelmiä tärkeämpänä H5 ja H7 näkevät keskustelun. H7 käyttää keskustelun tukena usein myös perhekarttaa.

”Ja sitten on ihan tämmöstä keskustelua, että yksilökäyntiä varten. --- Mutta aika usein mä käytän henkilökohtasessa yksilökäynnissä, niin mä teen kyllä perhekarttaa ja verkostoa aika niinku aina.” H7

Lapset puheeksi -menetelmän käytön nostavat H6, H7 ja H1 esille. Mikäli työskentelee vanhempien opiskelijoiden kanssa, menetelmää ei juurikaan tule käytettyä, kuten H6 kertoo.

”Mää oon käynny se Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksen, mutta aika vähän on tullut käytettyä, kun mä oon täällä toisella asteella, missä ei oo otettu käyttöön. Mutta toki oon perehtynyt sitte, kun on pitäny tuolla perusopetuksen puolella käydä välillä pyörähtään, niin pitää tietenkin jonkinlainen tuntuma olla, mutta ei oo käytössä. Mutta sitten IPC:tä [koulutusta] mä oon nyt käynny.” H6

H2 tuo kuitenkin huolen liittyen lyhytterapeutisiin menetelmiin. H1 ja H3 ovat sitä mieltä, että lyhytterapeutiset menetelmät eivät sovi kuraattoripalveluihin. H5 tuo myös esille keskustelun liittyen lyhytterapeutisiin menetelmiin, kuten IPC ja Cool-Kids, ja sitä, että osan mielestä ne ovat *”liian hoidollista”*. Hän kuitenkin pitää IPC-menetelmää itse hyvänä, koska *”se on semmonen selkeä ja strukturoitu”*. Hän kuitenkin muistuttaa, että työn pitäisi olla yhteisöllisyyteen painottuvaa.

”Tai sitte ku muut mielenterveyspalvelut ei vedä ja on tota jonoa eri paikkoihin, niin tavaltaan se, että esimerkiksi se koulutus, mitä meille tarjotaan, on vaikkapa lyhytterapeutisia interventioita IPC:tä ja CoolKidsiä, joka on huoli siitä, että painopiste on, että me aletaa sitte paikkaamaan näitä seuraavan tason mielenterveyspalveluita” H2

Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin rooli koulun oppilashuollossa on usein asiakasprosessien eteenpäin viemistä. Sosiaalityölle on ominaista asiakasprosessien eteenpäin vieminen ja edistäminen. H3 kuvailee kuraattorin olevan *”tämmönen hämähäkki, joka pitää kaikista osista kiinni”*. Kuraattorin rooli hänen mukaansa eroaa muista toimi-joista siinä, että otetaan huomioon koko oppilaan tai opiskelijan kokonaisuus.

”Me nähdään niin paljon erilaisella tavalla koko tää ympäristö, että kaikki vaikuttaa koko oppilaan elämään ja pystyy jotenkin nähdä, että joo, tää vaikuttaa tähän ja tämä kokonaisuus ja sillä mää näen ehkä, ett se meidän rooli kuraattorina tai vastaavana kuraattorina on... eroo näistä muista.” H3

Hallituksen esityksessä on laajasti kerrottu kuraattorin työstä (HE 67/2013 vp, 14–15), joten kuraattori työ itsessään on kerrottu laajasti auki. Kyseissä esityksessä ei mainita kuitenkaan vastaavalle kuraattorille eriteltyjä työtehtäviä. H3 nostaa esille, että kuraattorin työhön kuuluu koulunkäynnin tukeminen. H1 lisää, että koulun sosiaalityön tehtävä on tunnistaa tilanteet, joissa tarvitaan lisätukea.

Yhteenvetona todettakoon, että haastateltavien vastaavien kuraattoreiden yksilötyön työmenetelmissä on nähtävissä psykososiaalisen työn elementti. Yhteiskunnassa vallitsevat ilmiöt vaikuttavat siihen, millaisiin työmenetelmiin ja työtapoihin vastaavalla kuraattorilla tarvetta. Psykososiaaliseen tukeen liittyvät menetelmät ovat lisääntyneet viime vuosina ja niihin kuraattorit ovat saaneet koulutusta. Muutamat vastaavat kuraattorit suhtautuvat lyhytterapeutisiin menetelmiin varauksella, koska halu on tehdä työtä sosiaalityön menetelmistä käsin. Vastaavan kuraattorin työssä asiakasprosesseja edistetään moniammatillisesti.

6.3.2 Yhteisöllinen ja ennaltaehkäisevä työ

Yhteisöllisyys ja ennaltaehkäisevä työ ovat kuraattorityön kulmakiviä. Sivistysvaliokunta mietinnössään (14/2013 vp) korosti *”yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämisesä monia tutkimusnäyttöön perustuvia toimintatapoja ja -malleja, joilla tutkitusti on myönteisiä vaikutuksia koulujen yhteisöllisyyteen tai opiskelijoiden voimavarojen vahvistumiseen ja*

opettajien osaamisen lisääntymiseen." Laissa työ määrittellään edistävän kouluyhteisön hyvinvointia ja yhteistyötä oppilaan perheisiin ja läheisiin (OpHL 7 § 2 mom.).

H1 kuvasi, miten heidän alueellaan on määritelty, että kuraattoreiden rooli on *"ryhmien ja yhteisön parissa"* tehtävässä työssä.

*"Että sitten on niinku Friendsiä, LionsQuestiä, ARTia. --- Ja sitte on niinku näitä, että on oikestaan ainakin suurinosa tässä isoimman kunnan kouluista on käytössä restoratiivisen kouluyhteisön, joka meneekin jo niinku kolmiportaisena."*H1

H3 kuvaa ennaltaehkäisevänä työnä tehtävän nivelvaiheyhteistyötä. Hän kertoo, että nivelvaihettyö voi olla myös, että kuraattori tapaa kaikki oppilaat jostakin ikäryhmästä.

*"Me tehdään tosi paljon nivelvaiheyhteistyötä esimerikiksi. Ja sehän on se tosi tärkeä työ ja mä tiedän, että osa kollegoista, niin ne tapaa kaikki eskarivanhemmat ennen koulun alkua tai itse tapaan kaikki kutoset ennen kuin he siirtyy yläkouluun."*H3

H6 kertoo, että yhteisöllistä työtä tehdään hyvin suunnitelmallisesti.

"Meillähän on hirveen vahva se tuo yhteisöllisen oppilashuollon rakenne ja se on tehty sillä tavalla, että joka kuukausi on eri tema. Ja sitte se tekee koko ajan suunnitelmalliseksi sen vuoden, ettei oo vaan semmosia että täältäpä ny vain tupsahti teemapäivä vaan ja me kökötetään täällä aulassa tekemässä jotakin vaan semmosissa suuremmissa kokonaisuuksien alla." H6

H5 pohtii, että *"työn pitäisi olla yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää, niin onko se sitten sitä"*. Se, että yksilötyöhön tuodaan koko ajan uusia menetelmiä, tuovat ristiriitaa siihen, että pitäisi kuitenkin tehdä enemmän yhteisöllistä työtä. Yhteisöllisyys linkittyy vahvasti ennaltaehkäisevään työhön, jota haastateltavat kuvailivat haastatteluissa. Siitä huolimatta yksilöllinen työ vaikutti vievän resursseja edelleen.

6.3.3 Konsultointi ja asiantuntijarooli

Sosiaalityön asiantuntijuus korostui etenkin lain valmistelutöissä, vaikka lopullisessa laissa ei ole mainintaa vastaavan kuraattorin roolista. Hallituksen esityksessä (67/2013 vp) mainitaan konsultaatiokeskustelut opettajien kanssa, mutta ne eivät ole ainoastaan vastaavan kuraattorin työnkuvaan kuuluvia, vaan konsultointia tekee jokin kuraattori (emt., 15).

Oppilas- ja opiskeluhuoltotyöryhmän muistiossa (STM 2009:34) työryhmän jäsenenä ollut vastaava koulukuraattori Hanna Gråsten-Salonen toi esille eriävän mielipiteensä kelpoisuudesta. Hän perusteli kelpoisuusvaatimusta sosiaalityön asiantuntijuudesta käsin. Hänen mukaansa *"koulukuraattorin tehtävässä vaaditaan vahvaa, monipuolista ja laaja-alaista sosiaalityön sisällön osaamista sekä sosiaalityön menetelmien hallintaa"*. (Emt., 34)

Vastaavat kuraattorit kuvailivat itse itseään hyvin pitkälti lain hengen mukaisesti. Hallitus perusteli sosiaalityöntekijän tarvetta koulun oppilashuollossa

lastensuojelun asiantuntijuudella (HE 67/2013 vp, 51). Lastensuojelun asiantuntijuus tuli selkeästi esille etenkin H4:n vastauksessa. Hän kuvaa vastaavan kuraattorin olevan *"lastensuojelun ammattilainen"*. Hänen mukaansa vastaava kuraattori on se henkilö, joka tuo lastensuojelun näkökulman koulun sosiaalityöhön. Hän kokee roolin olevan, että yhdessä kuraattorin kanssa voi miettiä, milloin oppilaalle tai opiskelijalle tarvitaan lisätukea.

"No, se on se lastensuojelun ammattilainen tai sen näkökulman tuominen se on se, että yhdessä voidaan sitten kuraattoreitten kanssa miettiä, että no, milloin pitää viiä eteenpäin niitä asioita. Ne ei oo aina meiän keinoin ratkaistavissa." H4

Vastaava kuraattori on koulun sosiaalityön asiantuntija, kuten H6 tuo esille. Vastaava kuraattori jakaa asiantuntijuuttaan muillekin koulun toimijoille kuin kuraattoreille. H7 kokee, että sosiaalityön osaamisen tuominen koulumaailmaan on tärkeää.

"No, toimia asiantuntijana, koulun sosiaalityön asiantuntijana. Sitten myöskin semmonen konsultoiva rooli ja työpareille asiantuntijuuden vuoksi." H6

Vastaava kuraattori pyrkii tarkastelemaan tilanteita ensisijaisesti lapsen lähtökohdista ja olemaan lapsen puolella – ei koulun. H4 kuvaa vastaavan kuraattorin olevan silloin asianajajan roolissa.

"Ja sitten myös siitä oppilaan näkökulmasta ja joskus perheenkin näkökulmasta, ettei oo niin, että joskus ehkä opettajakin aattelee, että me ollaan niinku koulun puolella tietyissä asioissa, mutta se voi olla niinkin, että me ollaankin sitten ihan eri mieltä ja ollaan lapsen ja perheen niinku puolella ja vähän siinä asianajajana siinä, että miten nämä asiat oikeasti pitäis mennä." H4

H3 kertoo, että hänen työnkuvaansa vastaavana kuraattorina kuuluu muiden kuraattoreiden tukeminen.

"Ja vastaava koulukuraattori tukee muita koulukuraattoreita, kun tulee haastavia tapauksia." H3

Vastaavan kuraattorin toimintarooli muodostuu konsultoinnista ja sosiaalityön vahvasta asiantuntijuudesta. Vastaavan kuraattorin osaaminen on laaja-alaista ja lapsilähtöistä. Asiantuntijuutta voivat hyödyntää kuraattorikollegat, opettajat ja perheet.

6.3.4 Ero kuraattoriin

H6 kuvaa, että vastaava kuraattori on osaksi sen takia, koska palvelu on oltava perheiden saatavilla. Laki rajasi vastaavan kuraattorin palvelut oppilaitoksille (OpHL 1287/2013 7 §). H6, kuten myös H7 ja H3, kuvaavat työn olevan kuitenkin hyvin lähellä kuraattorin työtä. H5 kuvaa eroamattomuuden olevan iso haaste.

”Mutta tietenkin se, että kaikkien lasten ja nuorten ja perheiden saatavilla täytyy olla tämä vastaavan kuraattorin palvelu. Mutta muutoinhan se on tätä... Käytännössä tätä koulukuraattorin normiarkea.” H6 ”

H2 kuvaa, että vaikka kouluilla työ ei eroa kuraattorin työstä, hänen erityinen roolinsa näkyy tiimin ja yhteistyökumppaneiden kanssa työskentelyssä. H1 kuvaa, että työskentely omalla koululla kuraattorin tapaan on merkityksellistä työn kehittämisen kannalta.

”Me ollaan ajateltu, että se rooli oppilaitoksella ei eroa kuraattorin tehtävästä siellä omalla oppilaitoksella. Että se on sama ja se on ehkä se kenttä, mistä hän ammentaa sen osaamisensa, kun hän toimii niinku arjessa. Sitten kun ei toimi enää ollenkaan kentällä, niin alkaa olla aika hankalaa vastata siitä, että lähtis rakentamaan meidän yhteisiin ryhmiin ja yksilöntason kokonaisuutta. Sen takia on ajateltu, että pitää tehdä sitä työtä, mutta sitten se ero on siinä, että niinku koordinoidaan. Ja nimenomaan on ajateltu, että se koulun sosiaalityön ammatillinen johtaminen on jaettava ja se on vastaavilla kuraattoreilla... yhdessä sitten heidän esihenkilöiden kanssa.” H1

Haasteena on vastaavan kuraattorin roolin erottuminen koulukuraattorin roolista eikä lakikaan erottele työn sisältöä. Joillakin hyvinvointialueilla vastaavan kuraattorin sosiaalityön asiantuntemusta hyödynnetään, mutta joillakin alueilla se vaikuttaa jäävän hyödyntämättä. Ero tulee siinä, mitä muita työtehtäviä työnkuvaan on sisällytetty.

6.3.5 Rakenteellinen sosiaalityö

Hallituksen esityksessä (67/2013 vp) tuodaan esille, että jokaisen kuraattorin työnkuvaan kuuluu omalla koulullaan toimintamallien laatimiseen, jotka koskevat koulua, jossa hän työskentelee (emt., 15). Jokaisen kuraattorin työnkuvaan on sisällytetty rakenteellisen työn elementti. Vastaavalle kuraattorille ei määritellä tässä suhteessa erillistä työnkuvaa. H6 kuvaa, että on ottanut oma-aloitteisesti vahvempaa roolia rakenteellisissa asioissa, mutta huomauttaa, että sitä voisi tehdä kuraattoritkin.

”Ja sitten ehkä ite ottanut... Oon tyyppinäkin semmonen, että oon ottanut sitte vahvempaa roolia noissa, mitä ns. peruskuraattori, tämmöisissä yhteisöllisen oppilashuollon rakenteitten niinku suunnittelussa ja muussa. Että sitten tietenkin tämmöset alueelliset ryhmät ja muut, mihin osallistuu. Siellähän sitä pystyy tekeen eri tavalla, mutta eihän se sitä, etteikö normikuraattorikin voisi toimia ihan samalla tavalla.” H6

H6 kuvaa rakenteellisella sosiaalityöllä olevan vahvempi asema vastaavan kuraattorin työssä. H5 toivoo, että rakenteellisen työtä olisi nykyistä enemmän, koska mikäli vastaavan kuraattorin työnkuva ei eroa kuraattorin työnkuvasta kuin palkan osalta, se vaikuttaa työpaikan ilmapiiriin.

”Toivoisin, että sais siihe sellasen rakenteellisen... rakenteellisempaan työhön enemmän otetta. Mutta kyllä se haastaa, ja se on toki sellainen asia, että meillä on sitte nää erilliset tehtäväkuvaukset ja... hieman parempi palkka niin tota kyllähän se niinku siellä taustalla sitten koko ajan vaikuttaa... nakertaa sitte sitä yhteishenkeä siinä.” H5

Vastaavat kuraattorit ovat joillakin alueilla niitä, jotka kehittävät kuraattorin työtä. H1 kertoo, että heillä on suunniteltu kolmiportaisen sosiaalisen tuen kehittämistä. H4 kuvaa, että vastaavan kuraattorin työnkuvaan kuuluu kehittäminen.

”Meillä on tämmösenä, niin kuin oppimisen tukikin on kolmiportainen, niin sitten on ajateltu, että se sosiaalinen tuki on myös kolmiportainen.” H1

”Ja sitte just se tota, se kehittämistyöhön osallistuminen. Se on ollut sitte mun tehtävä. Että vietäis sitä kaikkien kuraattoreitten näkökulmaa eri asioista ja eri kouluista sinne... onko se nyt sitten oppilashuollon ohjausryhmä vai mikä se on ollut se kokoonpano niin sitte sinne.” H4

H1 kuvaa vastaavan kuraattorin ja kuraattorin muodostavan koulun sosiaalityön kokonaisuuden. Vastaavan kuraattorin työnkuvaan sisältyy koordinoituvastuuta, käytänteiden kehittämistä ja yhtenäistämistä.

”Vastaavalla kuraattorilla jokaisessa koulussa ei oo sitä arkista roolia suhteessa siihen, vaan me ajatellaan niin, että se kuraattori ja vastaava kuraattori muodostaa kokonaisuuden – koulun sosiaalityön kokonaisuuden. Ja enemmän se semmonen koordinoituvastuu ja enemmän käytänteiden rakentamisen ja yhtenäistämisen vastuu on sillä vastaavalla kuraattorilla ja sitten taas sillä oppilaitoksella työskentelevällä kuraattorilla on suhteessa näihin suhteessa muihin toimijoihin ja hänellä on sitten kirkkaana se semmonen sosiaalinen näkökulma ja se kokonaisuuksien hallinta.” H1

H1:llä oli itsellään ajatuksia siitä, mihin suuntaan vastaavan kuraattorin työnkuva tulisi viedä. Hän pohtii, voisiko hän olla ilman omia kouluja, jolloin olisi paremmin koko alueen koulujen käytettävissä.

”Ja nyt näistä [menetelmistä] täytyisi rakentaa se kokonaisuus ja se ois se vastaavan kuraattorin tehtävä. --- Mää ehkä ajattelen niin, että vastaavalla kuraattorilla ei välttämättä pitäis olla omia kouluja lainkaan, vaan se ois enemmän jalkautumista niille alueen oppilaitoksille.” H1

Rakenteellinen työ nousee yhtenä erona siihen, mitä vastaavan kuraattorin työnkuvaan kuuluu. Hyvinvointialueilla, joissa vastaavan kuraattorin tehtävää on eriytetty kuraattorin työstä, vastaavan kuraattorin työnkuvaan kuuluu usein tiimin vetäminen, työryhmiin osallistuminen asiantuntijan roolissa sekä uusien työntekijöiden perehdyttäminen.

6.4 Minuus

6.4.1 Odotuksiin vastaaminen

Sosiaalisen toiminnan alimmana tasona on minuus, joka on lähimpänä yksilöä itseään. Sosiaaliseen identiteettiin vaikuttavat odotukset, joita muilla on vastaavien kuraattoreiden työnkuvasta. H1 kertoo, että vastaavana kuraattorina hän joutuu usein

perustelevaan olemassaoloon. Hän toivoo, että hyvinvointialueelle siirtyminen toisi tähän muutosta

”Joutuu olemaan [ristiaallokossa] ja koko ajan perustelevaan sitä niinku omaa paikkaansa, mutta ehkä mä toivon, että voisko tää hyvinvointialue tehdä tähän hyvää. Että täällä on kuitenkin enemmän sosiaalityön osaamista ja ymmärrystä meidän eroista muihin toimijoihin.” H1

H2 toteaa, ettei keskustelua vastaavan kuraattoriin kohdistuneista odotuksista ole vielä tässä vaiheessa käyty eikä näin ollen ole tiedossa, mitä häneltä odotetaan vastaavana kuraattorina. H5 kokee, että sekä vastaavan työtä että kuraattorityötä kohtaan on aina kohdistunut kohtuuttomia odotuksia.

”Kyllähän sellasta ristiriitaa varmasti on, mutta mä en osaa tässäköön kohtaa sanoa, liittyykö se siihen vastaavan kuraattorin rooliin vai siihen työhön ylipäätään. Että kyllähän sitä ristiriitaa on. Meiltähän odotetaan ihmeitä. Jotenkin ne on epärealistisia välillä ne koulujen toiveet siitä, että miten se oppilas korjaantuu siellä, kun se käy yhen kerran juttelemassa.” H5

H1 kokee, että välillä on haastavaa, kun muut toimijat määrittelevät ulkoapäin vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Tilanteissa, jossa vastaava kuraattori koordinoi laajempaa työryhmää, toiset ammattiryhmät eivät välttämättä ymmärrä, miksi juuri vastaava kuraattori on se ammattilainen, joka vetää työryhmää.

”Siellä henkilökunnalla voi olla hyvin erilaisia odotuksia. Mutta kyllä sitten myös suhteessa muihin ammattiryhmiin sekä opiskeluhoitopalveluiden sisällä että suhteessa muihin palveluihin, niin se kulminoituu niissä tilanteissa, kun tuntuu, että kaikki muut tietää paremmin, mitä sitten kuraattorin pitäisi tehdä. Ja sitten toisaalta, kun tätä roolia on mietitty opiskeluhoitopalveluiden kokonaisuudessa kuvastaa sitä, ettei sitä täyttä ymmärrystä ehkä kaikilta tahoilta löydy, vaan sitten joudutaan perustelevaan tosi paljon, miksi vastaava kuraattori koordinoi sitä monialaista yhteistyötä.” H1

Odotuksia vastaavan kuraattoria kohtaan tulee myös muilta kuraattoreilta, kuten H3 kertoo. Hän kokee itsekin tehtäväkseen viedä asioita eteenpäin.

”Ja sitten, kun miettii enemmän tätä vastaavan kuraattorin työtä, niin kyllä mä tiedän mun tiimi odottaa aika paljon musta kuitenkin. Et ne tietää, että mä vien asioita eteenpäin -- Just tämmösii eri palavereis, missä mä tuun olemaan mukana, niin mä vien meidän tiimin ajatuksen eteenpäin.” H3

Hyvinvointialueelle siirtymisen toivotaan tuovan vahvempaa sosiaalityön esiintuloa, kun siirrytään osaksi muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Vastaavat kuraattorit eivät ole tässä vaiheessa varmoja siitä, mitä heiltä odotetaan ammatillisesti, koska heille ei ole hyvinvointialueen puolelta välttämättä kerrottu odotuksista, joita hyvinvointialueella on heitä kohtaan. Ulkopuolisten vaateet ja odotukset eivät ole sinällään uusi ilmiö kuraattorin työssä. Koulutkin asettavat paineita siihen, miten kuraattorin tulisi työssään onnistua. Vastaavan kuraattorin rooli antaa entistä enemmän paineita siihen, että työssä olisi kyettävä tekemään asiakkaiden suhteen näkyviä tuloksia

6.4.2 Sosiaalityöntekijän identiteetti

H5 kuvaa vahvuudekseen sen, että hän *”pystyy hahmottamaan sellasia laajempia kokonaisuuksia ja näkemään myös niitä sellaisia yhteiskunnallisia taustatekijöitä ja vaikutuksia”*. Hän kokee, että sosiaalityön koulutus on tuonut hänelle tämän osaamisen. H2, H7 ja H4 kuvaavat osaamistaan samalla tavalla. H3 lisää, että koulutuksen myötä näkemys on rakenteellisesti ja yhteiskunnallisesti laaja. Suurin osa haastateltavista sosiaalityöntekijän näkevien asiat laajalla perspektiivillä. H3 kuvailee, että koulutus antaa hyvän perusosaamisen työhön.

”Mutt kyllä mä nään sen... ihan se perusosaaminen ihan siitä tutkinnostakin, että on niin laaja kuitenkin se maisteritutkinto ja yhteiskuntatieteiden maisteri --- Sää tunnet niin monta aluetta sen jälkeen sekä se lakipuoli niin isona osana sitä koulutusta, että sää tiedät, missä sää seisot, että sulla on se raami.” H3

Toisaalta sosiaalityön koulutus oli vielä 1990-luvulla laajuudeltaan melko erilaista kuin se on nykyisin, kuten H5 kuvaa. Kun koulutus ei ollut yhtä laajaa kuin nykyisin, sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti ei kehittynyt vahvaksi.

”Tää on kans semmonen asia, mitä mä oon miettiny vuosien varrella tosi paljon. Mää oon jotenkin kokenut, että mulla se niinku sosiaalityöntekijän identiteetti on jäänyt tosi heikoksi. Että osittain varmaan liittyen siihen koulutukseen. Se oli niin hirmu teoreettinen vielä se pätkä, mitä sillo aikoinaan tehtiin.” H5

Osa vastaavista kuraattoreista (H2, H5) koki, että osaamista on koulutuksen lisäksi tuonut pitkä työkokemus. H4 kertoo, että työkokemus muulta sosiaalialalta antaa koulun sosiaalityölle laajemman näkemyksen. Koulun sosiaalityöhön sisälle pääseminen vaatii kuitenkin aikaa, kuten H3 asian ilmaisee.

”Kyllä mä sanoisin, kun miettii sitä kokemusta... Tää on kyllä semmonen, ettei kukaan, kuka tulee heti koulun penkiltä, vaikka se ois sosiaalityöntekijä tai sosionomi, niin kyllä se on aina tämmönen, et pitää jotenkin... Ainakin vuoden jotenkin päästä sisään työhön. Niin kyllä kokemus on tosi iso.” H3

Vastaavat kuraattorit toivat haastatteluissa esille tavoitteita, joihin he työskentelyllään pyrkivät. H4 ja H5 kuvaavat työnsä tavoitteen olevan muutoksessa.

”No, kyllä mä nään, että sosiaalityö on sellasta muutokseen pyrkivää työtä. --- Kun tulee jokin asia eteen, niin jonkun siinä pitäis muuttua ja toivottavasti, ettei ainakaan sitte huonompaan suuntaan että... parempaan pyrkivää muutosta.” H5

H4 ja H6 toivovat, että he pystyisivät työllään vaikuttamaan asiakkaansa hyvinvointiin. H3 toivoo, että voisi saada asiakkaansa uskomaan itseensä.

”Ehkä saada ehkä nämä saada lapset ja nuoret uskomaan itseensä ja saada enemmän varmuutta ja löytää itselleen jotenkin... Antaa niille välineet itse siten omat resurssit. Ehkä semmonen, minkä mä aina ajattelen, että se on mun tehtävä.” H3 ”

Vastaavan kuraattorin roolissa H2 kuvaa tavoitteekseen opiskeluhuollon näkyväksi tekemisen.

"Mutta tavallaan vastaavan kuraattorin tehtävässä, ehkä se tuoda näkyväksi sitä, mitä oppilashuoltotyö on. Ja jotenkin ehkä sitä, että tuoda sitä oppilashuollon näkemystä ja kenttää, kentän ääntä kuuluviin." H2

Sosiaalityöntekijän identiteetti näkyy vastaavilla kuraattoreilla siinä tavassa tarkastella maailmaa ja myös siinä, että työkokemusta on kertynyt usein laajastikin sosiaalityön kentältä. Vastaavana kuraattorina työntekijät tavoittelevat ennen kaikkea muutosta koskien asiakastyötä, mikä on hyvin ominaista sosiaalityölle, mutta myös muut laajemmat muutospyrkimykset ovat taustalla työssä.

6.4.3 Motiivit

Sosiaalityöntekijänä H1 oli hakeutunut vastaavaksi kuraattoriksi, koska hän oli jo opiskellessaan halunnut koulukuraattoriksi. H3 oli nuoresta asti halunnut tehdä töitä ihmisten kanssa. Motiivi työskennellä ihmisten parissa oli ohjannut sosiaalityön opintoihin.

"Mää en ollut ajatellu sitä lukiossa. --- Tiesin, että haluan tehdä töitä ihmisten kaa. --- Tuo kuulostaa ihan kivalta tuo sosiaalityö... Niin sitten määhain sinne. Jää pääsin. Sit määhain entimmäiset kaks vuotta määhain opiskelin kyllä kaikenlaista siellä yliopistolla." H3

Suurin osa haastateltavista (H6, H5, H4, H2) kertoi ennemminkin ajautuneensa sosiaalityöhön. Sosiaalityön tekemisen motiiviksi nousi auttamisen halu parilla haastateltavalla (H6, H4).

"Mää vähän valuin tänne puolihuomaamatta... En oo varmaan ikään pysähtynyt sitä miettimään. --- Ja kyllä määhain tykkään tehdä ihmisten kanssa töitä, että se on niinku semmonen. Ja onhan tää tietenkään auttamistyötä. Että ehkä se sitten on jonkunlainen halu ihmisiä kannatella ja tukea." H4

Yhtenä motiivina opiskella sosiaalityötä oli H5:llä pätevyyden saaminen. H2 vuorostaan alkoi kaipaamaan opinnoissaan enemmän konkretiaa. H2 kuvaa, miten sosiaalityöntekijän pätevyys turvaa työnsaannin toisin kuin useimmat muut sosiaalitiiteen opinnot, joista ei tule selkeää tutkintoa.

"Ja määhain hakeuduinkin niinku sille alalle, mutta sitten määhain kuitenkin niinku kaipasin ite niiltä opinnoilta jotain konkretiaa ja konkreettisempaa. --- . Niin sitte siinä kohtaa ajatus sosiaalityöntekijän pätevyydestä tuntui aika houkuttelevalta. --- Se vaikuttaa niin paljon merkittävämmiin työnsaantiin ja tälläsiin asioihin, että ehkä se ohjasi sitä." H2

H5 ja H4 kuvaavat, että vastaavan kuraattorin työtä oli mukava tehdä. Mielekkyyttä H5:n mukaan tuo työn itsenäisyys. H4 kertoo, että silloin, kun työ tuottaa hyvää

asiakkaalle, se tekee työn mielekkääksi. Työ ihmisten parissa on H4:n mukaan mielenkiintoista.

”Tästä kuraattorityöstä on kuitenkin löytynyt semmonen työmuoto, jota tykkää tehdä ja tässä on niin paljon semmosia itsenäisiä elementtejä, että se on se, mistä oon tykännyt. Ettei oo sillä lailla kukaan niin pahasti hengittämässä niskaan ja sillä lailla.” H5

Haastateltavat kertoivat, miten olivat tulleet sosiaalialalle ja sitä kautta vastaaviksi kuraattoreiksi. Lähtökohtaisesti oli lähdetty opiskelemaan yhteiskuntatieteitä, esimerkiksi sosiaalipolitiikkaa, koska heitä oli kiinnostanut yhteiskunnan toimiminen laajalla perspektiivillä. Sosiaalityöntekijän pätevyyden saaminen sosiaalityön opinnoista osaksi vaikutti siihen, että oli alettu tekemään sosiaalityön opintoja. Sosiaalityön on tuonut siihen käytännön ulottuvuuden. Haastatteluissa tuli useassa kohtaa esille se, että vastaavan kuraattorin työstä pidettiin. Työ kouluissa lasten ja nuorten parissa koettiin monella tapaa mielekkääksi.

6.4.4 Minäidentiteetti

Minäidentiteetti muodostuu siitä, millaiseksi ihminen kuvailee itseään. H1 kuvaili itseään kiinnostuneeksi, verkostoituneeksi, rohkeaksi tiimipelaajaksi. H2 vuorostaan kuvasi itseään suoraksi ja rehelliseksi H2. Hän myös mainitsee, että työssä pitää ymmärtää prosesseja. H1 ja H2 mainitsevat molemmat asioiden ajamisen osaksi työtä kuvaavaksi elementiksi, sillä palvelujen ja tukimuotojen saamiseksi lapselle ja nuorelle, niitä pitää joskus osata vaatia. H1 kertoo työssä tarvittavan kokonaisuuksien hallintaa. H3 kuvaa itseään tehokkaaksi ja nopeaksi organisoijaksi.

Sosiaalisten taitojen ja kohtaamisen merkitys nousee kuvailevissa attribuuteissa monilla vastaavilla kuraattoreilla esille. H2 pitää tärkeänä, että osaa lukea sosiaalisia tilanteita. H3 kuvailee, että osaa kuunnella. H2 kuvailee olevansa vaatimattomasti olevansa ”ihan ok hyvää” vanhempien kanssa toimimisessa. H5 kuvailee itseään helposti lähestyttäväksi. Sosiaalisiin taitoihin lukeutuu myös huumorintaju, jonka H4, H6 ja H7 kuvailevat olevan osa vuorovaikutusta. H4 tähdentää, että siitäkin huolimatta, että hän käyttää huumoria, varsinkin nuorten kanssa puhutaan vakavista asioista. Lasten kanssa työskentelyä hän kuvailee heittäytymiseksi rakentaakseen hyvää vuorovaikutussuhdetta. Hän kertoo, että omasta elämäkokemuksesta jakaminen edistää myös vuorovaikutusta. H6 kertoo olevansa välittävä ja luotettava. H7 kertoo, että on luonteeltaan rauhallinen – ”en paljon hötkyile” - ja kohtaava. Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistiossa (STM 2006, 61) mainitaan, että kuraattorilta edellytetään hyviä yhteistyötaitoja hänen toimiessaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Vahvuudet liittyen sosiaalisiin taitoihin on myös niitä ominaisuuksia, joita vastaavat kuraattorit itse mainitsivat vahvuuksikseen. Sosiaalityöntekijyyttä näkyy paljon myös arvoissa, joiden pohjalta työtä tehdään.

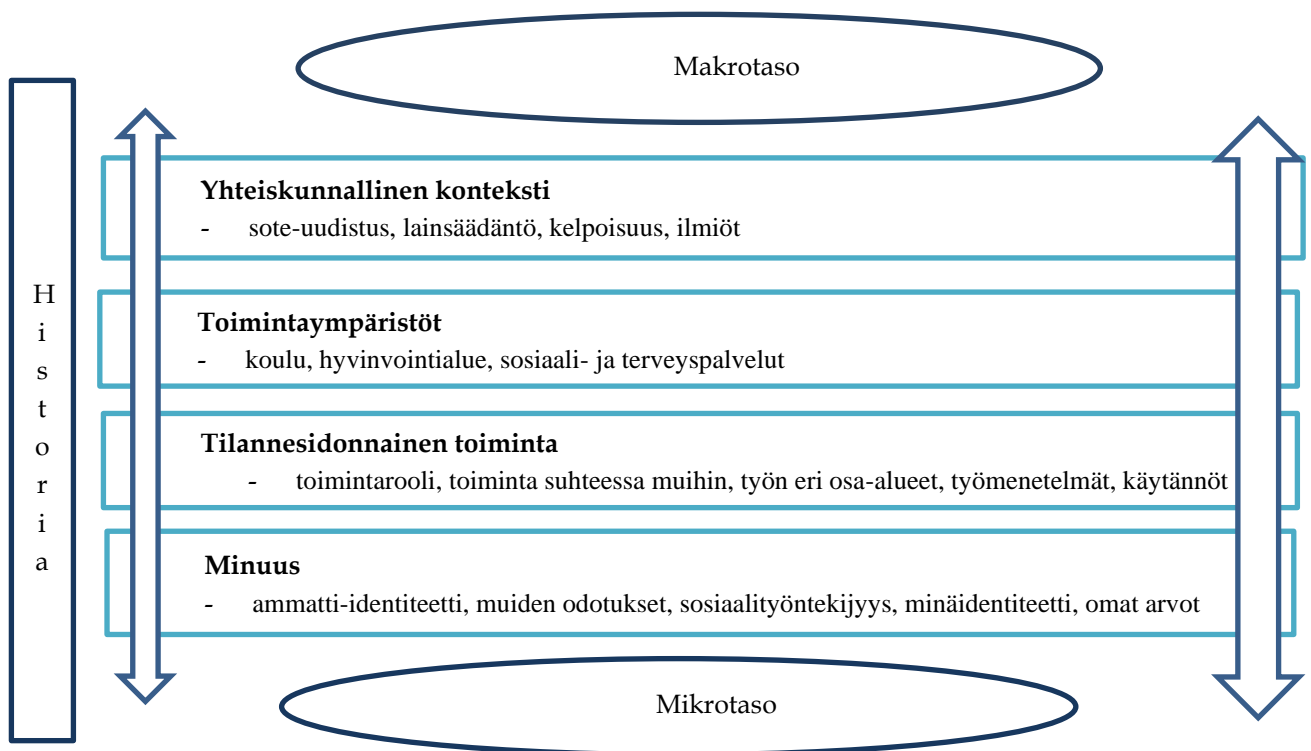
Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä (STM 2006, 61) mainitsee oppilaan oikeusturvasta huolehtimisen yhdeksi elementiksi, joka korostuu kuraattorin työssä. Vastaavat kuraattorit toivat haastatteluissa esille, että he itse pitävät tärkeänä, että työtä toteutetaan avoimesta sekä asiakasta arvostaen ja kunnioittaen. Ydinosamiseksi H1 mainitsi kokonaisuuksien hallinnan ja oikeudenmukaisuuden edistämisen. Osaamista tarvitaan H7:n mukaan kohtaamiseen ja H6 lisää listaan vielä ihmishuhdetaidot.

H2 kuvaa arvoikseen avoimuuden ja aitouden dialogisuuden ohella. Vastaavan kuraattorin roolissa näkyy suoruus ja rehellisyys. H5 ja H6 nostavat tärkeäksi arvoksi asiakkaiden tasavertaisuuden. H5 ja H7 molemmat kertovat kuulluksi tulemisen olevan tärkeä arvo. H4:n tärkein arvo on asiakaslähtöisyys. H3 arvostaa ja kunnioittaa avoimesti kaikkia asiakkaitaan taustoista riippumatta. H6 lisää arvoksi oikeudenmukaisuuden.

”Mää ajattelen --- että jokainen tarina niinkö pitäis saada tulla kuulluksi. --- Tai sitte jokainen niinku ihminen pitäis tai sais tulla kuulluksi ja kohdatuks. Jotenkin mää aattelen, että ne on semmosia mulle semmosia tärkeitä. --- Kuka tahansa tulee, niin jotenkin mää aattelen, että hän on sen arvonen, että tulee kohdatuks ja kuulluks.” H7

Vastaavien kuraattoreiden arvomaailma on linjassa lainsäädännöstä nousseisiin arvojen kanssa. Asiakaslähtöisyys ja sosiaalisten taitojen tärkeys ovat iskostuneet selkeästi osaksi vastaavien kuraattoreiden minuutta. Minuus rakentuu siitä, miten itse näet itsesi muiden silmin. Vaikutti siltä, että kaikkien haastateltavien oli vaivatonta kertoa itseään kuvailevia ominaisuuksia.

7 YHTEENVETO

KUVIO 5 Vastaavan kuraattorin työnkuvan tasot (sovellettu Layder 2006, 273; Vaininen 2011, 40)

Vastaavan kuraattorin työnkuvan voi jäsentää Layderin sosiaalisen toiminnan tasoihin yllä olevan kuvion (KUVIO 5) mukaisesti. Vainista (2011) mukailen puhun vastaavan kuraattorin työkuvaan soveltaessa mallista ammatillisen toiminnan tasoina (emt, 40). Työn jäsentäminen auttaa hahmottamaan työnkuvan eri ulottuvuuksia. Monitasoisen lähestymistavan kautta huomioituu paremmin sosiaalisen todellisuuden monimuotoinen luonne. (Layder 2006, 272–273) Kriittisen realismin mukaisesti (mm. Kuusela 2006a, 10) jokaiselle sosiaalisen toiminnan tasolle muodostuu käsitteitä, jotka antavat tarkemman kuvauksen tason sisältämistä aihealueista. Kriittiselle realismille

on myös tyypillistä, että se kuvataan kerroksina, kuten olen vastaavan kuraattorin työnkuvaa yllä olevassa kuviossa kuvannut (emt.). Liike tasojen välillä kuvaa sitä, miten eri tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

TAULUKKO 3 Vastaavan kuraattorin työkuvan muotoutuminen ajassa

Aika	Vastaavan kuraattorin ja kuraattorin työnkuva
STM 2006:33	<ul style="list-style-type: none"> - asiakastyö - opiskeluhoultyöhön ja toimintamallien suunnitteluun osallistuminen - konsultaatio opettajille - työmenetelmät: yksilö-, perhe-, ryhmä- ja luokka-, verkosto- ja kriisityö - oppilaan tai opiskelijan tilanteen kartoittaminen ja tuen tarpeen arvioiminen - sosiaaliseen selvitykseen perustuvat lausunnot
STM 2009:34	<ul style="list-style-type: none"> - ei lisäyksiä työtehtäviin
HE 67/2013	<ul style="list-style-type: none"> - jatkotoimia: ohjaus- ja tukikeskustelut, koulunkäyntijärjestelyt, ohjaaminen tukitoimiin koulun opiskeluhooltoon tai koulun ulkopuolelle - nivelvaihteyöskentely - alueellinen yhteistyö - yhteistyö yksittäisen oppilaan/opiskelijan asiassa muiden toimijoiden kanssa - vastaavan kuraattorin tehtävää voivat hoitaa kunnassa jo olevat sosiaalityöntekijät - jokaisen oppilaitoksen käytettävissä olisi oltava sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavan kuraattorin palveluja
Oppilashuoltolaki 1287/2013	<ul style="list-style-type: none"> - jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö” (OpHL 1287/2013 7 § 4 mom.)

Layderin (2006) sosiaalisten tasojen teoriassa ajalla on merkityksellinen rooli. Olen pyrkinyt sitomaan lainsäädännön etenemisen aikaan yllä olevaan taulukkoon (TAULUKKO). Taulukosta käy hyvin ilmi se, miten paljon enemmän kuraattorin tehtäviä oli määritelty lain valmistelun esitöissä kuin itse laissa. Taulukosta on nähtävissä, että vastaavan kuraattorin työhön ei ole määritelty erityisiä tehtäviä. Toisaalta on hyvä huomata, että Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksissä (2006:33; 2009:34) oli ajatuksena, että työtä tekisi sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava työntekijä.

Tutkimuksessani vastaavan kuraattorin ammatillisen toiminnan yhteiskunnallinen taso (Layder 2006, 282) muodostuu ilmiöistä, lainsäädännöstä, vastaavan

kuraattorin kelpoisuudesta ja sote-uudistuksesta. Ammatillisen toiminnan yhteiskunnallisella tasolla vastaavan kuraattorin työnkuvaa tarkastellaan laajassa kontekstissa. Oppilashuoltolaki (1287/2013) antaa siihen reunaehdot. Lain valmisteluun liittyvät asiakirjat vuorostaan avaavat laajemmin lopullisen lainsäädännön muodostumista - varsinkin perustelut koulukuraattorin kelpoisuudesta. Yhteiskunnallinen muutos näkyy vastaavan kuraattorin työssä sote-uudistuksen myötä vastaavan kuraattorin työnantaja ei ollut enää kunnan sivistystoimi. Uudelle työnantajalle siirtymisen myötä uudet organisaation johtohenkilöt ovat tarkastelemassa vastaavan kuraattorin tehtävää. Vastaavan kuraattorin työn sisältöön vaikuttavat ilmiöt, jotka ovat läsnä lasten ja nuorten elämässä. Vastaavan kuraattorin tulee pystyä vastaamaan näihin, joten heidän tulee seurata aikaansa.

Toimintaympäristöt hahmottuvat kaikilla vastaavilla kuraattoreilla samalla tavoin. Työtä tehdään pääasiallisesti koulu- tai oppilaitosympäristössä. Toimintaympäristö on paikka, missä työskentely tapahtuu (Layder 2006, 299). Hyvinvointialue on uusi toimintaympäristö, josta on tullut vastaavan kuraattorin työntäjäorganisaatio. Vastaava kuraattori on yksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoista. Toisaalta edelleen hän on jokaisen koulunsa oppilashuollon jäsen. Vastaava kuraattori työskentelee edelleen kouluilla, koska työnkuvanmukaista on, että vastaava kuraattori tapaa oppilaita ja opiskelijoita koulussa tai sen välittömässä yhteydessä. Puitteet muodostuvat myös työaikaresurssista ja oppilas- ja opiskelijamääristä, koska ne luovat työlle reunaehdot. Vastaavan kuraattorin työ mahdollistetaan joko varaamalla siihen työaikaa tai vähentämällä oppilaiden kokonaismäärää.

Tilannesidonnaisuus näyttäytyy vastaavan kuraattorin työnkuvassa, millä tavalla hän pääsee toteuttamaan työtään oppilaitoksen opiskeluhuollon puitteissa joko määriteltä tai määrittelemätöntä työnkuvansa mukaista työtä. Työ määrittyy suhteessa muihin opiskeluhuollon toimijoihin ja kuraattoreihin. Layder (2006, 277) mukaan merkitykset vahvistuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joten muiden toimijoiden tuella on vaikutusta siihen, miten vastaava kuraattori pääsee toteuttamaan vastaavan kuraattorin työnkuvaansa. Tilannesidonnaisen toiminnan tasolla määritellään myös työn eri osa-alueet työmenetelmineen. Haastatteluissa tuli esille selkeästi se, että yhteistyö oli helppoa, kun kaikki ympärillä olevat toimijat tietävät toistensa roolin ja työnkuvan. Layder (2006, 277) tähdentää, että merkityksiä syntyy vuorovaikutuksessa. Näin ollen voidaankin kuvata, että myös muut toimijat reagoillaan muovaavat vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Merkitykset rakentavat vastaavan kuraattorin työnkuvaa henkilökohtaisella tasolla. Vastaava kuraattori kuitenkin itse valitsee omaksumansa roolin, sillä Vainisen (2009, 42) mukaan yksilö valitsee toimintaroolinsa.

Minuus koostuu tutkimuksessani vastaavan kuraattorin ammatillisesta identiteetistä, joka rakentuu sosiaalityöntekijän koulutuksen kautta. Koulutuksen kautta monen vastaavan kuraattorin vastauksissa kuuluu vahva yhteiskuntatieteilijänkin

identiteetti ja sosiaalityöntekijyyden ohella. Moni omasi muitakin yhteiskuntatieteiden opintoja kuin vain sosiaalityön opintokokonaisuuden. Tämä mielestäni näkyy siinä, miten he kuvaavat näkevänsä ympäröivän todellisuuden laajan näkemyksen kautta. Layder (266, 274; 299) kuvaa tämän psykobiografian tasolle kuuluvan uran kehityskaaren. Koska kukaan vastaajista ei ollut vastavalmistunut, vaan työskennellyt vastaavana vähintään puoli vuotta ja omannut sosiaalityöntekijän pätevyyden jo pidemmän ajan. Vastauksissa näkyy minuun kehittyminen opiskeluajoista tähän päivään. Vastaavat kuraattorit ammensivat paljon työhönsä minuudestaan ja saamastaan koulutuksestaan käsin, joten tämä taso on vaikuttaa vahvasti siihen, miten vastaava kuraattori tekee työtään.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pyrin tutkimuksessani vastaamaan siihen, minkälainen on vastaavan kuraattorin työnkuva. Lähtökohta kysymykselle oli se, että laki ei ole määritellyt vastaavalle kuraattorille selkeää työnkuvaa. Kyseinen laki jakoi koulun kuraattorityön kahteen osaan – vastaavaan kuraattoriin ja kuraattoriin. Vastaava kuraattori on sosiaalityön asiantuntijatehtävä (Lähteinen ym. 2017, 8–10). Sosiaalityön asiantuntemuksen tärkeyttä tuotiin vahvasti esille varsinkin lain valmistelun esitöissä (STM 2009:43, 33). Se, että lähdettiin lisäämään vastaavat kuraattorit lakiin, näkyy mielestäni siinä, että laissa mainitaan sana laatu (OpHL 1287/2013 2 § 4. mom.). Sillä haluttiin käsitykseni mukaan korostaa, että koulussa sekä opettajilla että opiskelijoilla on oltava käytettävissä tarpeeksi laadukkaita sosiaalihuollon palveluja.

Valmiin lain taustalla vaikutti myös kuraattori -nimikkeen vaihteleva kehitys lain valmistelun eri vaiheissa. Varsinkin hallituksen esityksessä (67/2013 vp) määriteltiin seikkaperäisestä kuraattorin tehtäviä, mutta ei erotettu vastaavalle kuraattorille erityisiä tehtäviä. Opiskeluhooltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmä esitti vastaavan kuraattorin pätevyysvaatimukseksi sosiaalityöntekijän kelpoisuuden lisäksi sosionomi (YAMK) (STM 2006:33, 61), jotta voitaisiin turvata tarvittavan työvoiman saatavuus. Ensin vaadittiin ainoastaan sosiaalityöntekijän pätevyyttä, mutta sitten tyydyttiinkin – vallitsevan työvoimapulaan vedoten – käyttämään alemman koulutustason sosiaalialan ammattilaisia (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 6 §). Toisaalta kunnissa oli tilanne, että oppilaitoksissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden lisäksi siellä työskenteli myös paljon sosionomeja (AMK) (HE 67/2013, 12).

Laki jäi siltäkin osin torsoksi, että kunnissa – ja nyt hyvinvointialueilla – ei muodostunut yhtenäistä käsitystä siitä, mitä tarkoitetaan vastaavan kuraattorin palveluilla työnkuvan osalta. Hallituksen esitys (67/2013 vp) käsitteli kuraattorin työnkuvaa melko tarkastikin erittelemättä tehtäväkuvaa vastaavalle kuraattorille (emt., 14–15). Kun työkuva vastaavilla kuraattoreilla ei ole selkeä, se näkyy rekrytointitilanteissa ja

työn pitovoimassa. Sosiaalityöntekijöistä on edelleen yhtä kova pula kuin oli lakia valmistellessakin. Julkisen alan eläkevakuuttaja Kevan (2023) selvityksen mukaan sosiaalityöntekijöiden työvoimapula on tällä hetkellä huomattava.

Opiskeluhuollon lainsäädännöllä oli tavoitteena ensisijaisesti selkeyttää lainsäädäntöä. Suurimmalta osin se saavuttikin tavoitteensa, kun se sai yhdistettyä oppilas- ja opiskeluhooltoon kuuluvat asiat yhdeksi kokonaisuudeksi. Yksityiskohdiltaan lakiin jäi kuitenkin aukko vastaavan kuraattorin työnkuvan osalta. Kelpoisuudesta vuorostaan keskusteltiin paljon lain valmistelua varten kootuissa työryhmissä, valiokunnassa ja eduskunnan toisessa käsittelyssäkin.

Tulkintani perusteella voidaan todeta, että Suomessa ei ole yhtenäistä vastaavan kuraattorin työnkuvaa, vaan se vaihtelee alueittain. Haasteluaineiston vastausten perusteella vastaavan kuraattorin työnkuvasta löytyy kuitenkin kaksi peruselementtiä: perustehtävä kuraattorina ja vastaavan kuraattorin erityistehtävä. Kuraattorin perustyö näkyy siinä, että jokaisella vastaavalla kuraattorilla oli omia kouluja, joissa hän toimi kuraattorin tapaan. Kouluillaan hän toteuttaa asiakastyötä, kuten kaikki muutkin kuraattorit. Peruskuraattorin työ sisältää kouluilla tehtävän yksilöllisen ja yhteisöllisen työn. Omilla kouluilla tapahtuvassa yksilötyössä korostuu etenkin psykososiaalinen tuki. Psykososiaalisen tuen antaminen toki kietoutuu vahvasti myös sosiaalityöntekijyyteen (Raunio 2009, 178; Granfelt 1993, 223). Tilanteissa, jossa vastaavan kuraattorin työnkuvan on epäselvä, vastaavat ovat luoneet työnkuvaansa sosiaalityön orientaation kautta. Pippurin (2015) määritelmä lasten ja nuorten yleissosiaalityöstä on mielestäni hyvin työtä kuvaava (emt., 97). Myös aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä tulkintaa (esim. Wallin 2011, 165).

Vastaavan kuraattorin työ ei psykososiaalisen tuen antamisen suhteen eroa kuraattorin työstä. Vastaavien kuraattorien vastauksissa korostuivatkin nimenomaan psykososiaalisen tuen menetelmät. Näyttöön perustuvien menetelmien käyttäminen on tärkeää sen vuoksi, että kuraattorin työlle on ollut ominaista, että se mukautuu liikaa arjessa menettäen tarttumapintansa tutkittuun tietoon (Phillippo ym. 2017, 282). Lyhytterapeuttiset menetelmät kuraattorin työkaluina eivät kuitenkaan saaneet kailta haastateltavilta varauksetonta vastaanottoa, koska lyhytterapeuttisia menetelmiä ei koettu sosiaalihuollon mukaisiksi menetelmiksi.

Yhteisöllisen työn toimintaympäristö on oppilaitos. Yhteisöllisellä työllä on yleensä ennaltaehkäisevä luonne. Vastaavien kuraattorien vastauksissa kuitenkin ilmeni, että kouluissa yhteisöllistä työtä tehdään monipuolisesti. Tulevaisuudessa tulisi enenevässä määrin juurruttaa yhteisösosiaalityön menetelmiä. (Savolainen & Suonio 2011, 11) Myös Kostamo-Pääkkö ja muut (2017) näkevät yhteisölliset työmenetelmät olevan tulevaisuuden sosiaalityössä yhä vahvemmassa asemassa (emt., 321). Tässä suhteessa opiskeluhoolto on edistynyt valtavasti viimeisten vuosien aikana. Tässä suhteessa lailla on ollut vahva ohjaava merkitys.

Toista vastaavan kuraattorin työnkuvaan kuuluvaa elementtiä kuvaan vastaavan kuraattorin erityistehtävä -käsitteellä. Erityistehtävän sisällössä on jonkin verran vaihtelua. Haastattelujen perusteella laajimmillaan vastaavan kuraattorin tehtävät sisältävät konsultointia, kehittämistä, koordinoitua ja tiimin vetämistä. Hallituksen esitys (67/2013 vp, 51; 63) nosti esille lastensuojelun osaamisen tärkeyden. Lastensuojelun osaamisen tärkeys ei kuitenkaan juurikaan tullut esille haastateltavien vastauksissa. Enemmänkin sosiaalityön asiantuntijuutta määriteltiin laajojen kokonaisuuksien hahmottamisen kautta. Tämä on linjassa muun muassa Pohjolan (1993) näkemykseen siitä, että sosiaalityöntekijän rooli on kautta historian ollut olla asiakkaan kokonaistilanteen hallitsija (emt., 85). Kaikkien haastateltavien vastaavien työnkuvaan on sisällytetty konsultoinnin mahdollisuus. Osa vastaavista kuitenkin kertoi, että konsultoinnin mahdollisuutta ei aina hyödynnetty. Kehittämistyötä sisältyy vastaavan kuraattorin työnkuvaan, mutta sinällään se ei ole aina erityistehtävä, koska myös kuraattorit tekevät työssään paljon suunnittelua ja osallistuvat kehittämistyöryhmiin. Kehittämisympäristönä eivät ole vain oppilaitokset, joissa vastaava kuraattori toimii. Laajimmillaan vastaava kuraattori voi toimia kehittäjänä koko hyvinvointialueella ja valtakunnallisissakin verkostoissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tehtävä yhteistyö on kiistattomasti tärkeää. Sipilä (2011) nosti sosiaalityön osaamisalueeksi työprosessien hallinnan, johon tarvitaan moniammatillista yhteistyötä osaamista (emt., 146). Vastaavat kuraattorit toivat esille, että he omaavat tätä osaamista. Tarvitaan kuitenkin nykyistä enemmän yhteisiä keskusteluareenoita, jotta sosiaali- ja terveysalalla voitaisiin tehdä mahdollisimman saumatonta yhteistyötä. Yhteistyön tekeminen helpottuu, kun kaikki ympärillä olevat toimijat tietävät toistensa roolin ja työnkuvan.

Suurin osa vastaavista kuraattoreista identifioitui melko vahvasti sosiaalityöntekijäksi kelpoisuutensa mukaisesti. Haastateltavien vastauksista tulee kuitenkin vaikutelma, että vastaavan kuraattorin ammatti-identiteetti on kuitenkin melko ohut epäselvän työnkuvan seurauksena. Räsänen ja Truxin (2012, 34) mukaan ammatti-identiteetti muodostuu vasta työtä tehdessä. Sen lisäksi tarvitaan omaa työporukkaa (emt., 233). Vastaaville kuraattoreilla sekä sosiaalityöntekijät että koulukuraattorit ovat ”oma porukka”. Tämä näkyy myös haastateltavien vastauksissa siinä, että he keikkuvat näiden kahden porukan rajamailla, ja yksilöstä – ja joskus tilanteestakin – riippuu kumpaan porukkaan, he kokevat kuuluvansa. Asema työkentällä ei ole stabiili, vaan riippuu siitä, toimiiko hän kuraattorin perustehtävistä vai vastaavan kuraattorin erityistehtävistä käsin.

Asema on myös käymistilassa hyvinvointialueelle siirtymisen myötä. Kunnan sivistystoimen työntekijästä onkin nyt hypättävä hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden työntekijäksi. Koska ollaan vasta alkutekijöissä, tilanteeseen liittyy paljon epävarmuutta. Haastateltavien vastauksista saa sen käsityksen, että kaikesta epäselvyydestä huolimatta, he ovat arjessaan löytäneet oman tapansa toimia, vaikkakaan he eivät ole

siihen aina tyytyväisiä. Mikäli vastaavan kuraattorin rooli ei ole kirkastunut, näkyy se työssä niin, että työ näyttäytyy samanlaisena kuin koulukuraattorin työ. Toisaalta on hyvä muistaa, että vastaaville kuraattoreilla itselläänkin vastuu työnsä kehittämisestä ja tutkimukseen perustuvasta tiedonmuodostuksesta (esim. Lähteinen ym. 2017, 8). Hyvä lähtökohta mielestäni on se, että vastaavat suhtautuvat positiivisesti omaan työhönsä. Sen takia onkin aika yllättävää, etteivät he ole hanakammin lähteneet itse kehittämään omaa työnkuvaansa.

Vastaavat kuvasivat yhteiskuntatieteellistä osaamistaan sosiaalityöntekijyyden kautta. Sosiaalityöntekijän koulutuksen eri osa-alueet tarjoavat rakennusaineet, joilla vastaavat kuraattorit voivat omaa työidentiteettiään rakentaa. Eteläpelto (2007, 94) oli sitä mieltä, että tänä päivänä työntekijän on oltava hyvin tietoinen työidentiteetistään. Työidentiteetillä on merkitystä vastaavien kuraattorien työnkuvaan työntekijöiden henkilökohtaisella tasolla. Koulutus oli osaltaan vahvistanut heidän sosiaalityöntekijäammatti-identiteettiään. Eräs haastateltavissa kertoi, että sosiaalityöntekijän identiteetti oli jäänyt ohueksi nimenomaan koulutuksen kapea-alaisuuden takia. Koulutuksella on siis suuri merkitys työntekijän identiteetin luomisessa.

Muutamien vastaavien kuraattoreiden vastauksissa tuli esille, että sosiaalityötä oli lähdetty opiskelemaan sen takia, koska pidettiin sen käytännönläheisyydestä. Toki oli ollut myös tärkeää, että opiskelemalla sosiaalityötä valmistui konkreettisesti ammattiin. Pätevöitymisen tärkeydestä muun muassa Kallio ja muut (2021) ovat nostaneet merkitykselliseksi elementiksi tutkimuksensa tulosten perusteella (emt., 504). Muutamat vastaavat kuraattorit olivat lähteneet opiskelemaan jotain muuta yhteiskuntatieteiden osa-aluetta, mutta turvatakseen tulevaisuuden aseman työelämässä, oli opiskellut sosiaalityöntekijän pätevyyden. Kukaan sosiaalityöntekijöistä ei kokenut olevansa alalla vääristä syistä, vaan vastauksissa heijastui se, että työ oli aidosti tuntunut oikealta ja merkitykselliseltä, ja sen takia oli alalle jäänyt. Myös osalla heistä auttaminen toimi motiivina työskennellä alalla. Työn kuormittavuudesta puhutaan paljon sosiaalityön kohdalla (mm. Raunio 2009, 43). Jokainen haastateltava toi esille sen, ettei työaikaa ollut tarpeeksi käytettävissä vastaavan kuraattorin työhön, vaan se kului pääosin kuraattorin perustehtävien hoitamiseen. Tämä aikaresurssin kapeus on arjessa kapeuttanut vastaavan kuraattorin työtä entisestään.

Siirtyminen hyvinvointialueelle voi pitkällä tähtäimellä olla hyvä muutos vastaavan kuraattorin työhön, koska haastateltava, joka oli jo toiminut sosiaalitoimen alaisuudessa, koki tilanteen hyvänä. Uhkana voi olla etäänntyminen koulun arjesta, mikäli muut sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa toimivat vetävät vastaavan – tai kenen tahansa – kuraattorin työpanosta omiin korjaaviin palveluihinsa. Eri tilanne on silloin, kun halutaan tehdä ennaltaehkäisevää yhteistyötä.

Eroja eri alueiden välillä on siinä, miten vastaavan kuraattorin sosiaalityöntekijän osaamista on hyödynnetty. Osalle on annettu roolia esimerkiksi tiimin vetäjyyden

muodossa. Vastaaville kuraattoreille, joiden työkuvassa oli lisänä vain konsultoinnin mahdollisuus, kokivat eniten turhautumista omasta asemastaan työyhteisössä. Ne vastaavat kuraattorit, joilla oli selkeämmin ohjattu erityisiä tehtäviä, eivät kokeneet työnkuvaansa epäselväksi tai ongelmalliseksi. Ongelmaksi näytti muodostuvan se, että mikäli vastaava kuraattori toimii kuraattorin tavoin, hän kokee työn olevan liian lähellä koulukuraattorin työtä. Haastateltavat eivät olleet yhtä mieltä siitä, miten lainsäädäntö raamitti vastaavan kuraattorin työnkuvaa. Vastaukseen näytti vaikuttavan se, miten selkeä vastaavan kuraattorin työnkuva oli hyvinvointialueella. Toisin sanoen, kun työnkuva oli selkeä, vaikutti lakikin selkeältä.

9 POHDINTA

Tutkielman päätarkoitus oli tutkia, millainen on vastaavien kuraattorien työnkuva. Kuraattorin työ on koko olemassaolonsa ajan ollut odotusten ja realiteettien ristiaallokossa. Aaltoja ovat voimistaneet työn sisällön epämääräisyys ja kompleksisuus. Vaikka kuraattorin työ näyttäytyy jo melko selkeänä, vastaavan kuraattorin erityinen rooli on jäänyt epämääräiseksi. Jotta ristiaallokko saadaan taltutettua, mielestäni tarvitaan tulevaisuudessa aallonmurtajia.

Yksi aallonmurtaja saadaan lainsäädännöstä. Koska kuraattorin työn jakamiseen nähtävästi päädyttiin vasta valmistelun loppumetreillä, vastaavan kuraattorin työnkuvaa ei ole mielestäni ehditty miettiä loppuun asti. Aika on varmasti tässä suhteessa lainsäätäjillä loppunut kesken ja toisaalta on priorisoitu opiskeluhuollon kokonaislainsäädäntöön. Lain valmistelun esitöissä tuotiin kuitenkin useassa kohtaan esille, että sosiaalityöntekijän osaamista tarvitaan oppilashuollossa. Vastaavan kuraattorin lisäämisellä haluttiin selkeästi nostaa oppilashuoltopalvelujen laatua. Laadun varmistaminen olisi mielestäni vaatinut vastaavan kuraattorin työnkuvan avaamista. Silloin lainsäädännöstä olisi saatu sellainen aallonmurtaja, joka olisi rauhoittanut vellovan keskustelun työnkuvasta.

Lain voimaan tulosta on kohta kulunut vuosikymmen, ja tuntuu erikoiselta, että edelleen näiden kaikkien vuosin jälkeen pohditaan vastaavan kuraattorin työkuva. Jäin pohtimaan, onko laki mahdollistanut tämän passivoitumisen vastaavan kuraattorin tehtävänkuvan määrittämisen suhteen. Ovatko vastaavat kuraattorit ja heidän esimiehensä luovuttaneet työnkuvan selkeyttämisen suhteen, kun valtakunnallista ohjeistusta ei ole työnkuvaan tullut? Vastaavan kuraattorin työ kallistuu silloin vain helposti kuraattorin työhön. Vastaavan kuraattorin laajaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen nojaten, mielestäni esimerkiksi opiskeluhuollon ohjausryhmät olisivat selkeästi paikannettuja vastaaville kuraattoreille.

Vastaavien kuraattoreiden henkilökohtaisella tasolla kuohunaa aiheuttaa, mikäli vastaava kuraattori työtä tehdessään huomaa, ettei työnkuva olekaan määritelty selkeästi. Näissä tilanteissa hyvässä työllisyystilanteessa sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavat vastaavat kuraattorit voivat äänestää jaloillaan ja lähteä sellaisiin työtehtäviin, joissa heidän ei tarvitse kuluttaa työaikaansa pohdintaan siitä, mitä heidän odotetaan tehtävän. On hyvä muistaa, että sosiaalityö jo itsessään on sellainen, että siihen liittyy paljon odotusarvoja asiakkaiden ja yhteistyöviranomaisten puolelta, joten kukaan työntekijä ei kaipaa lisää alati vellovaa kyseenalaistamista koskien omaa työtään. Tässä vaiheessa hyvinvointialue voi toimia aallonmurtajana. Hyvinvointialueella voidaan laatia vastaavalle kuraattorille selkeä työnkuva. Jotta vältettäisiin kariot hyvinvointialueilla, tarvitaan valtakunnallista ohjeistusta yhdenmukaisten käytäntöjen luomiseksi.

Vastaavien kuraattoreiden vastauksista käy ilmi, että he kokevat omaavansa vahvan sosiaalityön osaamisen ja identifioituvat sosiaalityöntekijöiksi. Vahva identiteetti toimii mielestäni myös oivana aallonmurtajana. Eri alueilla on tehty omia ratkaisuja vastaavan kuraattorin tehtäviksi. Minulle jäi kuitenkin mielikuva, että mikäli jätetään kuraattorin osaaminen ainoastaan konsultioijan roolin varaan, hukataan selkeästi osaamisresurssia. Sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavalla vastaavalla kuraattorilla olisi paljon enemmän annettavaa. Toisaalta vastaavat kuraattorit voisivat myös itse rakentaa omat aallonmurtajansa, koska vaikuttaa, ettei kukaan tule tekemään sitä heidän puolestaan. Silloin he saisivat itse päätäntävaltaa siihen, mihin suuntaan he haluavat työnkuvansa muotoutuvan eikä vain passiivisesti odottaa ulkopuolelta tulevaa määritelmää. Vahva asiantuntijuus on antaa mahdollisuuden vaikuttaa ja kehittää itse työnkuvaansa niin, ettei sitä määritellä ulkoapäin. Rakenteellisen sosiaalityö toimii mandaattina kehittää omaa työnkuva.

Mielestäni ristiaallokko on syntynyt, kun vastaava kuraattori on joutunut pukemaan läpi omaa professiotaan "normaalin kuraattorin" läpi. Hänelle ei ole annettu valtaa, kuten esimerkiksi perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöille. Laki ei myöskään antanut mitään lisämandaattia, vaan olemassaolo liittyy ainoastaan oppilaitoksen oikeuteen saada palveluja. Tällä on varmaankin tavoiteltu kuraattorityön vahvempaa professoitumista, mutta mielestäni siinä on epäonnistuttu, koska ei ole annettu vastaaville kuraattoreille toimintamahdollisuuksia toteuttaa professiotaan kaikessa laajuudessaan. Tässä suhteessa oli eroja eri vastaavien kuraattoreiden kesken.

Siirtyminen kunnista hyvinvointialueen tasolle, voi vastaavan kuraattorin työnkuvan kehittämiseksi olla hyvä asia. Sosiaali- ja terveystalveissa on ehkä totuttu huomioimaan sosiaalityöntekijän asiantuntemus. Vastaavan kuraattorin työn vaikutukset tulisi laajentaa koskemaan vähintään koko hyvinvointialuetta antamalla hänelle foorumeita tuoda esiin omaan laajaan asiantuntemustaan. Toisaalta tämä vaatii aktiivisuutta myös vastaavilta kuraattoreilta itseltään. Mielestäni positiivisen

haasteensa siihen tuo se, että Suomessa myös kuraattoreina toimivien sosionomien (AMK) koulutus on korkealla tasolla ja rakenteellisen sosiaalityön vaade koskee kaikkia sosiaalialalla toimivia (Sosiaalihuoltolaki 1301/2013 7 §). Kouluilla olisi mahdollisuus käyttää vastaavan kuraattorin palveluja. Mikäli he jättävät ne käyttämättä, he osaltaan vaikuttavat vastaavan kuraattori työnkuvan luomiseen.

Analysoin vastaavan kuraattorin työnkuvaa Layderin sosiaalisten tasojen teoriaa soveltaen. Mielestäni Layderin sosiaalisten tasojen teoria oli sopiva menetelmä vastata tutkimuskysymykseeni koskien vastavan kuraattorin työnkuvaa. Tasojen kautta pystyi vastaavan kuraattorin työnkuvaa määrittelemään monesta eri suunnasta. Pyrkimyksenäni oli myös kriittisen realismin mukaisesti päästä lähemmäksi todellisuutta. Kuvailemani todellisuus on linjassa myös aiempien kuraattorin työstä tehtyjen tutkimusten kanssa. Sipilä-Lähdekorpi (2004) totesi aikoinaan jo väitöskirjansa otsikossa kuraattorin työn olevan ”hirveesti tekijänsä näköistä”, ja Wallin (2011, 165) kuvasi kuraattorin työtä toteutettavan usein hyvinkin luovasti. Kuten jo aiemmin totesin, mielestäni – jo omankin kokemukseni perusteella – työtävät ovat yhtenäistyneet 2000-luvun alkupuoliskolta, mutta kehittämistä edelleen on vastaavan kuraattorin työnkuvan suhteen. Koska tulokseni olivat kutakuinkin linjassa aiempien tutkimusten kanssa, myös tutkimustulokset ovat näin ollen yleistettävissä.

Toivon, että tutkimustulosten avulla voitaisiin rakentaa aallonmurtaajia hyödyntäen vastaavalle kuraattorille suojaisia satama-allas, jossa työtä voi tehdä selkeitä päämääriä kohti kurottaen ilman, että tarvitsee koko ajan todistella tarpeellisuuttaan. Itse haluaisin, että vastaavan kuraattorin työ saisi tulevaisuudessa selkeämmin määritellyt työtehtävät. Opiskeluhuollon palveluiden tulee olla laadukkaita. Laadun varmistamiseksi näkisin, että vastaava kuraattori ja kuraattori tekisivät työtä ajoittain työpareina, jolloin koulussa tehtävä sosiaalityö tulisi läpinäkyväksi. Samasta syystä esimerkiksi lastensuojelussa tehdään työpareina töitä. Kuraattorien ”sooloilu”, joka vaikuttaa ajoittain olevan kuraattorityön helmasynti, vähentyisi, kun olisi kollega tekemässä arviota tilanteesta yhdessä. Toinen kehittämistä vaativa asia oli se, että laissa oppilaitoksille tarjottiin mahdollisuus vastaavan kuraattorin palveluihin. Aito asiakaslähtöisyys tarkoittaa mielestäni sitä, että se mahdollisuus olisi kirjattu myös asiakkaille. Heille pitäisi olla mahdollista saada halutessaan sosiaalityön asiantuntijuus esimerkiksi erityislasten kohdalla.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, Terhi & Huikko, Eeva & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Haravuori, Henna & Marttunen, Mauri (2020) Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. Ohjaus 6/2020. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Alasuutari, Pertti (1994) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alho, Sirkka (2017) Perheiden tukena: tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemina. Itä-Suomen yliopisto. <<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/18839>> Luettu 29.3.2023.
- Araneva, Mirjam (2022) Lapsen suojeleminen. Toteutus ja päätöksenteko. Helsinki: Alma Talent.
- Backlund, Åsa (2007) Elevvård i grundskolan: resurser, organisering och praktik. Stockholms universitet. [online] <<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn%3Anbn%3Ase%3Asu%3Adiva-6760>> Luettu 29.3.2023
- Berg-Toroi, Heidi (2012) Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Bogo, Marion & Raphael, Dennis & Roberts, Roberta (1993) Interests, Activities, and Self-Identification among Social Work Students: Toward A Definition of Social Work Identity. Journal of Social Work Education, Vol. 29, No. 3 (Fall 1993), pp. 279-292. Published. [online] <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10437797.1993.10778824>> Luettu 24.3.2023
- Constable, Robert (2016) The Role of the School Social Worker. Teoksessa Rippey Massat, Carol & Kelly, Michael S. & Constable, Robert (toim.) School Social Work. Practice, Policy, and Research. Oxford University Press. [online] <https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=HnAWEAAAQ-BAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=school+social+workers&ots=T9HxHUY2vX&sig=SZ4QyOI1F_fR_vjuj5w8y-zrSZg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true> Luettu 6.3.2023
- Cosner Berzin, Stephanie & McManama O'Brien, Kimberly & Frey, Andy & Kelly, Michael S. & Alvarez, Michelle E. & Shaffer, Gary L. (2011) Meeting the Social and Behavioural Health Needs of Students: Rethinking the Relationship Between Teachers and School Social Workers. Journal of School Health. August 2011, Vol. 81. No. 8. American Health Association. [online] <https://www.researchgate.net/publication/51478088_Meeting_the_Social_and_Behavioral_Health_Needs_of_Students_Rethinking_the_Relationship_Between_Teachers_and_School_Social_Workers> Luettu 9.3.2023

- Eduskunta (2023a) Lainvalmistelu [online] <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/Kansalaisvaikuttamisen_tietopaketti/Sivut/Lainvalmistelu.aspx> Luettu 14.3.2023
- Eduskunta (2023b) Asian käsittelytiedot HE 67/2013 vp [online] <<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+67/2013>> Luettu 5.11.2022
- Eteläpelto, Anneli (2007) Työidentiteetti ja subjektius rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Anneli Eteläpelto & Kaija Collin & Jaana Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY.
- Fargio, Silvia (2008) Reflections on social work's Identity. International themes in Italian practitioners' representation of social work. *International Social Work* 51(2): 206-219. [online] <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0020872807085859>> Luettu 24.3.2023.
- Finlex (2023) Säädöksille käytännössä vakiintuneita nimikkeitä. [online] <<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/vakiintuneet/#kirjain-o>> Luettu 29.3.2023.
- Granfelt, Riitta (1993) Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt & Harri Jokiranta & Synnöve Karvinen & Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola. *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaaliturvan kirjallisuus.
- Halen, Katri (2019) "Raha ei ollut se ensisijainen, vaan ihan muut...": Työssä jatkaminen ja eläkkeelle siirtyminen sopimuksellisuuden kehässä. Monografiaväitöskirja. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 109 (2019)
- Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 67/2013 vp. [online] <<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130067>> Luettu 1.1.2023.
- Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 164/2014. [online] <<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164>> Luettu 29.3.2023
- Hauhio, Nora & Jahnukainen, Johanna & Mölläri, Kaisa (2022) Opiskelijoiden ahdistus- ja masennusoireilu lisääntyi huomattavasti koronaepidemian aikana. Tutkimuksesta tiiviisti 25/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/144402>> Luettu 22.3.2023
- Heinonen, Hanna (2007) Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityöstä. Tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 16, 2007. Helsinki: SOCCA

- Hietanen-Peltola, Marke (2019) Onnistumisen kokemuksia arjessa. Teoksessa Marke Hietanen-Peltola & Marie Rautava & Kristiina Laitinen & Eva Autio (toim.) Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoollon palveluissa. Ohjaus 2/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/137983>> Luettu 22.3.2023.
- Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Laitinen, Kristiina & Vaara, Sarianna (2022) Kohti yhteistä työtä hyvinvointialueilla. Opiskeluhoolltopalvelujen seuranta OPA 2022. Raportti 11/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/145353>> Luettu 22.3.2023
- Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Laitinen, Kristiina & Vaara, Sarianna (2022) Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoolltopalveluissa – OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/144575>> Luettu 22.3.2023
- Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen, Kristiina (2019) Koulukuraattori-palvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hietanen-Peltola, Marke & Laitinen, Kristiina & Autio, Eva & Palmqvist, Riia (2018) Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoolltoryhmä perusopetuksessa. Ohjaus 9/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-137-9>> Luettu 22.3.2023
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyslop, Ian (2016) Neoliberalism and Social Work Identity. European Journal of Social Work, November 2016. [online] <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691457.2016.1255927>> Luettu 24.3.2023
- Immonen, Maila & Huurre, Taina & Leskelä, Riina-Maria (2023) Hyvinvointialue tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden kuraattori-palvelujen kehittämiseksi. THL Blogi 7.3.2023 [online] <<https://blogi.thl.fi/hyvinvointialue-tarjoaa-erinomaisen-mahdollisuuden-kuraattori-palvelujen-kehittamiseksi/>> Luettu 7.4.2023
- Isaksson, Cristine (2016) Den kritiska gästen: en professionsstudie om skolkuratorer. Umeå University. [online] <<http://www.diva-portal.org/smash/rec-ord.jsf?pid=diva2%3A917362&dswid=-2874>> Luettu 29.3.2023.

- Jiang, Haiyan & Wang, Yean & Chui, Ernest & Xu, Yuebin (2019) Professional identity and turnover intentions of social workers in Beijing, China: The roles of job satisfaction and agency type. *International Social Work* 2019, Vol. 62 (1) 146-160. [online] <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0020872817712564>> Luettu 25.3.2023
- Kallio, Johanna & Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2021) Miksi minusta tulee sosiaalityöntekijä? Tutkimus sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammatinvalintamotivesta Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka, Vuosikerta. 86, Nro 5–6, Sivut 497–508.* [online] <<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021112456892>> Luettu 23.3.2023
- Kananen, Jorma (2017) Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karttunen, Teija & Hietämäki, Johanna (2014) Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä. Teoksessa Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus.* Tampere: Vastapaino.
- Keva (2023) Kuntien työvoimaennuste: Hoitajapula kaksinkertaistui kahdessa vuodessa. Uutinen 1.3.2023. [online] <<https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/kuntien-tyovoimaennuste-hoitajapula-kaksinkertaistui-kahdessa-vuodessa/>> Luettu 28.3.2023
- Kivipelto, Minna (2021) Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. 16/2021 Työpaperi. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/142735>> Luettu 30.10.2022
- Korpela, Noora (2012) Onhan meillä se koulukuraattori tekemässä sitä oppilashuoltoa. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Väyrynen, Sanna & Ojaniemi, Pekka (2017) Mitä löytyi? Teoksessa Sanna Väyrynen & Kaisa Kostamo-Pääkkö & Pekka Ojaniemi (toim.) *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä.* Kuopio: UNIpress.
- Koulukuraattorit - Skolkuratorer ry. (2020) Eduskunnan sivistysvaliokunnan kuulemistilaisuus 28.2.2020. Kirjallinen asiantuntijalausunto. Asia: KAA 4/2019 vp Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa. [online] <<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/EDK-2020-AK-287533>> Luettu 29.3.2023.
- Kuntainfo 13a/2015. Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. [online] <<https://stm.fi/-/uusi-soveltamisohje-oppilas-ja-opiskelijahuoltolainsaadannon-toteuttamisen-tuek-1>> Luettu 6.11.2022

- Kuorikoski, Jaakko & Ylikoski, Petri K. (2006) Kausaliteetti ja kriittinen realismi. *Sosiologia*, 43 (1), 1–13. [online] <https://www.researchgate.net/publication/292649710_Kausaliteetti_ja_kriittinen_realismi> Luettu 29.3.2023
- Kuusela, Pekka (2004) *Sosiaalisen maailman tasot ja toimijat. Esseitä sosiaalitieteiden ja arviointitutkimuksen metodologiasta*. Kuopio: UNIpress.
- Kuusela, Pekka (2006a) Realismi, kriittinen realismi ja sosiaalitieteet. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteessä*. Kuopio: UNIpress.
- Kuusela, Pekka (2006b) Rakenne, toimijuus ja realistinen yhteiskuntateoria. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteessä*. Kuopio: UNIpress.
- Laakkonen, Sari (2012) Sosiaalityöntekijän rooli sosiaalisten ongelmien esiinnostajana – esimerkkinä kerjäläiskysymys. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja & Lakkala, Suvi & Kauppi, Arto & Veikanmaa, Sari & Välimaa, Miia & Turunen, Tuija (2018) Teoksessa Tarja Juvonen & Jari Lindh & Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*.
- Lakkala, Suvi & Turunen, Tuija & Laitinen, Merja & Kauppi, Arto (2019) Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana - opettajat ja koulukuraattorit hyvinvointityön tarpeen tunnistajina ja koordinoijina. *Kasvatus* 50 (1), 47-59. [online] <<https://research.ulapland.fi/fi/publications/koulun-mahdollisuudet-lapsen-oppimisen-ja-hyvinvoinnin-vahvistaja>> Luettu 29.3.2023
- Layder, Derek (2006) *Understanding social theory*. London: Sage.
- Leinonen, Leena (2018) Sosiaalityön terapeutin asiantuntijuus psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Teoksessa Tarja Juvonen & Jari Lindh & Anneli Pohjola & Marjo Romakkaniemi (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*.
- Lähteinen, Sanna & Raitakari, Suvi & Hänninen, Kaija & Kaittila, Anniina & Kekoni, Taru & Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. SOSNET julkaisuja, Nro 7, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, Rovaniemi. [online] <<http://hdl.handle.net/10138/232157>> Luettu 23.3.2023

- McQueen Monkman, Marjorie (2016) The Characteristic Focus of the School Social Worker in the Public Schools. Teoksessa Carol Rippey Massat & Michael S. Kelly & Robert Constable (toim.) School Social Work. Practice, Policy, and Research. Oxford University Press. [online] <https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=HnA-WEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=school+social+workers&ots=T9HxHUY2vX&sig=SZ4QyOI1F_fR_vjuj5w8y-zrSZg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true> Luettu 6.3.2023
- Miehls, Dennis & Moffatt, Ken (2000) Constructing Social Work Identity Based on the Reflexive Self. British Journal of Social Work (2000) 30, 339-348. [online] <<https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/30/3/339/1632266>> Luettu 24.3.2023
- Mäntysaari, Mikko (2006) Tarkentuva tieto sosiaalityössä. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalityöissä. Kuopio: UNIpress.
- Niemi, Petteri (2014) Näyttöön perustuvan käytännön sosiaalialalle soveltamisen tieteenfilosofiset haasteet. Teoksessa Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino.
- Niiniluoto, Ilkka (2006) Kriittinen tieteellinen realismi. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalityöissä. Kuopio: UNIpress.
- Opetushallitus (2023). Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. [online] <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>> Luettu 22.3.2023
- Perttula, Rauno (2015) Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 517. University of Jyväskylä. [online] <<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/45264>> Luettu 29.3.2023.
- Phillippo, Kate L. & Kelly, Michael S. & Shayman, Emily & Frey, Andy (2017) School Social Worker Practice Decisions: The Impact of Professional Models, Training, and School Context. Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services.
- Pippuri, Terhi (2015) Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto. [online] <<https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201512212556>> Luettu 29.3.2023
- Pohjola, Anneli (1993) Asiakas sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Riitta Granfelt & Harri Jokiranta & Synnöve Karvinen & Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan kirjallisuus.

- Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (2012) Vaikuttavuus on monta. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Rautava, Marie & Laitinen, Kristiina (2019) Käytännön kehittämisesimerkkejä opiskelu- huollosta. Teoksessa Marke Hietanen-Peltola & Marie Rautava & Kristiina Laitinen & Eva Autio (toim.) Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskelu- huollon palveluissa. Ohjaus 2/2019. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/137983>> Luettu 22.3.2023.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Liisa & Lindblom-Ylänen, Sari & Paavilainen, Eija (2014) Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro. 24–25, 108
- Räsänen, Keijo & Trux, Marja-Liisa (2012) Työkirja. Ammattilaisen paluu. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Saarinen, Arttu & Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2012) Liikaa vaadittu? Sosiaalityöntekijöiden kokemukset työnsä kuormittavuudesta ja ristiriitaisuudesta Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):4. [online] <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102992/saarinen.pdf?sequence=1&isa>> Luettu 23.3.2023
- Salonen, Kari (2007) Haastava sosiaalinen vanhustyössä – avopalvelutyöntekijöiden näkemyksiä kotona asuvien vanhusten sosiaalisesta olomuotoisuudesta. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 26. Jyväskylän yliopisto. [online] <<https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161475.pdf>> Luettu 29.3.2023
- Savolainen, Katri & Suonio, Mari (2011) Johdanto. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress.
- Seidman, Irving (1998) Interviewing as Qualitative Research. A Guide for Researchers in Education and Social Sciences. New York: Teachers College Press. 4
- Sergejeff, Johanna & Pilbacka-Rönkä, Tiina & Palmu, Iines (2020) Monialainen yhteistyö ja opiskeluhoito. Teoksessa Palmu, Iines (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluikäisille. Jyväskylä: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri. 47.
- Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 28.
- Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.

- Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2006) Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa Leena Kurki & Elina Nivala & Pirkko Sipilä-Lähdekorpi. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.
- Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) "Hirveesti tekijänsä näköistä": koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Finn Lectura.
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (2009:34) Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän toimenpide-ehdotukset. [online] <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/73990>> Luettu 1.4.2023
- Sote-uudistus (2023) Usein kysyttyä opiskeluhuollosta. [online] <<https://soteuudistus.fi/usein-kysyttya-opiskeluhuollosta>> Luettu 14.3.2023
- Suhonen, Ari (2019) Koulukuraattorille vai Arikaattorille? Teoksessa Marke Hietanen-Peltola & Marie Rautava & Kristiina Laitinen & Eva Autio (toim.) Kohtaaminen keskiössä - Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhuollon palveluissa. Ohjaus 2/2019. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. [online] <<https://www.julkari.fi/handle/10024/137983>> Luettu 22.3.2023.
- Suhola, Timo (2017) Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuoltoprosessi systeemisenä palvelukokonaisuutena. Lappeenranta University of Technology. Acta Universitatis Lappeenrantaensis. [online] <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-045-8>> Luettu: 29.3.2023
- Suonio, Mari (2011) Tulevaisuuden sosiaalityöntekijänä. Sosiaalityön opiskelijan ammatti-identiteetin ja käyttöteorian muodostuminen käytännön opetuksen ohjaussuhteissa. Teoksessa Petri T. Ruuskanen & Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress.
- Talentia (2021) Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. [online] <[https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:o9xOtoMymfs\]:https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2021/06/Lausunto-Hallituksen-esitys-eduskunnalle-laiksi-oppilas-ja-opiskelijahuoltolain-muuttamisesta-24062021-3.pdf&cd=6&hl=fi&ct=clnk&gl=fi](https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:o9xOtoMymfs]:https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2021/06/Lausunto-Hallituksen-esitys-eduskunnalle-laiksi-oppilas-ja-opiskelijahuoltolain-muuttamisesta-24062021-3.pdf&cd=6&hl=fi&ct=clnk&gl=fi)> Luettu 6.11.2022
- Talentia (2022a) Vastaavan kuraattorin tehtävänkuvaa. [online] <https://www.talentia.fi/koulukuraattorit/uutiset/kuraattorin-ja-vastaavan-kuraattorin-tehtavankuvat-ajan-tasalle/tyonkuva_vastaava031022/> Luettu 6.11.2022
- Talentia (2022b) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Teasley, Martell (2004) School Social Workers and Urban Education Reform with African American Children and Youth: Realities, Advocacy, and Strategies for Change. School Community Journal. [online] <<https://eric.ed.gov/?id=EJ794821>> Luettu 7.3.2023

Tilastokeskus (2023) Kuntasektorin kuukausipalkat ammattittain. [online] <https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_ksp/statfin_ksp_pxt_11ai.fi.px/> Luettu 3.1.2023

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2006) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaininen, Satu (2011) Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa. Tampereen yliopisto. <<https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8591-6>> Luettu 29.3.2023.

Wallin, Aila (2011) Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma.

Webb, Stephen A. (2015) Professional identity and social work. Glasgow Caledonian University. Scotland. [online] <<http://www.chester.ac.uk/sites/files/chester/WEBB.pdg>> Luettu 1.4.2023

LAIT

Asetus lastensuojelulain muuttamisesta (546/1990)

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuk-
sen muuttamisesta (491/1990) 4 a § 1 mom.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 7 §

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstökelpoisuusvaatimuksista (272/2005)

Lastensuojelulaki (683/1983)

Lukiolaki (714/2018)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Perusopetuslaki (628/1998), alkuperäinen

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelupyyntö Facebookin Koulukuraattorit – skolkurator -ryhmään 1.1.2023

Hei kaikki vastaavat kuraattorit!

Olen sosiaalityön opiskelija Maria Indola Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksesta, joka toimii Jyväskylän yliopiston alaisuudessa. Teen pro gradu -tutkielmaa liittyen vastaavan kuraattorin työnkuvaan. Tarkoitukseni on haastatella vastaavia kuraattoreita siitä, millaisena he kuvaavat työtään. Tutkimuksessani tulen vertailemaan käytännön kokemuksia vastaavan kuraattori -nimikkeen lain valmistelun esitöihin.

Olen itsekin toiminut koulukuraattorina yli toistakymmentä vuotta. Toivoisin löytäväni kuusi vastaavaa koulukuraattoria haastateltavakseni. Toiveenani on toteuttaa kaksi ryhmähaastattelua, mutta mikäli se osoittautuu aikataulullisesti liian haastavaksi, toteutan haastattelut yksilöhaastatteluna. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin 1 tunti. Haastattelut toteutan tammi- ja helmikuun 2023 aikana. Haastattelut toteutetaan etäyhteyksien kautta ja ne nauhoitetaan tutkimuskäyttöön.

Pro gradu –tutkielmani ohjaajana toimii yliopiston opettaja Sirkka Alho (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius / Jyväskylän yliopisto).

Mikäli haluat osallistua haastatteluun, laita minulle sähköpostia osoitteeseen xxx Kerron mielelläni lisää aiheestani!

Ystävällisin terveisin,

Maria Indola

LIITE 2

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

[LOGO]

16.1.2023

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

Pro gradu -tutkielma: ”Koulun sosiaalityön ristiriitaiset kasvot”

Rekisterinpitäjä: **Maria Indola**

Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jonka tavoitteena on tutkia, mitä mieltä sosiaalityöntekijän koulutuksen omaavat vastaavat kuraattorit ovat työnkuvaan ja roolistaan oppilashuollossa. Tutkimuksessa vertaillaan vastaavien kuraattoreiden kokemuksia lain valmisteluun liittyvien asiakirjoihin ja niiden muodostamaa kuvaa vastaavan kuraattorin tehtävänkuvasta. Keskeinen tutkimuskysymys on:

- **Mikä on vastaavan kuraattorin työnkuva?**

Tutkimuksen kohteena on vastaavan kuraattorin ammatillinen identiteetti. Kerättyä aineistoa tullaan käyttämään Maria Indolan pro gradu -tutkielmassa ”**Koulun sosiaalityön ristiriitaiset kasvot**”. Sinua pyydetään tutkimukseen, koska toimit vastaavana kuraattorina. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumistasi.

Tutkittavien rekrytoimiseksi yhteysosoite (sähköposti) on saatu tutkittavilta itseltään tai heidät on tunnettu ennestään. Osallistumispyyntö tutkimukseen on lähetetty sosiaalisen median kautta. Pyyntö on osoitettu Suomessa toimiville sosiaalityöntekijöille, jotka toimivat tai ovat toimineet vastaavina kuraattoreina.

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää, että Sinulla on **vähintään puolen vuoden työkokemus** vastaavana kuraattorina toimimisesta. Mukaan pyydetään yhteensä kuusi vastaavaa kuraattoria, jotka haastatellaan yksilöhaastattelussa.

Osallistuvista henkilöistä ei kerätä tietoja muista lähteistä.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit milloin tahansa kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen. Kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä ei aiheudu sinulle kielteisiä seuraamuksia.

Jos haluat osallistua tutkimukseen (haastattelu) voit toimittaa osallistumisuostumuksen sähköpostitse: xxx

Tutkimuksen kulku

Haastatteluissa tutkitaan haastateltavan näkemyksiä siitä, minkälaiseksi haastateltava kokee oman työnkuvansa vastaavana kuraattorina. Haastattelut järjestetään tammi 2023 – maaliskuu 2023 välisenä aikana. Jokainen haastattelu kestää arviolta noin 60 minuuttia. Haastattelut tallennetaan tallenteiksi, jotka tutkija litteroi kirjalliseen muotoon. Tämän jälkeen tallenteet tuhoetaan. Haastatteluun osallistuminen ei vaadi erityistä valmistautumista.

Haastattelut toteutetaan etänä käyttämällä Jyväskylän yliopiston Zoom -palvelua. Funet Miitti (Zoom)-palvelu toteutetaan NORDUnetin kautta yhteispohjoismaisesti. CSC:n ja NORDUnetin tarjoama Zoom-palvelu eroaa teknisesti yleisestä Zoom-palvelusta, jota tarjoaa Zoom Video Communications, Inc USA:ssa.

Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet

Tutkimukseen osallistumisesta ei aiheudu sinulle mitään riskejä, haittoja tai epämukavuuksia.

Tutkimuksen kustannukset ja rahoitus

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu yksi pro gradu -tutkielma, joka julkaistaan Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa: <https://jyx.jyu.fi/>

Tutkittavien vakuutusturva

Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen.

LIITE 3

Teemahaastattelurunko

- vastaavan kuraattorin **nimikkeestä** omalla alueella / oma tausta / historia / muistot alkuvaiheesta – onko vakiintunut nimike/ asema vai hakeeko vielä paikkaansa?
- yhteiskunnallisten muutosten vaikutus
 - o lainsäädäntö – oppilashuoltolain tuoma vaikutus?
 - o hyvinvointialueelle siirtyminen – minkälaiset fiilikset sen suhteen?
 - o ilmiöt – minkälaiset ilmiöt vaikuttavat lapsiin ja nuoriin tämän päivän yhteiskunnassa?
- vastaavan kuraattorin työn puitteet
 - o vastaavan kuraattorin tehtävä/rooli – miten omin sanoin kuvaat sitä?
 - o vastaavan kuraattorin tehtävän eroaminen kuraattorin tehtävästä – mitä eroja?
 - o koulut toimintaympäristönä – minkälaiset reunaehdot koulu toimintaympäristönä asettaa?
 - o työnjako koulussa – kuka tekee ja mitä?
 - o työnjako yhteistyötahojen kanssa – mitä jää vastaavan kuraattorin tehtäväksi?
- vastaavan kuraattorin tilannesidonnainen toiminta
 - o minkälaisia työmenetelmiä ja käytäntöjä käytössä?
 - o onko työssä rakenteellisen työn elementtejä?
 - o työajan käyttö – pystyykö keskittymään oikeisiin asioihin?
- vastaavan kuraattorin minuuus/identiteetti
 - o toiveet omasta roolista – onko vastakkain muiden toiveiden kanssa?
 - o oma osaaminen – mitkä ovat omat vahvuudet ja mitä osaamista kaipaisi työssään lisää?
 - o ammatillinen identiteetti – miten sosiaalityöntekijyys näkyy omassa työssä?

LIITE 4

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO (KYC)

[LOGO]

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen ”Koulun sosiaalityön ristiriitaiset kasvatot”.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

LIITE 5

23.1.2023

KOKKOLAN YLIOPISTOKESKUS CHYDENIUS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
TIETOSUOJAILMOITUS

Olet osallistumassa tieteelliseen tutkimukseen. Tässä tietosuojailmoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä

Tutkija **Maria Indola** (XXX)

Työnohjaaja **Sirkka Alho, yliopistonopettaja** (XXX)

2. Henkilötietojen käsittelijä

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoja, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän luokkaan ja sen antamien ohjeiden mukaisesti. Henkilötietojen käsittelijän kanssa on laadittava tietojenkäsittelysopimus. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijöitä ovat:

Tutkimuksen toteutuksen aikana rekisterinpitäjä voi käyttää myös muita henkilötietojen käsittelijöitä, joita ei pystytä nimeämään etukäteen. Käsittelijöiden kanssa tehdään aina tarvittavat sopimukset ja niiden soveltuvuus henkilötietojen tietoturvalliseen käsittelyyn arvioidaan ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröityä informoidaan käsittelijän käyttämisestä erikseen, jos muutos on merkittävä rekisteröidyn näkökulmasta.

Tutkimustiedon oikeellisuuden varmistamiseksi rekisterinpitäjä voi antaa tietoja käsiteltäväksi (ensisijaisesti ilman suoria tunnistetietoja) ns. tutkimuksen monitoroijalle tai verifioijalle määrääjälle, mikäli tämä on välttämätöntä. Nämä toimivat tutkimushenkilöstön valvonnassa ja heidän kanssaan tehdään tietojenkäsittelysopimukset.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

Tietojasi voidaan luovuttaa tutkimuksen kuluessa, alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivaan tarkoitukseen [lisää tieto vastaanottajasta tai vastaanottajaryhmästä], kun käsittely perustuu yleiseen etuun. Tällöin huolehditaan riittävästä teknisistä ja organisatorisista suojoimista. Saat halutessasi tutkimuksen vastuulliselta johtajalta tarkat tiedot siitä, minne tietojasi on luovutettu.

Jos tutkittavalle maksetaan palkkio tai kulukorvaus, suorituksen maksaja luovuttaa laissa säädetyt tiedot, salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä Tulorekisteriyksikölle tulorekisteriin (laki tulotietojärjestelmästä 53/2018).

4. Tutkimuksessa [lisää tutkimuksen nimi] käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, sähköpostiosoite, puhelinnumero, kyselyvastaukset, äänitallenne ja haastattelumuistiinpanot. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Tutkittavan suostumus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.a)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen siirto perustuu tutkittavan nimenomaiseen suostumukseen.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustearvio**

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustearviointi ole pakollinen.

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 06/2023 mennessä

9. Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös, jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkija Maria Indolaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: [htt](#)